

ВНЗ «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КИСЕЛЬОВ АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 338.49

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ
РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством
Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник
Єрмошенко Микола Миколайович,
доктор економічних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки
України

*Дисертація є ідентичною з іншими
примірниками дисертації
Учений секретар спеціалізованої
вченої ради Д 26.889.01
к.е.н. М.В. Штань*

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Кисельов А.В. Державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління». - м. Київ, 2019.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню загальних аспектів удосконалення державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг в Україні. В роботі на основі фундаментальних положень економічної науки, використовуючи загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань державного регулювання інноваційним розвитком та проблемами ринку банківських послуг України визначено загальні аспекти державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг, досліджено державне регулювання інноваційним розвитком в Україні та зроблено висновки щодо використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг в національних умовах.

Досліджено сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки та на основі діагностики інноваційного розвитку банківської системи України визначено вплив інноваційного розвитку ринку банківських послуг на національну економіку. Розроблено науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг та комплексну концепцію державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.

Досліджено загальні аспекти державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг. Визначено основні поняття та структуру банківської системи України. Виявлено характерні ознаки функціонування сучасної банківської системи України, визначено основні фактори, що впливають на неї. Здійснено розмежування понять "банківська система", "ринок банківських послуг", "банківський продукт" і "банківська послуга".

Встановлено, що банківська система – це законодавчо визначена, ієрархічно

структурована система взаємозв'язаних банків, яка забезпечує ефективне функціонування грошового ринку та сприяє розвитку економіки. В свою чергу, ринок банківських послуг є складним середовищем формування попиту і пропозиції на продукти банківської діяльності, що динамічно розвивається та набуває нових рис у контексті сучасних світогосподарських процесів.

Проаналізовано зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг, який свідчить про існування різних практик державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг. Визначено, що сфера управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг у світі охоплює велику кількість організаційних структур, які включаються в інноваційний процес на різних його стадіях і виконують певні функції: генерування нових ідей, формування концепції новації, її матеріалізацію у певному продукті, розробку практичних способів її використання, виробництво новинки і виведення її на ринок. Встановлено, що сьогодні європейські банки стрімко рухаються в зону віртуальної реальності, на території Євросоюзу впроваджено єдині платіжні стандарти і створено єдину загальноєвропейську платіжну територію.

Визначено сутність поняття "банківська інновація" і розроблено класифікацію банківських інновацій. Банківські інновації систематизовано за двома критеріями одночасно, а саме за рівнем новизни для конкретного ринку і суб'єктом та об'єктом новизни.

Досліджено сучасний стан банківської системи України. Проаналізовано динаміку активів та капіталу банків, визначено основні фактори, що впливають на банківську систему України. Встановлено тенденції розвитку банківської системи України на сучасному етапі та її місце в структурі національної економіки.

Розвинуто теоретичні підходи до державного регулювання інноваційним розвитком в Україні шляхом визначення основних функцій та елементів інноваційної інфраструктури ринку банківських послуг з метою реалізації державної політики в інноваційній сфері. Визначено основні фактори, що впливають на інноваційний розвиток банківської системи України. Встановлено напрямки державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України.

Надано науково-прикладні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності банківського сектору України шляхом створення середовища, в якому банки можуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з погляду легалізації їх діяльності.

В дисертації набуло подальшого розвитку науково-методичні підходи до забезпечення безпеки суб'єктів ринку банківських послуг в умовах інноваційного розвитку банківської системи, що дозволить значно підвищити ефективність діяльності банків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні результати наукового дослідження доведено до рівня прикладних розробок та науково-методичних пропозицій і організаційно-методичних рекомендацій щодо державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг.

Визначено напрямки удосконалення державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг в Україні на основі формування комплексної системи. Основною методичною ідеєю в процесі вирішення даного завдання стало дослідження інноваційного розвитку ринку банківських послуг в Україні з позицій управління національною економікою.

Розроблено комплексну Концепцію державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України, метою якої є забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. Реалізація даної Концепції сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток цього ринку.

Розроблено механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України. Встановлено, що ефективний механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України спроможний багатосторонньо вирішувати цю проблему, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності та підтримуючи ключову роль банківської системи в національній економіці.

Зроблено висновок, що ефективне управління інноваційними продуктами банку є можливим за умови відповідності політики менеджменту банківських

продуктів трьом критеріям: конкурентоспроможності, прибутковості та забезпечення прийнятної рівня ризикованості. Причому така відповідність має бути зваженою, адже підвищення конкурентоспроможності продуктів банку може реалізовуватись за рахунок зниження їх ціни, а підвищення прибутковості продажу продуктів банку може призвести до зниження їх конкурентоспроможності, в той самий час як зменшення рівня ризикованості банківських продуктів спричинить зниження прибутків банку. Визначено, що ефективність функціонування банку, фінансова стійкість, надійність і конкурентоспроможність на фінансовому ринку суттєво залежать від рівня впровадження інноваційних банківських продуктів і технологій, які здатні стати поштовхом у подальшому розвитку банківського сектору України.

Найважливіші результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування в роботі окремих установ та навчальних закладів, що підтверджується відповідними документами від:

- Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (народний депутат України О.О.Устенко) - при розробленні змін до законодавства України, що регулює банківську діяльність та ринок банківських послуг (довідка № 22-10/ВР від 25.10.2019 р.);

- Державної податкової служби України - при здійсненні регуляторного впливу на діяльність суб'єктів господарювання з метою сприяння прозорості та ефективності електронного аудиту (довідка № 09-01-03-14/1 від 13.11.2019р.);

- Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – представлене дослідження містить пропозиції щодо концепції формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг, представлений у вигляді ієрархічно організованої системи елементів, які розкриті на п'яти рівнях: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному, що дозволяє здійснити структурний синтез складових механізму і взаємозв'язків між ними (довідка № 01/212/1 від 22.01.2019 р.);

- АТ "Банк Форвард" - впроваджено в діяльність нові інноваційні методики управління діяльністю банку, зокрема ті, що стосуються безпеки економічних

суб'єктів в умовах інноваційного розвитку банківської системи (довідка № 2/1-05-3481/1 від 12.11.2019 р.);

- Міжнародної громадської організації "Міжнародна академія інформатики" - взято до уваги здійснені дослідження проблем інформаційної безпеки на ринку банківських послуг України (довідка № 2619-03/21 від 11.03.2019 р.).

Матеріали дисертаційної роботи також використано у навчальному процесі ВНЗ "Національна академія управління" при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні дисциплін «Товарна інноваційна політика», «Державне регулювання економікою», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» (акт впровадження від 01.02.2019 р.).

Ключові слова: інноваційний розвиток, ринок банківських послуг, державне регулювання, національна економіка

ANNOTATION

Kyseliov A.V. State regulation of innovative development of the banking services market in Ukraine. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 - Economics and Management of National Economy. - National Academy of Management, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to substantiation of general aspects of improvement of the state regulation of innovative development of the market of banking services in Ukraine. In the work on the basis of the fundamental provisions of economic science, using general scientific and special methods of scientific knowledge, scientific works of domestic and foreign scientists on issues of state regulation, innovation development and problems of the banking services market of Ukraine identified the general aspects of state regulation of the banking system and the banking services market, investigated regulation of innovative development in Ukraine and conclusions are drawn on the use of foreign experience of state regulation innovative development and functioning of the banking services market in the national context. The current state and place of the banking services market in the structure of the national economy is investigated and the influence of the innovative development of the banking services market on the national economy is determined on the basis of diagnostics of innovative development of the banking system of Ukraine. The scientific and methodological approaches to the improvement of the

mechanism of state regulation of innovative development of the banking services market and the complex concept of state regulation of innovative regulation of the market of banking services of Ukraine have been developed.

The general aspects of state regulation of the banking system and the banking services market are investigated. The basic concepts and structure of the banking system of Ukraine are defined. The characteristic features of functioning of the modern banking system of Ukraine are investigated, the main factors influencing the banking system of Ukraine are determined. The concepts of "banking system", "banking market", "banking product" and "banking service" are distinguished.

It is established that the banking system is a legally defined, hierarchically structured system of interconnected banks, which ensures the effective functioning of the money market and promotes economic development. In its turn, the banking services market is a complex environment for generating demand and supply for banking products, which is dynamically developing and acquiring new features in the context of modern world economic processes.

The foreign experience of state regulation of innovative development and functioning of the banking services market is analyzed, which testifies to the existence of different practices of state regulation of innovative development of the banking services market, but the sphere of management of innovative development of the banking services market in the world covers a large number of organizational structures involved in the innovation process. its stages and perform certain functions: the generation of new ideas, the formation of the concept of innovation, its materialization in singing product development, development of practical ways of its use, production of a novelty and its launch on the market. It is established that European banks are moving rapidly to the virtual reality zone, unified payment standards have been introduced in the Eurozone and a single pan-European payment territory has been created.

The essence of the concept "banking innovation" is defined and the classification of banking innovations is developed. Banking innovation is organized on two criteria at the same time, namely the level of novelty for a particular market and the subject and object of novelty.

The current state of the banking system of Ukraine is investigated. The dynamics of banks' assets and capital are investigated, the main factors influencing the banking system of Ukraine are identified. The tendencies of development of the banking system

of Ukraine at the present stage and its place in the structure of the national economy have been established.

Theoretical approaches to the state regulation of innovative development in Ukraine have been developed by defining the basic functions and elements of the innovative infrastructure of the banking services market in order to implement the state policy in the innovation sphere. The main factors influencing the innovative development of the banking system of Ukraine are identified. The directions of state regulation of innovative development of the banking system of Ukraine are established.

Scientific and applied recommendations are given to increase the competitiveness of the Ukrainian banking sector by creating an environment in which banks can function properly both financially and legally.

In the dissertation, scientific and methodological approaches to ensuring the security of the subjects of the banking services market in the conditions of innovative development of the banking system have been further developed.

The practical significance of the obtained results is that the main results of the scientific research are brought to the level of applied developments and scientific-methodological proposals and organizational-methodical recommendations on state regulation of innovative development of the banking services market.

The directions of improvement of the state regulation of innovative development of the market of banking services in Ukraine on the basis of formation of a complex system are defined. The main methodological idea in the process of solving this problem was to study the innovative development of the banking services market in Ukraine from the point of view of managing the national economy

The complex Concept of state regulation of innovative development of the banking services market of Ukraine has been developed. The implementation of this Concept will promote innovative development of the banking services market in Ukraine and its integration into the global banking services market on the basis of optimization of state influence on the innovative development of this market.

The mechanism of state regulation of innovative development of the banking system of Ukraine has been developed. It is established that an effective mechanism of state regulation of the innovative development of the banking system of Ukraine is capable of solving the problem multilaterally, ensuring the security of all subjects of economic relations of innovative development of the banking system, guaranteeing their

interests, defining their areas of responsibility and supporting the key role of the banking system in the national economy.

It is concluded that effective management of bank's innovative products is possible under the compliance of the banking product management policy with three criteria: competitiveness, profitability and ensuring an acceptable level of riskiness. Moreover, such compliance should be weighed, since increasing the competitiveness of bank products can be realized by lowering the price, and increasing the profitability of sales of bank products can lead to a decrease in their competitiveness, while reducing the level of riskiness of banking products can lead to a decrease in bank profits. The efficiency of the bank's operation, financial stability, reliability and competitiveness in the financial market depend significantly on the level of implementation of innovative banking products and technologies that can be an impetus in the further development of the Ukrainian banking sector.

The most important results of applied research have found practical application in the work of individual institutions and educational institutions, which is supported by the relevant documents.

- Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Finance, Tax and Customs Policy (MP OO Ustenko) - in developing amendments to the legislation of Ukraine that regulates banking activities and the banking services market (reference No. 22-10 / BP dated 25.10. 2019);

- the State Tax Service of Ukraine - when exercising regulatory influence on the activities of economic entities with the aim of promoting transparency and efficiency of electronic audit (reference No. 09-01-03-14 / 1 of 13.11.2019);

- State Research Institute of Informatization and Modeling of Economics of the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine - the presented research contains proposals on the concept of formation of the mechanism of state regulation of innovative development of the banking services market, which is presented in the form of a hierarchically organized system of elements that are disclosed levels: methodological, goal-setting, methodological, instrumental, organizational, enabling the implementation of structural abstract mechanism components and relationships between them (reference number 01/212/1 from 22.01.2019 g.);

- JSC "Bank Forward" - new innovative methods of managing the activity of the bank, in particular those concerning the safety of economic entities in the conditions of

innovative development of the banking system were introduced (reference № 2 / 1-05-3481 / 1 of 12.11.2019) .);

- International Non-Governmental Organization "International Academy of Informatics" - taken into account the conducted researches of information security problems in the banking services market of Ukraine (reference # 2619-03 / 21 dated 11.03.2019);

The materials of the dissertation were also used in the educational process of universities "National Academy of Management" in the preparation of teaching materials and teaching disciplines "Commodity Innovation Policy", "State Regulation of Economy", "Central Bank and Monetary Policy" (the act of implementation from 01.02.2019).

Keywords: innovative development, banking services market, state regulation, national economy

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. Кисельов А.В. Загальні аспекти державного регулювання банківською системою / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2017. - № 12. - С. 98-105. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

2. Кисельов А.В. Підходи до вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 36(1). - С. 52-55. [фахове видання, міжнародна наукометрична база Index Copernicus].

3. Кисельов А. В. Підходи до розмежування понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» в контексті інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2018. - № 12. - С. 124-129. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

4. Кисельов А.В. Сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 3. - С. 22- 27. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost;

EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

5. Кисельов А.В. Основні засади концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 5. - С. 34-41. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

6. Кисельов А.В. Сутність та класифікація інновацій на ринку банківських послуг / А.В. Кисельов // Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія "Економіка". – Том XX. Випуск 311. – 2019. – С. 250-262. [фахове видання].

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів:

7. Кисельов А.В., Єрмошенко М.М. Сучасні підходи до розуміння понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» / Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22 березня 2018 р. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. ун-т культури; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 78-82. (Особистий внесок: автором здійснено розмежування понять "банківська система", "ринок банківських послуг", "банківський продукт" і "банківська послуга")

8. Кисельов А.В. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності у банківській сфері / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society" [Thesis of the 6th International Scientific Seminar] / by М.М. Iermoshenko, А.У. Kucherova, I.У. Shtuler, D.У. Solokha, Z.В. Zhyvko – Kyiv-Amsterdam-Paris: International Academy of Information Science, 2018. – P. 66-67.

9. Kyseliov A.V. Ensuring the security of banking market entities in the context of digitalization / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Proceedings of the 8th International Scientific Seminar. Part 1] / by М.М. Iermoshenko, I.У. Shtuler, Z.В. Zhyvko etc. – Kyiv: IAIS-NAM, 2019. – P. 30-32.

10. Кисельов А.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг / Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської

катастрофи: [матеріали XVIII міжнародного наукового семінару] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2019. – С. 40-42.

11. Кисельов А.В. Концептуальні засади інноваційного розвитку ринку банківських послуг України / Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали V Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Греесе, 14-15 жовтня 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – с.148-151.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	11
1.1. Загальні аспекти державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг.....	11
1.2. Державне регулювання інноваційним розвитком в Україні.....	27
1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг	39
Висновки до розділу 1	48
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ОСНОВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ.....	50
2.1. Сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки	50
2.2. Діагностика інноваційного розвитку ринку банківських послуг України.....	64
2.3. Вплив інноваційного розвитку ринку банківських послуг на національну економіку	81
Висновки до розділу 2	98
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	100
3.1. Науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг	100
3.2. Розробка концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.....	111
3.3. Вплив інноваційного розвитку на забезпечення безпеки суб'єктів ринку банківських послуг.....	120
Висновки до розділу 3	132
ВИСНОВКИ	134
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	138
ДОДАТКИ.....	13854

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що ефективне функціонування сучасного ринку безпосередньо залежить від постійно відтворюваного ринкового середовища. Банки представляють собою сильний інструмент в структурній політиці та регулюванні економікою, що здійснюється шляхом перерозподілу фінансів, капіталу у формі банківського кредитування, інвестицій, необхідних для підприємницької діяльності. Банки можуть направляти грошові кошти, фінансові ресурси у вигляді кредитів в ті галузі, де капітал знайде найкраще використання.

Банківська система створює гроші і впливає на їх пропозицію на ринку, бере участь у перерозподілі фінансових ресурсів. Відповідно, можна відзначити безпосередню залежність між розвитком банківської системи та економіки країни загалом. Якщо банківська система стабільно розвивається, це позитивно впливає на економіку. Але негативні тенденції в її функціонуванні призводять до уповільнення темпів економічного розвитку. З огляду на ключову роль банківської системи в економічних процесах, вона підлягає всебічному вивченню з метою оптимізації її діяльності.

Швидкість розвитку інновацій та їх прискорене впровадження з метою забезпечення конкурентоспроможності в сфері послуг потребує встановлення чітких "правил гри" та сфер відповідальності в умовах активного розроблення, впровадження та використання інновацій.

Відповідно, ефективний механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України має вирішувати проблему багатосторонньо, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності та підтримуючи ключову роль банківської системи в національній економіці.

Проблематика особливостей функціонування та дослідження процесів регулювання банківської системи України відображені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких О.Барановський, О. Береславська, А. Гайдучий, В. Гетьман, О. Дзюблюк, О.Золотарьова, М.

Єрмошенко, О. Кириченко, Т. Ковальчук, Р.Колб, С. Лаптев, В. Міщенко, Р.Родрігес, І. Савлук, С. Подік, Г. Пурій, О. Чубукова та ін., проте існує необхідність цілісного комплексного наукового дослідження проблеми державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України, що обумовлена такими обставинами:

1. Банківська система в умовах формування цифрової економіки та інформаційного суспільства є однією із найбільш інноваційних сфер національної економіки.

2. Активний інноваційний розвиток всіх сфер та галузей національної економіки потребує їх державного регулювання з метою спрямування інновацій на формування суспільного добробуту.

3. Питанню інноваційного розвитку банківської системи присвячено багато наукових досліджень, проте в основному їх автори розглядають різні аспекти оцінювання економічної ефективності інновацій в банківській сфері та інноваційної діяльності банків. Натомість, питанню інноваційного розвитку банківської сфери як джерела формування фінансових ресурсів увага майже не приділяється.

4. В свою чергу, проблематика державного регулювання інноваційною діяльністю розглядається в наукових роботах, як правило, в масштабах національної економіки в цілому або в контексті інноваційного розвитку окремих галузей чи сфер матеріального виробництва. Хоча останнім часом також з'явилися фрагментарні дослідження, присвячені інноваційному розвитку фінансових ринків.

5. Банківська система функціонує в умовах підвищеного ризику. При чому, реалії сьогодення свідчать про те, що діяльність банків, спрямована на зниження ризику, часто суперечить засадам соціальної економіки чи суспільній корисності.

6. Швидкість розвитку інновацій та їх прискорене впровадження з метою забезпечення конкурентоспроможності в сфері послуг потребує встановлення чітких "правил гри" та сфер відповідальності в умовах активного розроблення, впровадження та використання інновацій.

Саме вищевказані обставини обумовили вибір теми дисертаційної роботи,

визначили її мету, основні завдання, новизну і практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в рамках теми ВНЗ «Національна академія управління» «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого розвитку» (№ державної реєстрації № 0116U003934) у межах якої автором запропоновано науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг в Україні.

Відповідно до мети було визначено та вирішено такі *завдання*:

- визначити загальні аспекти державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг;
- дослідити державне регулювання інноваційним розвитком в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг;
- вивчити сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки;
- провести діагностику інноваційного розвитку ринку банківських послуг України;
- з'ясувати вплив інноваційного розвитку ринку банківських послуг на національну економіку;
- визначити науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг;
- розробити концепцію державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України;
- встановити вплив інноваційного розвитку на забезпечення ефективності та безпеки на ринку банківських послуг.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, що функціонують в системі державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.

Предметом дослідження - теоретико-методичні засади та практичні рекомендації щодо удосконалення державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.

Методи дослідження. Теоретичною базою дослідження стали фундаментальні положення економічної науки, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань державного регулювання, інноваційного розвитку та проблем ринку банківських послуг України. Для визначення теоретико-методичних підходів до державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України використано методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції. Для аналізу сучасного стану державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України застосовано методи аналізу, експертного оцінювання, порівняння, метод SWOT-аналізу. Безпосередньо для удосконалення системи державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України застосовано також методи моделювання та програмування.

Інформаційною базою дослідження слугують дані Державної служби статистики України, Національного банку України, а також Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Також у дослідженні використано спеціальну літературу, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові матеріали, публікації періодичних видань, ресурси Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

у перше:

- розроблено комплексну Концепцію інноваційного розвитку ринку банківських послуг України задля забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. На відміну від існуючих розрізнених концепцій розвитку окремих ринків фінансових послуг концепцію представлено за секторами, вона є цілісною і системно враховує особливості розвитку ринку банківських послуг, що сприятиме його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток;

- розроблено механізм державного регулювання інноваційним розвитком

банківської системи України, який має вирішувати проблему багатосторонньо, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності, що забезпечить підтримку ключової ролі банківської системи в національній економіці;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження інноваційного розвитку шляхом визначення сутності поняття банківської інновації, що на відміну від існуючих, включає всі елементи, характерні для сфери банківської діяльності, та інноваційні характеристики, які забезпечать однакове застосування поняття "банківська інновація" на практиці;

- науково-методичний підхід до формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи шляхом застосування державно-приватного партнерства, що, на відміну від існуючих, забезпечить нарощування обсягів фінансування інноваційної діяльності з боку бізнесу та фінансову і інформаційну й іншу підтримку з боку держави. Це сприятиме зміцненню банківської системи та розвитку ринку банківських послуг в Україні;

- наукові положення теорії інновацій, в межах якої на основі системного підходу розроблено класифікацію банківських інновацій, які систематизовано за двома критеріями одночасно, а саме за рівнем новизни для конкретного ринку та суб'єкту та об'єктом новизни, що, на відміну від існуючих класифікацій інновацій, враховують специфіку ринку банківських послуг. Це сприятиме його розвитку та підвищенню ефективності управління інноваційним розвитком цього ринку;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження ринку банківських послуг шляхом розмежування понять "банківська система", "ринок банківських послуг", "банківський продукт" і "банківська послуга", які, на відміну від існуючих, включають відмінні характеристики кожного з понять, що сприятиме розробці правильної стратегії практичної оптимізації функціонування та державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг;

- теоретичні підходи до державного регулювання інноваційним розвитком

в Україні шляхом визначення основних функцій та елементів інноваційної інфраструктури ринку банківських послуг з метою реалізації державної політики в інноваційній сфері, що сприятиме розвитку теорії та практики державного регулювання на ринку банківських послуг України;

- науково-прикладні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності банківського сектора України за рахунок створення середовища, в якому банки можуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з погляду легалізації, відмінність яких від наявних полягає в поєднанні мікро- та макropідходів до забезпечення конкурентоспроможності банківського сектору економіки;

- науково-методичні підходи до забезпечення безпеки суб'єктів ринку банківських послуг в умовах інноваційного розвитку банківської системи, впровадження яких в умовах інноваційного розвитку банківської системи, на відміну від існуючих, дозволить значно підвищити ефективність діяльності банків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні результати наукового дослідження доведено до рівня прикладних розробок та науково-методичних пропозицій і організаційно-методичних рекомендацій щодо державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг.

Теоретичні розробки та практичні результати дисертаційної роботи знайшли застосування в роботі окремих установ та організацій, що підтверджуються відповідними довідками та актами, зокрема:

- Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (народний депутат України О.О.Устенко) - при розробленні змін до законодавства України, що регулює банківську діяльність та ринок банківських послуг (довідка № 22-10/ВР від 25.10.2019 р.);

- Державної податкової служби України - при здійсненні регуляторного впливу на діяльність суб'єктів господарювання з метою сприяння прозорості та ефективності електронного аудиту (довідка № 09-01-03-14/1 від 13.11.2019р.);

- Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – представлене дослідження містить пропозиції щодо концепції

формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг, що представлений у вигляді ієрархічно організованої системи елементів, які розкриті на п'яти рівнях: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному, що дозволяє здійснити структурний синтез складових механізму і взаємозв'язків між ними (довідка № 01/212/1 від 22.01.2019 р.);

- АТ "Банк Форвард" - впроваджено в діяльність нові інноваційні методики управління діяльністю банку, зокрема ті, що стосуються безпеки економічних суб'єктів в умовах інноваційного розвитку банківської системи (довідка № 2/1-05-3481/1 від 12.11.2019 р.);

- Міжнародної громадської організації "Міжнародна академія інформатики" - взято до уваги здійснені дослідження проблем інформаційної безпеки на ринку банківських послуг України (довідка № 2619-03/21 від 11.03.2019 р.);

- ВНЗ «Національна академія управління» - використання в навчальному процесі матеріалів наукового дослідження при викладанні дисциплін «Товарна інноваційна політика», «Державне регулювання економікою», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» (акт впровадження від 01.02.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, належать особисто автору і є його науковим доробком. Дисертація є одноосібно виконаною кваліфікаційною працею, що містить нове розв'язання конкретного наукового завдання – розроблення концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України. Із наукових публікацій у дисертації використано ті ідеї та наукові положення, що є результатом особистої роботи автора.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися та отримали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях, форумах, семінарах та конгресах: III Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії» (21-22 березня 2018 р., м. Київ); VI Міжнародному науковому семінарі "Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства" (29 квітня – 8 травня 2018 р., м. Амстердам (Нідерланди) м. Париж (Франція)); XVII Міжнародного

наукового семінару "Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи" (2-6 липня 2018 р., м. Київ-оз. Світязь); VII Міжнародному науковому семінарі "Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства" (15-18 грудня 2018р., м. Верона (Італія)); VIII Міжнародному науковому семінарі "Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства" (4-11 травня 2019 р., м. Верона – м. Падуя (Італія)); XVIII Міжнародному науковому семінарі "Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи" (1-5 липня 2019 р., м. Київ-оз. Світязь); V Міжнародній науковій Інтернет-конференції (Київ – Греесе, 14-15 жовтня 2019 року).

Публікація результатів дослідження. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення у 11 наукових працях. Зокрема 6 статей опубліковано у фахових наукових виданнях, з них 5 статей у журналах, які зареєстровано в міжнародних наукометричних базах, 5 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій, який належить автору, становить 5,97 др. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 175 сторінок друкованого тексту, з них обсяг основного тексту 155 сторінок. Матеріали дисертації містять 19 рисунків, 20 таблиць, 6 додатків. Список використаних джерел включає 160 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

1.1. Загальні аспекти державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг

Для з'ясування сутності поняття "банківська система" наведемо визначення окремих науковців та законодавчо встановлені дефініції основних економічних категорій. Так, у "Фінансовому словнику" і "Термінологічному словнику ринкової економіки", банківську систему України вважають "сукупністю банківських установ, що функціонують на території України" [6, с. 24; 17, с. 89]. Таке означення банківської системи не повністю відображає її сутність і роль в економіці, оскільки трактує її як територіальне об'єднання суб'єктів господарювання без чітко визначеної мети. Дещо конкретніше визначення подає В.О. Онищенко: "законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю" [12, с. 5]. Але наведене визначення також не розкриває сутності з'ясовуваного поняття. У визначенні, запропонованому С.М. Подік, до банківської системи зараховано кредитні установи: "сукупність різних видів національних банків і кредитних установ, що функціонують у рамках єдиного грошово-кредитного механізму" [14, с. 21].

Створення банківської системи зумовлене потребою здійснення нагляду і регулювання банківською діяльністю, забезпечення грошової стабільності та роботи банків, а також прагненням до збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку. Теорії і практиці банківської діяльності на сучасному етапі розвитку відомо два види банківських систем: однорівнева і дворівнева.

Однорівнева банківська система передбачає, що усі функціонуючі в країні банки перебувають на одному ієрархічному рівні, тобто між ними існують виключно горизонтальні зв'язки. Однорівнева побудова банківських систем характерна для країн із низьким рівнем розвитку економіки, з тоталітарним або командно-адміністративним режимом правління.

В економічно розвинених країнах банківські системи складаються із двох

рівнів. Залежно від місця центрального банку у банківській системі та функцій комерційних банків, які утворюють її другий рівень, у світовій банківській практиці прийнято виділяти три основні моделі банківських систем: німецьку, англосаксонську і Федеральну резервну систему Сполучених Штатів Америки [3, с. 9].

В Україні на першому рівні банківської системи знаходиться центральний банк – Національний банк України (НБУ), який має забезпечувати стабільність національної грошової одиниці (гривні) та ефективність функціонування всієї банківської системи. Національний банк є банком у традиційному розумінні лише для банків другого рівня та Кабінету Міністрів України.

На другому рівні банківської системи знаходяться інші банки, які зазвичай називають комерційними банками. Між учасниками банківської системи України існують горизонтальні і вертикальні зв'язки. Так, банки другого рівня перебувають в ієрархічній підпорядкованості НБУ, за рахунок чого забезпечується вертикальна взаємодія. Горизонтальні взаємозв'язки характерні для комерційних банків. Вони є самостійними рівноправними фінансово-кредитними підприємствами, які працюють у конкурентному середовищі на підставі ліцензії НБУ на комерційних засадах.

Згідно з Законом України "Про банки і банківську діяльність" за організаційно-правовою формою банки можуть створюватись як відкриті акціонерні товариства або кооперативні банки [15]. За попередньою згодою НБУ, згідно зі Законом України "Про банки і банківську діяльність" банки можуть утворювати банківські об'єднання таких видів: банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група, а також банки можуть бути учасниками промислово-фінансових груп. С.М. Подік до банківських об'єднань відносить: банківські картелі, банківські синдикати або консорціуми, банківські трести та банківські концерни [27, с. 23].

Банки також уповноважені створювати неприбуткові спілки чи асоціації з метою захисту своїх інтересів, розвитку міжнародних та міжрегіональних зв'язків, забезпечення наукового та інформаційного обміну. Зокрема, у червні 1990 р. було створено Асоціацію українських банків. Членами асоціації українських банків є понад 70 % діючих банків, це найбільше і найвпливовіше

об'єднання банків у нашій країні [10, с. 17].

Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні та спеціалізовані. Серед дослідників банківської діяльності немає узгодженої думки стосовно пріоритетів розвитку банківської системи України у напрямку поглиблення спеціалізації чи універсалізації функціонування банків, оскільки обидва шляхи характеризуються як перевагами, так і вадами.

Законодавством України заборонено банкам володіти більш ніж 10 % акцій промислових підприємств, що окремі дослідники вважають чинником стримування розвитку корпоративного підприємництва [52]. Водночас, законодавством України не встановлено обмежень щодо внесків банків у - статутні капітали інших підприємств та організацій-учасників фінансово-промислових груп (ФПГ) у частині інвестування коштів у розробку, розвиток і модернізацію виробництва кінцевої або проміжної продукції. Придбані банками корпоративні права власності та інші майнові права в цих випадках зберігаються за ними після реорганізації або ліквідації ФПГ [79].

Для забезпечення ефективного функціонування та розвитку банківської системи потрібно створити відповідну інфраструктуру, яка б забезпечувала роботу системи. Зокрема, А.В. Молчанов до елементів міжбанківської інфраструктури включає: розрахунково-касові та клірингові центри; фірми з аудиту банків; дилерські фірми для роботи з цінними паперами; інкасаторські фірми, організації, які визначають рейтинги банків та які забезпечують їх спеціальним обладнанням і матеріалами, інформацією, спеціалістами [10, с. 23]. Теоретики банківської справи висловлюють єдину взаємоузгоджену думку щодо функцій банківської системи, перелічуючи такі [2, с. 100; 12, с. 91]: трансформаційну, створення платіжних засобів та регулювання грошової маси, забезпечення сталості банківської діяльності і грошового ринку.

Згідно зі ст. 4 Закону України "Про банки і банківську діяльність", банківська система України складається із Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України [15]. Отже, в Україні законодавчо закріплене існування дворівневої банківської системи. Хоча не всі науковці схвально висловлюються про існування дворівневої банківської системи. Зокрема,

В.Д. Лагутін вважає, що для розвитку вітчизняної банківської системи потрібно сформувати ще й третій рівень. Учений доводить доцільність "створення і функціонування Українського банку реконструкцій та розвитку в центрі та мережі інвестиційних банків розвитку на місцях" [9, с. 38].

О.В. Дзюблюк зі свого боку доводить потребу інтегрування до організаційної структури ринкового типу мережі допоміжних організацій, які б сприяли розвитку взаємозв'язків між обома рівнями банківської системи та суб'єктів економічних відносин. На думку науковця, інформаційне, технічне, науково-методичне, кадрове та законодавчо-правове забезпечення функціонування банків має охоплювати інфраструктуру банківської системи [5, с. 23]. До перелічених елементів інфраструктурного забезпечення банківської діяльності, на наш погляд, потрібно також віднести Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки його діяльність значною мірою впливає на стабільність розвитку банківської системи України. Повернення втраченої на початку 90-х рр. довіри громадян до банків потребує тривалого часу та зусиль. У такій складній ситуації, забезпечуючи страховий захист вкладів населення, Фонд гарантування вкладів сприяє залученню коштів фізичних осіб до банківської системи.

Важливою складовою ринкової системи є її інфраструктура, під якою сучасні дослідники розуміють комплекс елементів і видів діяльності, які створюють організаційно-економічні умови для функціонування ринкового механізму. Таким чином, ринкова інфраструктура є сукупністю елементів, що забезпечують безперебійне функціонування взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів певної відносно самостійної системи й оптимізують їх взаємодію [5, с.201].

У цьому контексті інфраструктуру ринку банківських послуг можна визначити як комплекс організаційно-правових форм щодо обслуговування взаємодії попиту і пропозиції, купівлі-продажу банківських послуг через відповідні кредитно-фінансові інститути.

Основними складовими інфраструктури ринку банківських послуг є центральний і комерційні банки, небанківські кредитно-фінансові установи, консалтингові компанії, інформаційні технології, засоби зв'язку, відповідне нормативно-правове забезпечення функціонування досліджуваного ринку тощо.

Аналіз засвідчує, що для сучасного етапу еволюції ринку банківських послуг характерними є такі особливості:

- 1) універсалізація банківської діяльності;
- 2) лібералізація державного регулювання банківською сферою;
- 3) розширення територіальної сфери діяльності банків;
- 4) посилення конкуренції на ринку між банками і небанківськими фінансово-кредитними установами та підвищення ролі нецінових методів конкурентної боротьби;

5) розширення асортименту банківських послуг спрямоване, з одного боку, на поліпшення якості обслуговування клієнтури, а з іншого, – на диверсифікацію прибуткових статей банку, що дозволяє отримувати доходи навіть у випадку зміни ринкової кон'юнктури і падіння попиту на окремі види послуг тощо.

Ринкові відносини пов'язані з купівлею-продажем певного товару (продукту), призначеного для задоволення індивідуальних або суспільних потреб. Проте дотепер у науковій думці немає точного визначення предмета діяльності банківської установи та об'єкта купівлі-продажу на ринку банківських послуг. Йдеться про розмежування понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція». Аналіз засвідчує, що в сучасній науковій літературі існують різні підходи до трактування цих понять.

Зокрема, прибічники так званого грошового підходу вважають банківським продуктом грошові кошти. При цьому вони пов'язують банківські послуги із забезпеченням переміщення грошей з рахунку на рахунок й утворенням грошових фондів [4]. За такого трактування поняття «банківський продукт» автоматично стає більш значущим і масштабним порівняно з поняттям «банківська послуга».

Всупереч такому підходу, деякі дослідники вважають, що «банківська послуга» є підсумком діяльності співробітників банку із задоволення потреб клієнта і результатом виконання банківських операцій. При цьому «банківський продукт» трактується як конкретний спосіб, яким банк надає свої послуги, конкретне втілення банківської послуги, наділене певними значеннями

ринкових параметрів: ціни, якості, додаткового сервісу, термінів та інших умов надання [9].

На думку В.А. Перехожева, «банківська послуга» – це діяльність банку, спрямована на задоволення потреби клієнтів у прирості та отриманні додаткових ресурсів, проведенні розрахунків, зберіганні й інформаційному забезпеченні». Водночас «банківський продукт», на думку дослідника, є тим, що клієнт насправді набуває у банку. У такому трактуванні банківська послуга постає як абстрактна категорія, а банківський продукт – як конкретніша категорія. Йдеться, наприклад, про те, що кредитна послуга знаходить своє вираження в таких банківських продуктах, як кредитна лінія, овердрафт, іпотечний кредит тощо. [6, с. 30].

Тобто, з одного боку, банківський продукт є формою виразу банківської послуги, а з іншого, – складається з упорядкованої сукупності банківських операцій.

Деякі автори, такі як Е. Уткін, В. Маркова, А. Гур'янов, Ю. Коробов, які є прибічниками так званого лінгвістичного або індіферентного, чи маркетингового підходу, доводять синонімічність понять «продукт» та «послуга». На думку цих дослідників, застосування певного поняття у науковій літературі зумовлюється лише лінгвістичними перевагами окремих національних мов. При цьому Е.А. Уткін наголошує, що «банківський продукт (послуга) – це різноманітні дії на фінансовому ринку, грошові операції, які здійснюються комерційними банками за окрему плату за дорученням та в інтересах своїх клієнтів, а також дії, які мають на меті удосконалення та підвищення ефективності банківського підприємництва» [9].

Заслуговує на увагу підхід, прихильники якого розкривають сутність понять «продукт», «послуга» і «операція» шляхом встановлення ієрархії понять. Згідно з цим підходом «банківський продукт» є способом надання послуг клієнтові банку; регламентом взаємодії службовців банку з клієнтом за умови надання послуги, тобто комплексом взаємопов'язаних організаційних, інформаційних, фінансових і юридичних заходів, об'єднаних єдиною технологією обслуговування клієнтів. Водночас банківська операція постає як система узгоджених за цілями, місцем і часом дій, спрямованих на вирішення

конкретного завдання з обслуговування клієнта. Разом з тим «банківська послуга» трактується як форма задоволення потреби (у кредиті, розрахунково-касовому обслуговуванні, гарантіях, купівлі, продажу і зберіганні цінних паперів, іноземної валюти тощо) клієнта банку [10, с. 527].

При цьому розрізняють простий та складний банківські продукти: простий продукт реалізується одним функціональним підрозділом банку шляхом надання однієї послуги клієнту; складним є продукт, у реалізації якого можуть бути задіяні кілька підрозділів банку протягом тривалого часу шляхом надання комплексної послуги клієнтові [10, с. 527].

У сучасній науковій літературі існує також концепція, згідно з якою до складу банківських послуг відносять окремий, порівняно вузький сегмент діяльності комерційного банку. При цьому послугою вважається діяльність банківської установи, яка безпосередньо не пов'язана з активними і пасивними операціями [5, с. 556]. Водночас окремі науковці визначають банківські послуги як посередницькі операції комерційних банків, головною ознакою яких є отримання банком доходу у вигляді комісійних за обслуговування [2, с. 25].

Однак, цей підхід не враховує існування істотних відмінностей між поняттями «банківська послуга» і «банківська операція» та суперечить класифікації банківських послуг на традиційні, до яких належать депозитні, кредитні та розрахунково-касові послуги – тобто ті їх види, які витікають з самої специфіки банку, та нетрадиційні (консультаційні, посередницькі послуги, надання гарантій та поручительств тощо), зокрема, пов'язані з розвитком та використанням новітніх інформаційних технологій.

У цьому контексті заслуговує на увагу позиція тих дослідників, які вважають, що банківську операцію слід розглядати як технологічний процес, спрямований на використання наявних потужностей відповідних банківських підрозділів [3]. При цьому пасивні операції полягають у залученні тимчасово вільних коштів для формування ресурсів, активні операції – передбачають розміщення сформованих банківських ресурсів з метою отримання прибутку, а комісійно-посередницькі – є операціями, які проводяться за дорученням та на користь клієнта за певну плату. Саме в результаті виконання комплексу цих операцій комерційні банки задовольняють потреби клієнтів у банківських

послугах. Тобто під банківською послугою розуміється кінцевий результат діяльності банківської установи, що передбачає здійснення певних операцій та має на меті задоволення потреб клієнтів [3].

При цьому законодавство України не містить легальної дефініції поняття «банківська послуга», незважаючи на те, що у текстах деяких нормативних актів воно вживається. Разом з тим згідно із законодавчою базою України «банківський продукт» визначається як стандартизовані процедури, що забезпечують виконання банками операцій, згрупованих за відповідними типами і ознаками [7].

Узагальнення існуючих у сучасній науковій літературі підходів до аналізу надає можливість визначити найважливіші поняття, пов'язані з діяльністю банківської установи на ринку банківських послуг.

Банківський продукт – економічне благо, що є зовнішнім виразом банківської послуги, адаптованої для реалізації клієнту у формі товару.

Банківська послуга – це регламентована сукупність фактичних та юридичних дій, що здійснюються банком на замовлення клієнта на основі платності, спрямованих на задоволення потреб останнього.

Варто зазначити, що при цьому найважливішими властивостями банківської послуги є абстрактність (невідчутність, складність для сприйняття), невіддільність послуги від джерела, нерозривність виробництва і споживання, неоднорідність якості, мінливість попиту, договірний характер, протяжність у часі, вторинність тощо [10, с. 749 – 753].

Банківською операцією є закінчена дія або сукупність дій банку (чи його підрозділів) у процесі надання банківської послуги, що є частиною технологічного процесу банківської установи.

Таким чином, підсумовуючи, можемо зробити висновок, що банківська система – це законодавчо визначена, ієрархічно структурована система взаємозв'язаних банків, що забезпечує ефективне функціонування грошового ринку та сприяє розвитку економіки.

В свою чергу, ринок банківських послуг є складним середовищем формування попиту і пропозиції на продукти банківської діяльності, що динамічно розвивається та набуває нових рис у контексті сучасних

світогосподарських процесів. Разом з тим, ринок банківських послуг є складною структурою, що може бути класифікованою за різними критеріями: типами споживачів, географічним охопленням, продуктовою ознакою тощо.

При цьому існування адекватних теоретичних підходів до визначення базових дефініцій банківської діяльності є однією з необхідних умов розробки правильної стратегії практичної оптимізації функціонування та державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг.

Об'єктами купівлі-продажу на цьому ринку є банківський продукт (економічне благо, що є зовнішнім виразом банківської послуги, адаптованої для реалізації клієнту у формі товару), банківська послуга як регламентована сукупність фактичних та юридичних дій, що здійснюються банком на замовлення клієнта на основі платності, спрямованих на задоволення його потреб, та банківська операція, що являє собою узгоджену сукупність дій банку у процесі надання банківської послуги.

Національний банк України здійснює регулювання діяльності банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій. У статті 58 Закону «Про Національний банк України» зазначається, що з метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків Національний банк, встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиком [7, ст. 58]. Таким чином, економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені Національним банком України з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому. А, отже, постає питання у дослідженні стану виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками, які є основою банківського нагляду в Україні [18].

На сучасному етапі Національним банком України встановлені такі нормативи банківського нагляду:

- нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), достатності основного капіталу (Н3);
- нормативи ліквідності: короткострокова ліквідність (Н6); коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ});
- нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9);
- нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11). При цьому установи – це будь-які суб'єкти підприємницької діяльності, що є юридичними особами (підприємства, організації, компанії, фірми, установи тощо); загальної суми інвестування (Н12).

Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні розроблена відповідно до вимог Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, яка встановлює економічні нормативи регулювання діяльності банків, порядок їх розрахунку та їх нормативні значення [13]. Методика розрахунку та нормативне значення економічних нормативів регулювання діяльності банків, дійсна станом на 01.10.2019 р. та доповнена новими нормативами, представлена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Економічні нормативи регулювання діяльності банків, їх нормативне значення та формула розрахунку

	Економічний норматив	Формула розрахунку	Нормативне значення, %
Н1	Мінімального розміру регулятивного капіталу	$PK(N1) = OK + ДК - В$	500 млн. грн.
Н2	Достатності (адекватності) регулятивного капіталу	$H2 = \frac{PK}{P - C_{ВП} + A} \cdot 100\%$	не менше 10%
Н3	Достатності основного капіталу		не менше 7%
Н4	Миттєвої ліквідності	$H4 = \frac{K_{кр} + K_a + D_c}{P_{п} + C_{к}} \cdot 100\%$	не менше 20%
Н5	Поточної ліквідності	$H5 = \frac{A}{3n} \cdot 100\%$	не менше 40%
Н6	Короткострокової	$H6 = \frac{A_n}{31} \cdot 100\%$	не менше 60%

	ліквідності		
H7	Максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	$H7 = \frac{3c}{PK} \cdot 100\%$	не більше 25%
H8	Великих кредитних ризиків	$H8 = \frac{3b}{PK} \cdot 100\%$	не менше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу
H9	Максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	$H9 = \frac{3in}{PK} \cdot 100\%$	не більше 25%
H11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	$H11 = \frac{K_{in}}{CT} \cdot 100\%$	не більше 15%
H12	Загальної суми інвестування	$H12 = \frac{CK_{in}}{CT} \cdot 100\%$	не більше 60%
LCR	Коефіцієнт покриття ліквідністю	$LCR = \frac{ВЛ\text{А}}{ЧВ} \geq 100\%$	100%
NSFR	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування	$NSFR = \frac{\text{Обсяг наявного стабільного фондування}}{\text{Обсяг необхідного стабільного фондування}}$	більше або дорівнює 100%

Джерело: узагальнено автором за [13-16]

Розглянемо особливості нових нормативів, запроваджених відповідно до рекомендацій Базельського комітету.

Норматив LCR (Liquidity coverage ratio), або коефіцієнт покриття ліквідністю, вже запроваджений у 45 країнах світу. Це один із нормативів, розроблених Базельським комітетом у відповідь на кризу 2008 року. Він є частиною угоди Базель III [1].

Норматив LCR встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Значний відтік трапляється у банківській системі у кризових умовах. Згідно з нормами ЄС значення коефіцієнта LCR для банків встановлено на рівні 100%. Це означає, що банк повинен мати досить коштів для покриття чистого відтоку впродовж 30 днів.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) розраховується за формулою:

$$LCR = \frac{ВЛ\text{А}}{ЧВ} \geq 100\% \quad (1.1)$$

де:

ВЛА – високоякісні ліквідні активи;

ЧВ – чистий відтік грошових коштів протягом 30 днів.

При цьому Національним банком було визначено категорії активів у національній та іноземній валюті, які можна включити до складу високоякісних ліквідних активів

Чистий відтік грошових коштів протягом 30 днів розраховується таким чином:

$$\text{ЧВ} = \text{СОВ} - \text{СОН}, \quad (1.2)$$

де:

СОВ – сукупні очікувані відтоки грошових коштів;

СОН – сукупні очікувані надходження грошових коштів.

Очікувані надходження мають бути менші або дорівнювати 75% очікуваних відтоків.

Розрахунок очікуваних відтоків грошових коштів здійснюється за формулою:

$$\text{В} = \text{Кв} (\text{Бз}) * \text{К}, \quad (1.3)$$

де:

В- відтоки;

Кв – контрактні (передбачені умовами договорів) відтоки вкладками фізичних осіб, за якими отримано повідомлення про їх повернення, строковими балансовими зобов'язаннями, операціями, пов'язаними з торговим фінансуванням, операціями, пов'язаними з торговим фінансуванням та деривативами, кредиторською заборгованістю й операціями забезпеченого фондування;

Бз – балансові/позабалансові залишки за строковими коштами фізичних осіб, коштами на вимогу, безвідкличними зобов'язаннями з кредитування, нарахованими витратами, простроченою заборгованістю та іншими операціями;

К – коефіцієнт відтоків.

Розрахунок очікуваних надходжень грошових коштів є здійснюється за формулою:

$$\text{Н} = \text{Кн} (\text{Бз}) * \text{К}, \quad (1.4)$$

де:

Н – надходження;

Кн – контрактні (передбачені умовами договорів) надходження за наданими кредитами та розміщеними депозитами, борговими цінними паперами, дебіторською заборгованістю, операціями зворотного РЕПО та деривативами, нарахованими доходами, невикористаними частинами безвідкличних кредитних ліній, відкритих материнським банком;

Бз – балансові залишки за коштами на кореспондентських рахунках, транзитними та кліринговими рахунками;

К – коефіцієнт надходження.

До розрахунку включаються надходження, які очікуються протягом 30 днів лише за повністю працюючими активами, за якими: немає жодного дня прострочення боргу/відсотків, не було реструктуризації протягом останніх 180 днів з ознаками дефолту, відсутні підстави очікувати протягом 30 днів подію дефолту боржника.

Коефіцієнти очікуваних надходжень визначають прогнозовану частку надходжень грошових коштів за активними операціями, яка не спрямовуватиметься на здійснення активних операцій протягом 30 днів, з урахуванням стрес-сценарію. Складники очікуваних надходжень грошових коштів та коефіцієнти, за якими банк приймає їх до розрахунку, визначаються Методикою розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) [5].

Таким чином, підсумовуючи, необхідно відзначити, що вважається, що запровадження в Україні нормативів ліквідності LCR та NSFR значним чином сприятиме наближенню вітчизняного банківського регулювання та нагляду до європейських стандартів, а також посилить ефективність функціонування банківської системи України загалом.

Проте досягнення позитивних ефектів від застосування нових нормативів ліквідності потребує реалізації комплексу заходів з боку як регулятора, так і самих банків. Зокрема, Національному банку України доречно було б дослідити вплив нових правил ліквідності на прибутковість та передбачити диверсифікацію цільових значень нормативів і застосування нижчих значень у періоди стабільного зростання з метою зменшення обсягу активів із низькою прибутковістю й стимулювання ділової активності банків. Банки ж повинні

переглянути моделі корпоративного управління, стратегії ліквідності, управлінську звітність та програмно-технічні модулі, інструментарій виміру ризику ліквідності, зокрема внутрішнє стрес-тестування, і прогнозування грошових потоків, норми резервування та правила трансфертного ціноутворення, системи лімітів й індикаторів моніторингу рівня ліквідності в контексті їх відповідності новим вимогам.

Постановою Правління НБУ від 30.06.2016р. №351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» було запроваджено нові підходи до визначення кредитного ризику (непрацюючих активів та кредитів - показник NPL). Показник базується лише на балансових показниках (раніше при класифікації кредитного ризику враховувалися і позабалансові рахунки), що робить оцінку якості портфелю більш інформативною. Окрім цього, в ІVкварталі 2017 року розпочався процес запровадження нового стандарту фінансової звітності (МСФЗ 9), яким передбачено новий підхід до визначення знецінення фінансових інструментів. Також, згідно з МСФЗ 9 змінюються підходи до нарахування процентних доходів. На діючі кредити їх нараховують на валову вартість активу за ефективною ставкою відсотка протягом всього періоду існування кредиту. На знецінені активи процентні доходи нараховують на чисту вартість після вирахування резервів. Для кредитів, за якими не сталося значного зростання кредитного ризику, резерви формують із урахуванням очікуваних збитків (expected credit loss – ECL) на горизонті 12 місяців. Водночас кредити, для яких суттєво зріс кредитний ризик, резервуються з огляду на ймовірність втрат протягом усього строку кредитування. Під суттєвим зростанням кредитного ризику розуміється зміна якості кредиту у зв'язку із прострочкою понад 30 днів. Стандарт передбачає сценарний підхід розрахунку кредитного ризику. Очікувані втрати за кредитом визначаються з урахуванням прогнозованих макроекономічних умов та фаз економічного циклу. З метою забезпечення відображення в бухгалтерському обліку операцій, що здійснюються банками в Україні згідно з МСФЗ 9, з 1 січня 2018 року введено новий план рахунків.

Що стосується державного регулювання інновацій на ринку банківських послуг, то необхідно відзначити, що базовий закон "Про банки і банківську діяльність" [51] не містить визначень "електронний банкінг". "Інтернет-банкінг" або "банківське обслуговування за допомогою Інтернету", В Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22, приділено цілу главу виконанню банківських операцій дистанційно – "Розрахунки за допомогою систем дистанційного обслуговування", де зазначено, що оперативне ведення клієнтом своїх розрахунків у банку та обмін технологічною інформацією клієнт може здійснювати за допомогою систем дистанційного обслуговування. Лише Лист Департаменту платіжних систем Національного банку України "Про надання інформації про використання Інтернет-технологій клієнтами банків при здійсненні розрахунків" містить визначення програмного продукту Інтернет-банкінг. Першим кроком до законодавчого регулювання електронного банкінгу було прийняття Закону України "Про електронні документи та електронний документообіг", а також Закону України "Про електронний цифровий підпис".

Відповідно до визначень, які найчастіше зустрічаються у сучасній літературі прикладного характеру, електронна банківська діяльність (електронний банкінг, е-банкінг, Інтернет-банкінг) розглядається як процес здійснення банківських операцій та надання банківських послуг з використанням автоматизованих систем, у тому числі електронними каналами зв'язку [174]. Це відносно новий спосіб здійснення банківських бізнес-процесів, суть якого полягає у проведенні трансакцій за допомогою електронних мереж [264].

У чинному законодавстві поняття "Інтернет-банкінг" не отримало належного закріплення. Вперше таке словосполучення можна зустріти в Методичних рекомендаціях НБУ "З питань розробки банками України програм з метою протидії легалізації (відмиванню) грошей, отриманих злочинним шляхом", у п. 6 якого використовується термін "електронний банкінг". Під ним розуміється використання кредитних і/або дебеторських банківських платіжних карток для оплати (покупки) товарів (робіт, послуг) за допомогою мережі

Інтернет. Фактично дане визначення охоплює лише сферу використання банківських платіжних карток, в той час як електронний банкінг як інновація на ринку банківських послуг є набагато ширшим поняттям.

Експерти ЮНКТАД (United Nations Conference on Trade and Development – Конференція ООН з торгівлі та розвитку) вважають, що Інтернет-банкінг є наданням банком роздрібних і комерційних банківських послуг фізичним та юридичним особам, включаючи здійснення банківських переказів, проведення платежів і розрахунків, прийом і видачу коштів, роботу з пластиковими картками та інше [11].

Відповідно, сучасні дослідники зазначають, що термін banking на сьогодні пояснюють як виконання банківських операцій, автоматизоване за допомогою таких новітніх технологій, як Інтернет, мобільний зв'язок тощо. Зважаючи на викладене, термін banking можна визначити як банківську операцію, що здійснюється в режимі реального часу та з використанням Інтернету, мобільного телефонного та інших видів електронного зв'язку, із надання роздрібних і комерційних банківських послуг фізичним та юридичним особам, включаючи здійснення банківських переказів, проведення платежів і розрахунків, прийом і видачу коштів, роботу з пластиковими картками тощо [40].

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що банківська система є законодавчо визначеною, ієрархічно структурованою системою взаємозв'язаних банків, яка забезпечує ефективне функціонування грошового ринку та сприяє розвитку економіки. В свою чергу, ринок банківських послуг є складним середовищем формування попиту і пропозиції на продукти банківської діяльності, що динамічно розвивається та набуває нових рис у контексті сучасних світогосподарських процесів. В сфері державного регулювання розвитком ринку банківських послуг на сучасному етапі впровадженні інноваційні норми регулювання ліквідності, що відповідають вимогам європейської практики державного регулювання банківською діяльністю, проте відсутнє єдине комплексне законодавче закріплення використання сучасних інформаційних технологій в банківській діяльності.

1.2. Державне регулювання інноваційним розвитком в Україні

Інноваційний шлях розвитку економіки забезпечує конкурентоспроможність виробництва шляхом постійного оновлення технології, товарів і послуг різноманітного призначення, стабілізацією і розширенням ринків збуту, ефективним використанням науково-технічного потенціалу і стимулюванням його росту [34, 15].

Цілеспрямовані зміни здійснюються через нововведення різних типів, які стали самостійним об'єктом вивчення нової галузі науки — інноватики, що вивчає закономірності процесів розвитку та формування новацій, нововведень, механізмів управління змінами, подолання опору нововведенням, адаптації до них людини, використання та поширення інноваційних потоків, інноваційної діяльності, їх вплив на сферу конкуренції та розвиток суспільства в цілому. Предмет інноватики — створення, освоєння та поширення інновацій різного виду, а об'єктами дослідження є технологічні уклади, інноваційні цикли, життєві цикли продукції, технологій, товарів, інноваційні процеси. Інноватика забезпечує інтеграцію знань, за якої спеціальні науки (економічно-управлінські, соціологія, психологія, кібернетика, філософія та ін.) зберігають свою самостійність і специфічність, але їхні теоретичні концепції та фактичні дані об'єднуються навколо методів дослідження проблем інновацій та інноваційної діяльності, інтегруючи різноманітні наукові знання з метою підвищення практичної ефективності.

Інноватика як новітня наука зародилась в технічній сфері і дедалі активніше знаходить застосування у фінансах та економіці. Методологічні положення інноватики, спрямовані на організацію інноваційної діяльності, у фінансовій сфері діють через ланцюжок доведення наукових знань до їх практичного застосування (рис. 1.1):

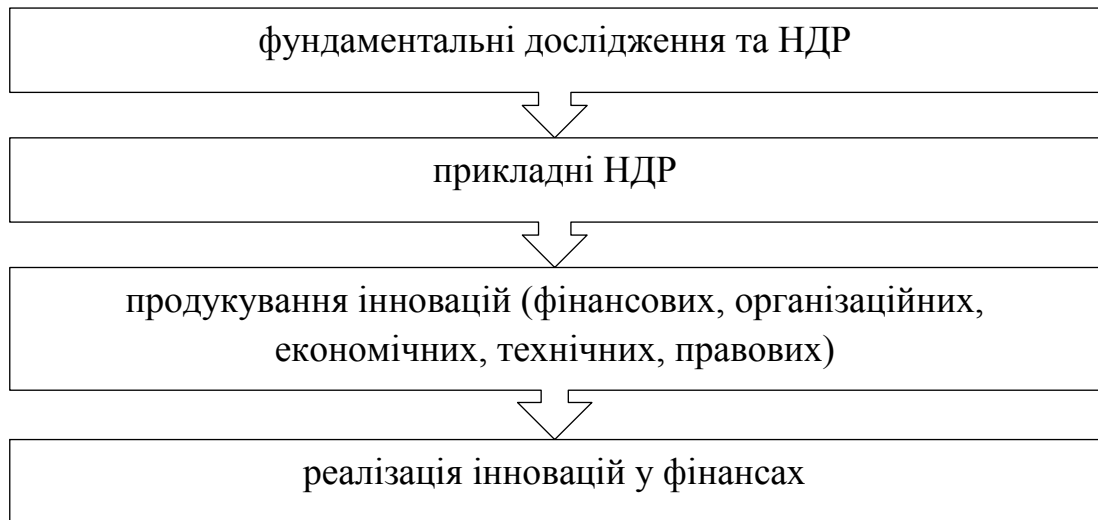

Рис. 1.1. Ланцюжок доведення наукових знань до їх практичного застосування

Джерело: складено автором за [99, с 62-63]

При цьому фінансове забезпечення інноваційної діяльності та усіх стадій інноваційного процесу здійснюється через фінансовий ринок, на якому формуються та розподіляються фінансові ресурси, надаються фінансові послуги. Інноваційні підходи торкаються і ринку фінансових послуг, для забезпечення глобальної конкурентоспроможності якого існує нагальна потреба розширення переліку нових фінансових інструментів на фінансовому ринку, здатних призвести до зростання його продуктивності [99, с 62-63].

На думку сучасних дослідників, об'єктом досліджень інноватики на фінансових ринках є інноваційна діяльність, що передбачає перетворення інформації в наукові знання, а наукових знань – в інновації з їх наступним ефективним впровадженням. Предмет інноватики – новації та інновації, спрямовані на досягнення результатів фінансово-економічної діяльності на фінансових ринках з метою їх позитивного впливу (досягнення економічного, соціального, екологічного ефекту) на національну господарську систему загалом [88].

Доцільно погодитися із думкою сучасних дослідників, що інноватика на фінансових ринках ґрунтується на системному, ієрархічному та функціональному підходах [88].

Системний підхід в інноватиці, крім традиційних – інтегративність, живучість, стійкість, структурованість, взаємозалежність між елементами, ієрархічність, здатність до самозбереження, динамічність, відкритість тощо, передбачає наявність таких характеристик як емерджентність – наявність нових якостей цілого, відсутніх раніше у його окремих складових, та гомеостазис – стійкість, яку система підтримує за наявності зовнішніх збурень задля самозбереження. Такі характеристики дозволяють модифікувати фінансові ринки з метою поліпшення параметрів їх конкурентоспроможності, функціональності та забезпечення дії більш прогресивних інструментів, спрямованих на продукування інновацій та їх впровадження.

Ієрархічний підхід дозволяє досліджувати інноваційну діяльність за ієрархічними рівнями інноватики на фінансових ринках (від вищого до нижчого): глобальний → міжнародний → регіональний (міжнародна регіоналізація) → національний → галузево-секторальний → адміністративно-територіальний → місцевий.

Функціональний підхід передбачає дослідження інноватики на фінансових ринках за їх функціональними сегментами – інноватики на грошовому, валютному, кредитному, інвестиційному, страховому ринках, ринку цінних паперів та фінансових послуг.

Державне регулювання характеризується цілеспрямованим координуючим процесом управлінського впливу державних інституцій на різні сегменти інноваційного підприємництва за допомогою макро- та мікроекономічних інструментів впровадження національної інноваційної стратегії та досягнення цілей економічного розвитку на основі найсучасніших досягнень науки і техніки. Відповідно, державна інноваційна політика та державне регулювання інноваційного розвитку спрямовані на створення державою сприятливих умов до активізації діяльності суб'єктів інноваційного процесу [87, с. 40]

Відповідно, під державним регулюванням економіки розуміють прямий або непрямий вплив державних органів, спрямований на ефективне функціонування економіки країни в цілому і зміну поведінки господарюючих суб'єктів зокрема з метою досягнення пріоритетних соціально-економічних

завдань. Воно може бути спрямоване не тільки на збільшення виробництва, а й на його обмеження. Державне регулювання базується на виборі пріоритетів, стратегічних напрямів соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку. Завданням державного регулювання інноваційної діяльності є проведення комплексу заходів щодо організаційно-правової, фінансово-ресурсної підтримки суб'єктів господарювання.

У рамках цього підходу визначення терміну "державне регулювання інноваційної діяльності" можна дати більш детальне трактування, спираючись на думку Д.І. Кокуріна, державне регулювання інноваційної діяльності — цілеспрямований вплив органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери, що припускає в якості умови своєї ефективності передбачення реакцій цих інститутів на дії державних організацій [74, с. 57].

На думку Л. І. Федулова, під державним регулюванням інноваційної діяльності розуміють цілеспрямований вплив органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери [149, с. 391].

Практична функція інноватики на ринку банківських послуг забезпечуватиме формування фінансової самодостатності національної інноваційної системи, акумулювання та ефективний розподіл фінансових ресурсів між секторами національного господарства та участь на паритетних засадах національних держав у діяльності глобального фінансового ринку.

Інновація — кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав утілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг [53].

Інновація вносить зміни у первинну структуру виробничого організму, переводить його у новий стан. Упровадження новацій відбувається цілеспрямовано, з метою поліпшення функціонування суспільства, тому можна стверджувати, що інновація є цільовою зміною національної економіки як системи, завдяки якій створюється новий засіб, призначений для задоволення певної потреби людей. Звідси й трактування поняття «інновація» у Законі України «Про інноваційну діяльність».

Відповідно до Закону України „Про інноваційну діяльність” інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

Відповідно, інноваційним, згідно з Законом, визнається продукт, який є реалізацією об'єкта інтелектуальної власності, на який виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів, який підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень, який в Україні вироблений вперше, або, якщо не вперше, то який порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники. [34, 28]

Статус інновації у певній ринковій ніші створює для суб'єкта, який її здійснює, тимчасову можливість виходу за рамки обмежень, які накладає функціонування в конкурентній економіці, отримуючи за рахунок цього додатковий зиск, виражений у формі матеріальних чи нематеріальних активів. Це дає підстави для досить важливого висновку щодо того, що економічний ефект від інновації обумовлений саме обмеженістю сфери (чи часу) її поширення, яка створює тимчасову ринкову асиметрію. Обмеження поширенню інновації в конкурентній економіці створюються як за рахунок об'єктивних перешкод (наявність у конкурентів достатніх фінансових ресурсів, технологічних можливостей, навичок тощо), так і через систему патентно-ліцензійного права [25, 146].

Згідно з міжнародними стандартами, інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, впровадженої на ринку, або вдосконаленого технологічного процесу, що застосовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [27, 36].

Критична важливість дифузії, тобто практичного впровадження, інновацій обумовлює тісний взаємозв'язок між науково-технічною, виробничою та

інвестиційною діяльністю та свідчить про необхідність розгляду не лише інновації як окремого техніко-організаційного акту, а комплексу дій суб'єктів господарювання та складових національної інноваційної інфраструктури, який набуває вигляду інноваційного процесу. Отже, наступний принципово важливий висновок полягає в тому, що досягнення синергетичного ефекту інновації вимагає значно більшого обсягу контрактних взаємовідносин та сукупних інвестицій, ніж потрібно, щоб отримати локальний економічний ефект від звичайного капіталовкладення.

Практично, інновація являє собою зміну технології виробництва, яка безпосередньо впливає на продуктивність факторів виробництва та спосіб їхнього поєднання, а отже, забезпечує видозміну виробничої функції. За визначенням, інновація в соціально-економічній системі є способом якісно більш ефективного використання ресурсів. Отже, навіть за збереження наявної диспозиції факторів виробництва відбувається збільшення обсягів виробництва. У більш загальному вигляді, інноваційна інвестиція є “ресурсощадним” вкладенням, яке забезпечує значно більшу за середню по економіці економічну віддачу (зрозуміло, з відповідним підвищенням рівня підприємницького ризику). [34, 48]

В активізації інноваційної діяльності зацікавлений підприємець, адже це випуск нових і конкурентоспроможних видів товарів, що дає йому гарантований прибуток, швидке повернення вкладених коштів, накопичення вільного капіталу і можливість його вкладення у розширення виробництва; працівник, адже це - нові робочі місця, гарантована і вчасно виплачена заробітна плата; споживач - він отримує доступ до нових видів товарів з кращими споживчими якостями; і врешті-решт - держава, тому що розвиток інноваційної діяльності це збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, приплив до держави іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій.

Відповідно, інноваційним, згідно з Законом, визнається продукт, який є реалізацією об'єкта інтелектуальної власності, на який виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів, який підвищує вітчизняний науково-технічний і

технологічний рівень, який в Україні вироблений вперше, або, якщо не вперше, то який порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники [43].

Банківська діяльність у сучасних умовах значно диверсифікована та є одним з найбільш динамічних секторів економіки. Це обумовлює складність визначення поняття «банківська інновація».

Термін «інновація» (походить від англ. Innovation – нововведення, новина, новаторство) дослівно значить «інвестиції в новацію». У свою чергу, термін «новація» (від лат. Novation – зміни, оновлення) являє собою дещо нове, чого раніше не існувало. Поняття інновації вперше з'явилося у наукових дослідженнях культурологів ще у XIX столітті. І означало введення окремих елементів однієї культури в іншу. Зазвичай йшлося про інфільтрацію європейських звичаїв у традиційні азійські або африканські спільноти. І лише на початку XX століття стали вивчати закономірності безпосередньо технічних новацій [8]. Засновником теорії інновацій вважають Й. Шумпетера. Він у своїй праці «Теорія економічного розвитку», виданою у 1912 році, розглядав інновацію (як нові комбінації) як засіб (форму) підприємництва для отримання прибутку. Підприємцями автор називав «господарюючих суб'єктів, функцією яких було, як раз, здійснення нових комбінацій, які виступали його активним елементом». Далі у своїх дослідженнях у 30-х роках XX століття Й. Шумпетер виділив п'ять типових змін у економічному розвитку (рис. 1.2) [9].

Загалом, сьогодні в економічній літературі термін «інновації» інтерпретується, як перетворення потенційного науково-технічного прогресу у реальний, що втілюється у нових продуктах і технологіях. У вітчизняних дослідженнях термін «інновація» зазнав широкого вжитку лише з переходом до ринкової економіки. До цього у вітчизняній економічній літературі проблематика нововведень широко висвітлювалась лише у рамках дослідження науково-технічного прогресу, розвитку науки і техніки.

За результатом вивчення наукових джерел [1-8] і їх узагальнення можна зробити висновок, що новацією є оформлений результат певних фундаментальних або прикладних досліджень, розробок або експериментальних робіт у будь-якій сфері діяльності з приводу підвищення її ефективності.

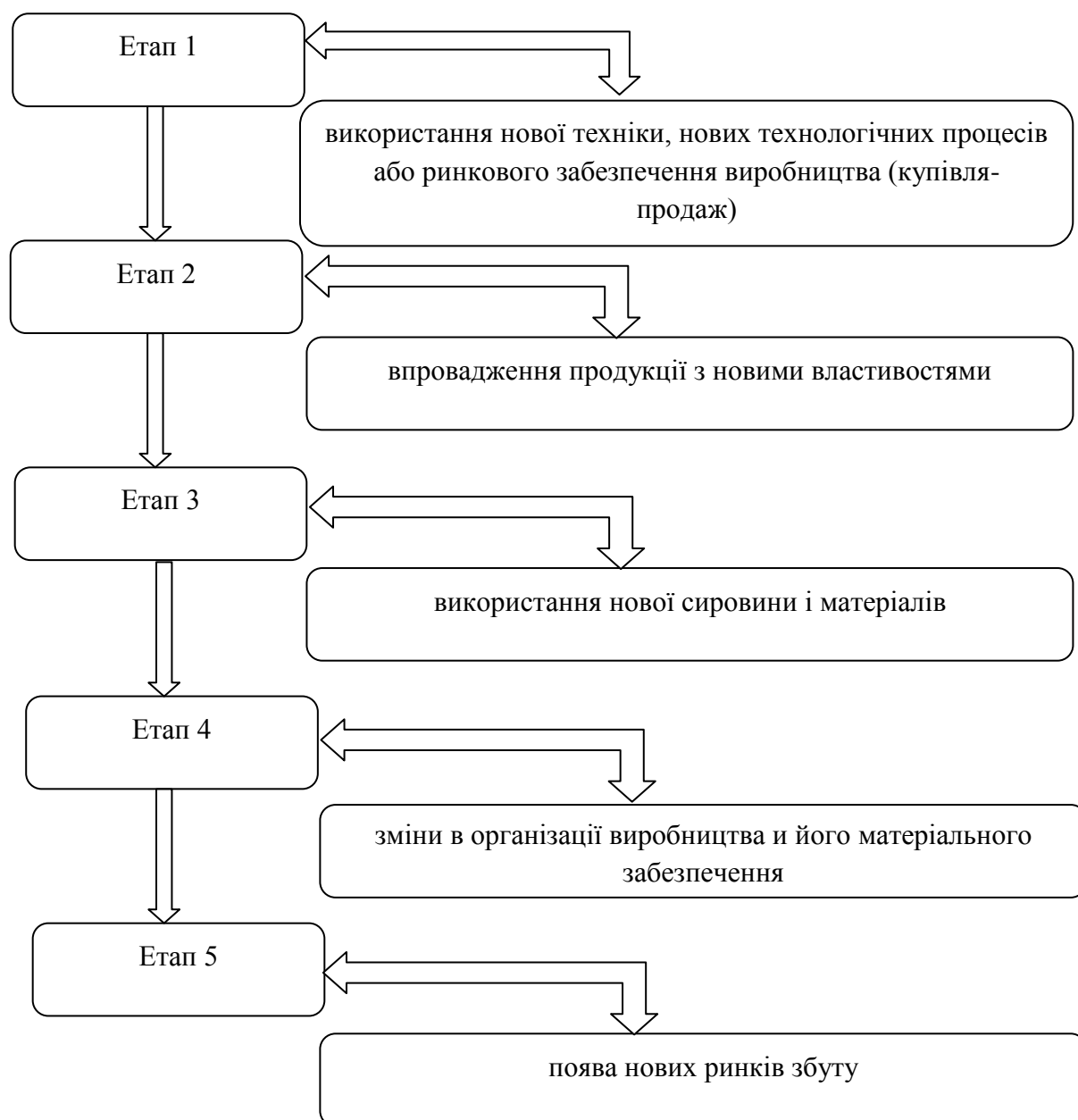

Рис. 1.2. Етапи змін в економічному розвитку

Джерело: побудовано автором за [9]

Вважаємо можливим і доцільним загальні характеристики цього терміну відносити і до новацій у банківській сфері. Тоді під «банківськими новаціями» слід розуміти будь-які розробки і пропозиції, що удосконалюють і підвищують ефективність банківської діяльності. Новації можуть оформлюватися у вигляді: відкриттів; винаходів; патентів; раціоналізаторських пропозицій, документацій на новий або удосконалений продукт, технологію, виробничий або управлінський процес; ноу-хау; понять; наукових підходів або принципів; певного документу (стандарту, рекомендацій, методик, інструкцій); результатів

маркетингових досліджень тощо [8]. При цьому сама розробка новацій є лише половиною справи. Головним у подальшому є безпосереднє впровадження новацій, їх перетворення у форму інновацій і отримання позитивного результату і продовження дифузії інновацій. Ці етапи відносяться до інноваційної діяльності вже, як до процесу. Таким чином, під інновацією слід розуміти певне нововведення, втілення у життя нової ідеї, впровадження нового методу, підходу або використання нового інструменту тощо. Інновації, що функціонують у фінансовій сфері, представляють собою фінансові інновації. А частина фінансових інновацій створюються банками у формі певних банківських продуктів чи операцій (технологій).

Враховуючи специфіку функціонування банку як особливого ринкового інституту, під поняттям банківських інновацій, вважаємо, слід розуміти їх, як сукупність і результат певних дій щодо впровадження новацій, направлених на підвищення ефективності діяльності банку і кращого задоволення потреб його клієнтів. При цьому метою здійснення інноваційної діяльності можна вважати загальну гармонізацію інтересів банку, споживачів банківських послуг і суспільства у цілому в рамках створення продуктів і послуг з цінністю і якістю вищою, ніж у конкурентів. Початком інтенсивного розвитку безпосередньо банківських інновацій є середина ХХ століття.

Важливим аспектом у дослідженні поняття «банківська новація» є те, що як будь-яке нове явище воно тісно пов'язане з плином часу. Час є категорією життя будь-якого явища, в тому числі й економічного. При цьому час є стимулом розвитку ринку і важелем перемоги у конкурентній боротьбі. Банк, який перший вийшов зі своєю інновацією і зайняв певну нішу на ринку банківських послуг, швидко створить собі імідж, з яким конкурентам боротися буде важко. А з плином часу будь-яке нове явище перетворюється на масове і традиційне. Тобто банківська інновація є функцією часу і тому діє, тобто, має свій очікуваний ефект лише у рамках часу, який визначений початком і кінцем життєвого циклу цієї інновації. Це важливо для розуміння того, що банківською інновацією не можна вважати певні банківські продукти або операції, що є новими лише для цього банку, проте які вже давно реалізовані в інших банках. Вважаємо, що до банківських інновацій також не слід відносити незначні зміни,

що не змінюють самого змісту і суті банківського продукту або операції (наприклад, зміни умов кредитування тощо).

У загальному виді банківську інновацію можна визначити як результат новаторської діяльності банків, наслідком якої є новий продукт, послуга чи технологія. Така діяльність пов'язана зі зміною зовнішнього середовища банківського сектора та призводить до реорганізації бізнес процесів і створення нових ресурсів, результатом чого є підвищення стратегічних конкурентних переваг банку [1]. Найпоширеніші поняття «банківська інновація» наведено в табл. 1.2:

Таблиця 1.2.

Сучасні підходи до визначення терміну «банківська інновація»

Автор	Визначення
С. Б. Єгоричева [43-45]	Результат діяльності банку, спрямований на отримання додаткових доходів у процесі створення сприятливих умов формування та розміщення ресурсного потенціалу за допомогою нововведень, що сприяють клієнтам в отриманні прибутку.
В. О. Ткачук [158]	Кінцевий результат процесу модернізації всіх сторін діяльності банку, що полягає в удосконаленні банківських послуг, бізнес-процесів, сервісу, організації, управління та маркетингу з метою досягнення конкурентних переваг на ринку.
Я. М. Кривич [80-81]	Кінцевий результат інноваційної діяльності банку, що отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність.
І. Т. Балабанов [8]	Є частиною фінансових інновацій; реалізований у формі нового банківського продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності.
В. С. Викулов [18]	Створення банківського продукту, що володіє більш привабливими споживчими властивостями у порівнянні з запропонованим раніше, або якісно нового продукту, здатного задовольнити неохоплені раніше потреби його потенційного покупця, або використання більш досконалої технології створення того ж банківського продукту
О. В. Меренкова [86]	Нововведення у банківській діяльності, які характеризуються вищим технологічним рівнем та новими споживчими якостями.

Джерело: узагальнено автором

Важливим аспектом у дослідженні поняття «банківська новація» є те, що як будь-яке нове явище воно тісно пов'язане з плином часу. Час є категорією життя будь-якого явища, в тому числі й економічного. При цьому час є стимулом розвитку ринку і важелем перемоги у конкурентній боротьбі. Банк, який перший вийшов зі своєю інновацією і зайняв певну нішу на ринку банківських послуг, швидко створить собі імідж, з яким конкурентам боротися

буде важко. А з плином часу будь-яке нове явище перетворюється на масове і традиційне. Тобто банківська інновація є функцією часу і тому діє, тобто, має свій очікуваний ефект лише у рамках часу, який визначений початком і кінцем життєвого циклу цієї інновації. Це важливо для розуміння того, що банківською інновацією не можна вважати певні банківські продукти або операції, що є новими лише для цього банку, проте які вже давно реалізовані в інших банках. Вважаємо, що до банківських інновацій також не слід відносити незначні зміни, що не змінюють самого змісту і суті банківського продукту або операції (наприклад, зміни умов кредитування тощо).

Результатом глобалізаційних процесів, які активно впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства, є інтеграція економіки України до міжнародних фінансових ринків. Глобалізація банківського сектору дає величезні можливості результативним та інноваційним учасникам і водночас загрожує неефективним інститутам і тим, хто опирається змінам.

На фінансових ринках присутність державних регуляторів, з одного боку, обмежується створенням сприятливих умов до інноваційної діяльності в рамках міжнародних норм, встановлених міжнародними фінансовими організаціями, з іншого – передбачає захист та активну державну підтримку продукування і впровадження інновацій на засадах реалізації загальнодержавної політики інноваційного розвитку [88].

Основними нормативними актами, що регулюють цю ринок банківських послуг та функціонування банківської системи, є Закони України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про фінансові послуги та регулювання ринків фінансових послуг», а також «Про банки та банківську діяльність».

При цьому обсяг і вид необхідних ліцензій буде залежати безпосередньо від обсягу послуг, які передбачається надавати в межах проекту. Можливо, стартап зможе вдовольнитися ліцензією на надання фінансових кредитів.

Однак повноцінний необанкінг – це не лише кредитування. Як правило, мінімальний пакет послуг подібного стартапу включає поточний клієнтський рахунок та можливість використовувати розміщені на ньому кошти для платежів.

Тут криється перша проблема, оскільки відкриття та ведення поточних рахунків наразі є виключно банківською діяльністю, що передбачено ст. 47 Закону України «Про банки та банківську діяльність». Жодних «обмежених» ліцензій, як у Великій Британії, нашим законодавством не передбачено. Тому проект, що передбачає ведення клієнтських рахунків, можливий лише на базі класичного банку.

Також це стосується випуску платіжної картки. Незважаючи на те, що картка може обслуговуватися різноманітними платіжними системами, її емітентом може бути лише банк, який уклав договір з відповідною платіжною організацією. Це передбачено ст. 14 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей». Таким чином, реалізація проекту у сфері необанкінгу в Україні повинна передбачати співпрацю з будь-яким діючим комерційним банком.

Однак існує інший шлях – відкриття рахунків та емісія платіжних інструментів за кордоном. Це не завадить вести бізнес та використовувати розрахунки в Україні, однак коштуватиме дорожче для стартапу та передбачатиме плату за обслуговування карткового рахунку вищу, ніж пропонують наші банківські установи.

Для найбільш відчайдушних є третій шлях – створення нового банку в Україні з подальшим отриманням всіх необхідних ліцензій. Цей шлях закриває чимало питань в правовому регулюванні, проте коштує дуже дорого.

Законодавство України не дозволить відпочити новатору та під час клієнтського сервісу.

Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах, затверджена Постановою Нацбанку №492 від 12.11.2003 р., містить достатньо суворі норми ідентифікації та верифікації клієнтів. Зокрема, відкриття поточного рахунку обов'язково припускає пред'явлення паспорта та ідентифікаційного номера банківському працівнику.

Це значно звужує можливості відкриття нових рахунків онлайн або з мобільних додатків. Враховуючи, що установи банківських відділень, куди міг би з'явитися клієнт для відкриття рахунку, повністю суперечить ідеї необанкінгу, виходом з цієї ситуації може бути безпосередня явка співробітника

необанку до клієнта для проведення ідентифікації. Звичайно, це несе додаткові витрати, які потрібно враховувати у фінансовому плануванні.

Всі зазначені вище вимоги законодавства сьогодні не дозволяють ефективно впроваджувати інновації у сфері банківського обслуговування.

Однак намічені тенденції у підходах Нацбанку України та інших регуляторів дають надію очікувати позитивних змін у регулюванні вже найближчим часом. Зокрема, комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р., затверджена НБУ, містить досить прогресивні реформи. Наразі є всі підстави вважати, що ці реформи будуть реалізовані.

Таким чином, під державним регулюванням інноваційної діяльності слід розуміти, цілеспрямований вплив держави на поведінку учасників інноваційної діяльності за допомогою певних методів і засобів з метою забезпечення пріоритетів державної інноваційної політики, підвищення економічної зацікавленості суб'єктів господарювання, розробки та просування інноваційної продукції.

1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг

Важливим стратегічним напрямком розвитку ринку банківських послуг є впровадження інновацій у діяльність банків, адже інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Слід зазначити, що в провідних зарубіжних банках за останнє десятиліття була створена ефективна система управління і стратегічного планування інноваційної діяльності для підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу.

Так, програма «Дух інновацій» французького банку BNP Paribas націлена на те, щоб інновації увійшли до числа найважливіших активів банківської індустрії, в якій дослідження і розробки починають грати не меншу роль, ніж в інших галузях економіки. Показовим у цьому відношенні є і девіз одного з великих банків світу – іспанського Santander: «Цінності з ідей» (англ. *Value from Ideas*), який свідчить про його стратегічну спрямованість на всебічне використання інновацій.

На макрорівні управління інноваційною діяльністю відноситься до вищого рівня управління і найчастіше зосереджено в руках топ-менеджера в ранзі віце-президента. У деяких банках, зокрема, в Royal Bank of Canada, створені інноваційні ради, до складу яких входять керівники різних підрозділів банку та на які покладається відповідальність за підтримку та просування інноваційних ініціатив. Поради розглядають питання затвердження стратегій і оцінюють прогрес з в досягненні інноваційних цілей банку [2, с. 157-159].

У сучасних умовах банки використовують різні варіанти організаційної структури та підходи до забезпечення інноваційної діяльності. У банку може бути створено окремий автономний підрозділ, який відноситься до мідл-офісу. Іншим варіантом може бути формування підрозділів з аналогічними завданнями в функціональних службах банку (маркетингу, стратегічного розвитку і т. д.), які в процесі роботи контактують з різними відділами для здійснення певних аспектів процесу створення і впровадження нововведень.

У сучасних умовах при формуванні інноваційних стратегій банки країн з розвинутою ринковою економікою враховують такі фактори зовнішнього середовища: розвиток економіки, заснованої на знаннях, коли інтелект і інноваційні рішення визначають темпи і перспективи економічного розвитку, а людина стає не тільки рушійною силою, а й результатом виробництва, націленого на збільшення його здібностей і нарощування набору його потреб; процеси глобалізації, які створюють принципово нові умови для функціонування фінансово-кредитних інститутів, що виявляється: у створенні закордонної мережі підрозділів банків, загостренні конкуренції на міжнародних фінансових ринках, збільшенні мобільності клієнтів, яка вимагає створення єдиних глобальних стандартів обслуговування, необхідності розробки нових продуктів і послуг, диференційованих за географічним ринків і т. д.; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та на їх основі формування так званої мережевої економіки, в якій особливе значення набуває спільне виробництво знань шляхом спільних проектів, науково-технічних альянсів, формується концепція відкритої інновації; зміни в регулюванні банківської діяльності і, в цілому, функціонування фінансових ринків, які створюють певні рамки для розгортання інноваційної діяльності банківських організацій [1, с. 82].

В стратегічній перспективі розвитку ринку банківських послуг інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зацікавленні значимих персон, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат.

Результатом стрімкого проникнення інформаційних технологій в банківську сферу є модернізація використовуваних і створення нових банківських продуктів і послуг, серед яких чільне місце посідає запровадження дистанційного банківського обслуговування.

Варто зазначити, що історично першою з'явилася система дистанційного банківництва, яка використовує телефон. Перші дослідження з впровадження систем віддаленого доступу були проведені західними банками в 80-х роках. Їх системи удосконалювалися паралельно розвитку цифрового зв'язку і комп'ютеризації. Одним з перших банків, що запровадив у себе систему віддаленого доступу, був англійський National Westminster Bank. Клієнт телефонував в банк по телефону і в режимі реального часу міг здійснювати найпростіші операції: робити перекази за рахунками всередині банку, купувати і продавати іноземну валюту, здійснювати стандартні платежі.

Система забезпечувала клієнту доступ до управління рахунком за допомогою п'ятизначного коду і давала можливість здійснювати перекази між двома рахунками всередині банку та оплачувати рахунки. Незважаючи на уявний консерватизм і прихильність традиціям, англійські банки в умовах жорсткої конкуренції шукали і активно впроваджували нові форми роботи з клієнтом.

У США одним з піонерів з дистанційного банківського обслуговування по телефону був North Carolina National Bank, який в 1990 р. запропонував своїм клієнтам більше 30 послуг і операцій через телефонну систему, для чого був створений досить великий call-центр, який пізніше було вдосконалено зі скороченням чисельності операторів. У 1990 р. щоденне число звернень в систему становило близько 200 тис.

Нині існує два принципово різних варіанти організації банківської діяльності:

1) класичний банк, який має свої офіси та операційні зали і за допомогою телефонних каналів зв'язку та комп'ютерних технологій надає своїм клієнтам класичні банківські послуги: управління платіжними засобами, кредитування і управління заощадженням;

2) віртуальний банк, який заснований на інформаційних і комунікаційних технологіях та здійснює свою діяльність лише у всесвітній комп'ютерній мережі.

При цьому віртуальний банк (virtual bank) — це банк, що працює з клієнтами виключно через Інтернет і, на відміну від традиційних банків, не має філіальної мережі. У разі віртуального банку клієнт повністю позбавлений можливості контакту з його фронт"офісом. Банк залучає і обслуговує клієнтів виключно через мережу. Як правило, банки віддають перевагу поєднанню віртуальних і класичних технологій. Від віртуального банку також слід відрізняти Інтернет-банк (Internet bank), тобто банк, що надає послуги Інтернет-банкінгу. Інтернет-банком може бути як традиційний банк, що обслуговує клієнтів, в тому числі і через Інтернет, так і віртуальний банк.

Перший віртуальний банк Security First Network Bank відкрився в 1995 р. в Америці. Він існує і понині, будучи одним з кращих банків у цій сфері. В реальному світі він не має ні офісу, ні філій, ані інших звичних атрибутів банку — операції клієнти банку здійснювали через Інтернет. Ідея створення Інтернет"банку виникла саме в Америці. Однією з причин стали існуючі в США обмеження на відкриття банками філій в інших штатах.

Першою значущою банківською інновацією є поява у лютому 1961 р. першого обертаючого на ринку депозитного сертифіката (CD) [10]. З цього моменту на ринку банківських послуг постійно з'являлися різні фінансові і технологічні новинки. У табл. 1.3 представлено перелік найбільш відомих і далі застосованих у сфері банківського обслуговування новацій ХХ століття.

Таблиця 1.3

Інновації і нові продукти в банківській сфері

Категорія продуктів	Приклад	Рік запровадження інновації
Споживче кредитування	Банківські кредитні карти	1958
Строкові депозити	Євродоларові депозити	Середина 1960-х
	Депозитні сертифікати	1969

Поточні рахунки	Поточний рахунок з нарахуванням процентів	1972-1980
Кредитні карти	«Інтелектуальна» (чипована) карта	1974
Міжнародне кредитування	Синдиковані кредити	Середина 1970-х
Ощадні рахунки	Індивідуальні пенсійні рахунки (IRA)	1975
Міжнародне банківське обслуговування	Федеральна корпорація міжнародних банківських корпорацій	1978
Іпотечне кредитування	Плаваюча процентна ставка	Початок 1980-х
Комерційне кредитування	Поглинання з високою часткою позичкових коїтів (високим левериджем) (LBO)	Початок 1980-х
Міжнародне банківське обслуговування	Міжнародні банківські інструменти (IBF)	1981
Рахунки і заощадження	Депозитні рахунки грошового ринку (MMDA)	1982
Споживче кредитування	Кредитні лінії, що забезпечені сплаченою часткою будинку позичальника	Середина 1980-х
Ризик-менеджмент	Похідні інструменти позабіржового ринку	Середина 1980-х
Управління активами споживачів	Взаємні фонди	Кінець 1990-х

Джерело: складено на основі опрацювання використаних джерел [10]

Послуги мобільного банкінгу вперше були реалізовані в 1992 році шведсько-фінським фінансовим об'єднанням Merita NordBanken та почали використовуватися в 90-х роках в банках Європи та США [11].

У наш час досвід банку розповсюдився серед найбільших банків світу та зазнав значних змін в ході поетапного розвитку та удосконалення. Мобільний банкінг, у загальному розумінні, може виконувати досить диверсифіковані функції: автоматичне сплачування комунальних послуг, сплачування відсотків по кредитах, он-лайн купівлі продуктів, тощо. Нині більшість експертів вважають мобільний банкінг найбільш перспективним електронним каналом доставки банківських послуг, оскільки він дозволяє реалізувати ефективну маркетингову концепцію «банк, який завжди з тобою». Останні роки характеризуються стрімкою появою нових технологічних можливостей і на зміну SMS-банкінгу та Java-додатку поступово приходять мініатюрні

картрідери. Вони можуть використовуватись, якщо є необхідність у розрахунку банківською картою, але відповідного POS-терміналу в безпосередній близькості немає.

Багато банківських установ розширювали перелік операцій через мобільний телефон, які можна було здійснити за допомогою СМС-повідомлень. Зараз ця функція присутня в кожному крупному банку світу.

Сучасною інновацією банківського бізнесу є «необанк» (по суті – «новий банк») не є єдиним. Оскільки подібні сервіси лише починають з'являтися, їх часто називають по-різному. Можна зустріти терміни «мобільний банк», «віртуальний банк», «інтернет-банк», «цифровий банк». У світовій практиці також широко використовується поняття «банк-челенджер» (Challenger Bank), застосовне до всіх банків, що виходять за межі класичного обслуговування. Однак вся ця термінологія, як правило, має на увазі одне – банк без відділень.

Історія переходу банківського сервісу у віртуальний простір почалася достатньо давно. Одним з перших необанків вважається британський First Direct, який запустив телефонний банкінг у 1989 р. Банк першим застосував концепцію роботи без відділень, цілодобово обслуговуючи клієнтів за допомогою кол-центру. До травня 1991 р. користувалися послугами банку 100 тис. клієнтів. Сьогодні First Direct є підрозділом HSBC Bank plc.

З розвитком інтернету банківські установи часто прагнули скоротити операційні витрати, пропонуючи клієнтам послуги інтернет-банкінгу. Одночасно з цим з'явилися перші інтернет-банки. У 1998 р. у Великій Британії з'явився інтернет-банк Egg. За допомогою кол-центру та інтернет-порталу клієнти могли керувати своїми рахунками. Завдяки зручному сервісу незабаром банк мав більше ніж 2 млн клієнтських рахунків.

Відповідно до загального визначення, необанк – це компанія, яка забезпечує банківський та платіжний сервіс без традиційної інфраструктури банківських відділень.

Зазвичай необанкінг включає такі функції як класична або віртуальна платіжна картка, мобільні депозити, індивідуальні платежі з використанням телефонних номерів, електронних листів або навіть ідентифікаторів у

соціальних мережах, інструменти мобільного бюджетування та цифрові квитанції в реальному часі.

Як правило, необанки – це повністю онлайн-компанії, побудовані з чистого аркуша на нових технологічних платформах. Часто необанки пропонують більш високі процентні ставки, іноді комісію за обслуговування карткового рахунку, однак це завжди більш високий клас взаємодії з клієнтом та його підтримки. За кордоном необанки або самостійно отримують банківську ліцензію, або оперують на базі одного з діючих банків, купуючи оптом послуги у фінансової організації, яка надає ліцензію, та продаючи їх у роздріб своїм клієнтам.

Серед найвідоміших необанків у світі можна назвати такі:

- Atom Bank – заснований у 2014 р. у Великій Британії. У 2015 р. отримав повноцінну банківську ліцензію. Atom Bank був повністю запущений після того, як у квітні 2016 р. були скасовані обмеження на регулювання. Atom Bank не має ні банківських відділень, ні традиційного веб-банкінгу, весь сервіс надається через мобільний додаток, пропонуючи вхід за допомогою розпізнавання обличчя і голосу. Банк дозволяє дистанційно відкривати депозити та оформляти кредити. Також за допомогою програми Atom можна отримати іпотеку.
- WeBank – філія інтернет-банкінгу китайського інтернет-гіганта Tencent Holdings Ltd. Це перший у Китаї цифровий банк, що розпочав діяльність на початку 2015 р. Його сервіс тісно пов'язаний з екосистемою соціальної мережі WeChat та надає широкий спектр послуг (від платежів до мікрокредитування).
- MYbank – заснований у червні 2015 р. Це сервіс дочірньої структури Alibaba (Китай) та відповідь на продукт WeBank від Tencent. Аналогічно MYbank забезпечує повний спектр цифрових банківських послуг.
- Simple – спочатку відомий як BankSimple, є американським небанком, заснованим у 2009 р., який співпрацює з банком Compass та банком Bancorp для банківських послуг. Simple надає рахунки та входить в мережу STAR для безкоштовного доступу до приблизно 55 тис. банкоматів.

- N26 з Німеччини – запущений на початку 2015 р. До кінця червня 2016 р. він залучив понад 200 тис. клієнтів у 8 європейських країнах. Банк пропонує грошові перекази, інвестиції та овердрафти. До липня 2016 р. проект працював з партнерською організацією фінансової Wirecard Bank, але потім отримав власну ліцензію і став працювати як самостійний банк під брендом N26.

- Fidor Bank – створений в Мюнхені у 2009 р. Fidor Bank є німецьким банком, що використовує виключно цифрові технології, банківські послуги якого спрямовані на рішення для цифрового покоління. Fidor Bank стартував у Великій Британії у вересні 2015 р., подавши заявку на банківську ліцензію Великої Британії у січні 2015 р. Під ліцензією Німеччини Fidor Bank обслуговує понад 120 тис. власників рахунків і близько 350 тис. зареєстрованих членів спільноти. У 2014 р. Fidor став одним з перших банків, що використовують протокол платіжної системи Ripple.

- Starling Bank – необанк зі штаб-квартирою в Лондоні. Starling є ліцензованим мобільним банком, заснованим у 2014 р. Послуги Starling зосереджені на наданні поточних рахунків. Мобільний додаток надає інтелектуальні рішення для більш розумного управління грошима та моніторингу в реальному часі.

- Monzo Bank – створений у 2015 р. Він базується у Великій Британії. Monzo є цифровим банком, що працює через мобільний додаток та надає послуги передплаченої дебетової карти й поточного рахунку.

- Tandem Bank – заснований у 2013 р. у Великій Британії. Компанія пропонує цифрові послуги, включаючи поточні рахунки, кредитні картки та кредити через свій мобільний додаток і веб-сайт.

Безперечно, світовий ринок необанків та інших фінтех-компаній, що надають наближені до необанкінгу сервіси, набагато більший. Станом на початок 2017 р. глобальні звіти налічували понад 70 компаній зі сфери необанкінгу (це лише повністю реалізованих стартапів).

Близько 83% дорослого населення планети сьогодні має рахунок в банку, тому оплата банківським переказом доступна більшості. Найпопулярніші системи онлайн банкінгу в Європі — це:

SOFORT — працює в 13 країнах Європи, повсюдно використовується в Німеччині, Бельгії, Швейцарії та Австрії;

IDEAL — дозволяє використовувати додаток кожного окремого банку, найпопулярніший сервіс в Нідерландах;

GiroPay — обслуговує понад 35 млн споживачів, поширена в Німеччині система.

Однак далеко не кожен банк може похвалитися зручним додатком або добре розробленим сервісом на сайті для проведення платежів. Більш того, багато користувачів не довіряють банківській системі, тому 55% споживачів використовують альтернативні платіжні системи, вибираючи платіжних агрегаторів.

В основному споживачі використовують такі платіжні системи.

Google Pay – використовують 1,2 млрд користувачів.

PayPal – 200 млн

Apple Pay – 143 млн

GiroPay – 35 млн

Універсальні платіжні шлюзи — понад 120 млн відвідувань на місяць.

Дуже затребуваним є прийом платежів на сайті, відправлених з електронного гаманця. Завдяки принципу біометричної ідентифікації сьогодні електронні гаманці абсолютно безпечні і максимально зручні. Найбільш популярними серед європейців вже на протязі декількох років залишаються Google Pay, Apple Pay, Android Pay, Skrill, Alipay, WeChat, Qiwi, Yandex.

Набирають популярність системи миттєвого фінансування — сервіси з відкритою кредитною лінією у вигляді щомісячних виплат і гнучким терміном кредитування. Їх використовують для термінових покупок, платежів на більшу суму. Найпопулярнішою програмою такого типу в країнах Європи стала Klarna — сервіс, що дозволяє отримати товар зараз, а оплатити протягом кількох днів поетапно. За користування грошима сервіс, звичайно ж, стягує плату.

Причини успіху необанків у сучасному суспільстві полягають в тому, що подібний сервіс відповідає очікуванням споживачів. Сьогодні далеко не кожен може дозволити собі їхати в банк за рішенням щодо кожного питання, що виникає. Велика кількість робочих завдань зосереджена якщо не в мобільному,

то в браузерному інтерфейсі. Глобалізація світової економіки невпинно зростає, незважаючи навіть на політичні конфлікти, що вимагає спрощення доступу до банківського сервісу з будь-якого місця.

Дослідження показують, що сьогодні найбільш привабливою юрисдикцією для установи необанку є Велика Британія. Цьому сприяє низка причин: лояльне ставлення державного регулятора (FCA), мінімальне оподаткування, доступ до величезної бази інвесторів, величезний ринок персоналу у сфері фінансових технологій, а також можливість для необанку отримати спеціальну ліцензію та не пропонувати свої послуги на базі класичного банку.

Що стосується правового регулювання, то в Європейському просторі основне значення має Директива про надання платіжних послуг (PSD2), яка набула чинності на початку 2016 р. Директива надала гравцям ринку дворічний перехідний період. Вже з початку 2018 р. всі фінансові установи повинні надавати фінансові послуги враховуючи її вимоги.

Отже, сфера управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг у світі охоплює велику кількість організаційних структур, які включаються в інноваційний процес на різних його стадіях і виконують визначені функції: генерування нових ідей, формування концепції новації, її матеріалізація у певному продукті, розробка практичних способів її використання, виробництво новинки і виведення її на ринок.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи результати дослідження теоретико-методичних аспектів державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи, доцільно зробити такі висновки.

1. Банківська система – це законодавчо визначена, ієрархічно структурована система взаємозв'язаних банків, що забезпечує ефективне функціонування грошового ринку та сприяє розвитку економіки. В свою чергу, ринок банківських послуг є складним середовищем формування попиту і пропозиції на продукти банківської діяльності, що динамічно розвивається та

набуває нових рис у контексті сучасних світогосподарських процесів. Разом з тим, ринок банківських послуг є складною структурою, що може бути класифікованою за різними критеріями: типами споживачів, географічним охопленням, продуктовою ознакою тощо. При цьому існування адекватних теоретичних підходів до визначення базових дефініцій банківської діяльності є однією з необхідних умов розробки правильної стратегії практичної оптимізації функціонування ринку банківських послуг.

2. Дослідження державного регулювання інноваційним розвитком в Україні дозволило зробити висновки, що інноваційна інфраструктура в Україні лише формується і є далекою від бажаного стану, і це суттєво стримує інноваційну діяльність в країні. Окрім цього, важливим засобом реалізації державної політики в інноваційній сфері є державне замовлення на виконання пріоритетних проектів наукового, технічного, природничого, гуманітарного характеру. Цей засіб є найбільш ефективним у тих випадках, коли необхідна концентрація організаційної, фінансової та економічної діяльності держави.

3. Вивчення зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг дозволяє зробити висновки, що сфера управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг у світі охоплює велику кількість організаційних структур, які включаються в інноваційний процес на різних його стадіях і виконують визначені функції: генерування нових ідей, формування концепції новації, її матеріалізація у певному продукті, розробка практичних способів її використання, виробництво новинки і виведення її на ринок.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях автора [56, 57, 58, 65].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ОСНОВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки

Нині чільне місце в сфері обміну послуг посідає ринок фінансових і зокрема ринок банківських послуг як законодавчо обумовлена система економічних відносин, що забезпечують реалізацію попиту на різного роду послуги з боку клієнтів банків, пропозицію цих послуг банківськими установами та формування ціни на них. Так, за даними дослідження фінансового ринку агенцією GfK Group, банківськими послугами нині користуються 80% жителів Центральної Європи та 50% Південно-Східної, зокрема у Росії, Сербії, Боснії і Герцеговині більше 70% населення користуються послугами фінансових інститутів у Словенії, Чехії, Хорватії, Угорщині та Україні – 80%.

При цьому ринку банківських послуг притаманні всі невід’ємні атрибути ринку.

Об’єктами ринку, що аналізується, постають банківські послуги; суб’єктами – продавці послуг (банківські установи) та покупці (фізичні, юридичні особи, зокрема банки на міжбанківському ринку), ціна та канали продажу.

З точки зору продуктової структури такий ринок є сукупністю пропонованих для продажу банківських послуг, та може бути поділений на окремі сегменти, які відповідають певним групам банківських продуктів, а саме:

- ринок кредитних послуг;
- ринок депозитних послуг;
- ринок розрахунково-касових послуг;
- ринок інвестиційних послуг.

За географічним охопленням можуть бути виділені локальні, регіональні, загальнонаціональні й міжнародні ринки банківських послуг.

За типами споживачів банківських послуг можна виокремити ринок суб'єктів господарювання (корпоративний ринок); ринок фізичних осіб (домогосподарств); урядовий ринок; ринок фінансово-кредитних інститутів.

Банківська система України є дворівневою, що свідчить про її подібність до банківських систем європейських країн. За основними параметрами вона наближається до німецької моделі побудови і розвитку банківської системи, оскільки у її структурі органічно поєднані універсальні та спеціалізовані банки на чолі із незалежним від інших державних інституцій національним банком України. Другий рівень банківської системи утворюють універсальні та спеціалізовані комерційні банки. Загалом організація банківської системи України відповідає вимогам розвитку держави із ринковою економікою, що потребує структурної перебудови для подальшого розвитку.

Динаміка кількості банків-учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2017- 2018 рр. наведена на рис. 2.1.

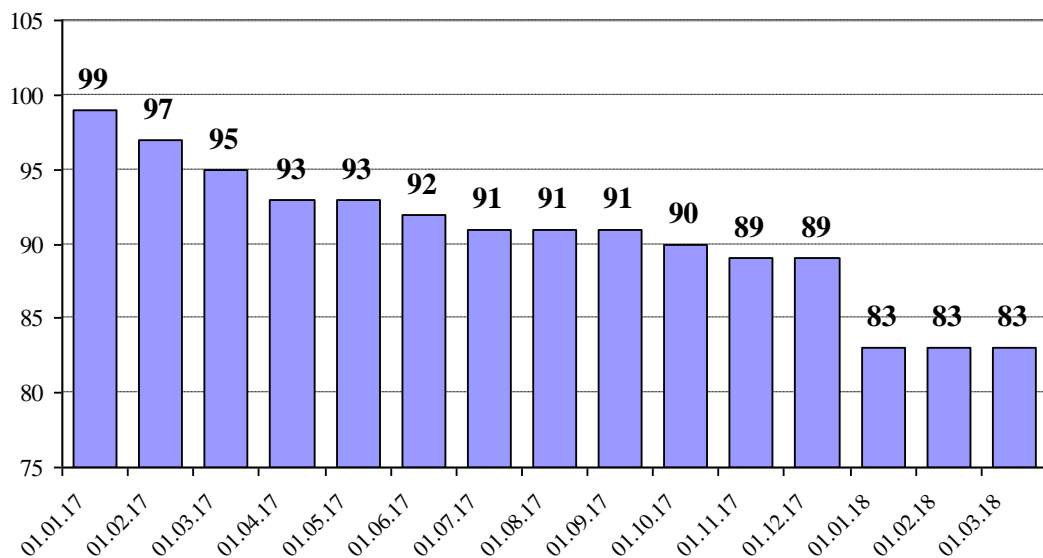

Рис. 2.1. Динаміка кількості банків-учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2017- 2018 рр., побудовано автором за [13]

З рис. 2.1 можна зробити висновок, що кількість банків в Україні за 2017 – початок 2018 року суттєво зменшилась. В цілому, це є наслідком політики активного втручання НБУ у функціонування банківської системи шляхом ліквідації неплатоспроможних банків та банків, які порушували українське

законодавство, що сприяло підвищенню прозорості банківської системи, проте стрімке зменшення учасників банківського сектору може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів.

На кінець 2018 року в Україні було 77 діючих банків, що на чотири менше, ніж кварталом раніше. Два банки закінчили процедури злиття з іншими, один був перетворений на фінансову компанію, ВТБ-банк було визнано неплатоспроможним. Частка ринку державних фінустанов майже не змінилася: 54,7% та 63,4% за чистими активами та депозитами населення відповідно.

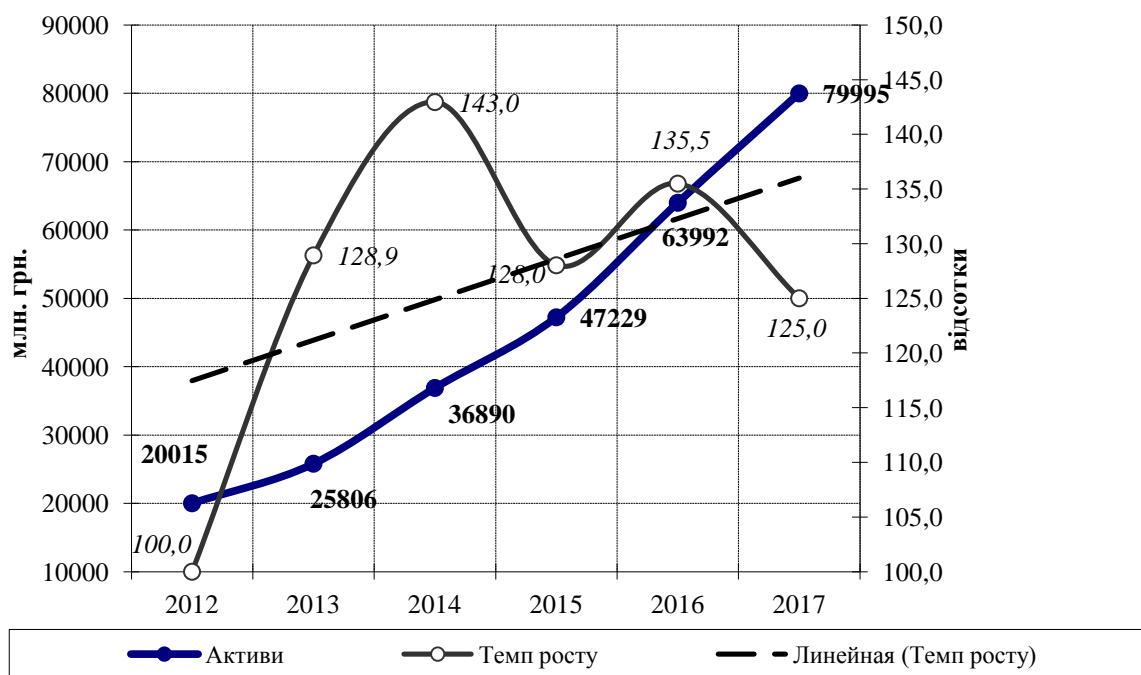

Рис. 2.2. Динаміка чистих активів банків

Світова фінансова криза 2008-2009 років актуалізувала так звану проблему TBTF банків (англ. «too big to fall banks») або проблему системно важливих банків, які займають вагомую частку на банківському ринку і потенційне банкрутство яких здатне викликати порушення стабільності фінансової системи. У 2009 році Базельським комітетом введено поняття «системно важливі фінансові інститути» (SIFIs). Центральні банки визначають системно важливі банки на певний період (зазвичай на один рік), що не гарантує такому банку невизнання його банкрутства, але підвищує ймовірність участі держави у його порятунку [3].

Упродовж 2016-2018 років Національний банк визнав системно

важливими банками три державні банки ПАТ КБ "Приватбанк", АТ "Укресімбанк" та АТ "Ощадбанк", які сукупно володіють більше 50% активів, 40% кредитів та 50% залучених коштів системи. Причому, від 2013 року частка ресурсів банківської системи України, що зосереджена у системно важливих банках майже подвоїлася. Таким чином в Україні виникла проблема монополізації державою банківського ринку.

Для ідентифікації системно важливих банків НБУ виділив наступні критерії: розмір банку, ступінь фінансових взаємозв'язків, напрям діяльності. Показник системної важливості банку зараховується як зважене середнє п'яти показників, серед яких загальні активи; кошти фізичних осіб, суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ; кредити що надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності - сільське господарство промисловість та будівництво, а також кошти залучені від інших банків та розміщені в інших банках (Положення, затвердженого постановою Правління НБУ від 25 грудня 2014 року №863).

У 2018 році внаслідок інтенсивного кредитування населення частки Приватбанку та приватних банків у чистих активах зросли на 1,3 в.п. та 0,9 в.п. до 20,7% та 14,8% відповідно. Ступінь концентрації в секторі незмінюється протягом останніх двох років: на кінець 2018 року на 20 банків припадало 91% чистих активів.

За підсумками 2017 року чисті активи банківської системи України збільшились. Їх обсяг станом на 01.01.2018 р. відповідав 1,336 млрд.грн. проти 1,256 млрд.грн. на початок року (+6,4%). Ключовими чинниками коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступали: динаміка курсу національної валюти, нарощення вкладень в ОВДП, збільшення обсягу кредитного портфелю банків, а також виведення частини комерційних банків з ринку. Суттєвий вплив курсових коливань на сукупний обсяг активів пояснюється тим, що станом на 01.01.2018 р. частка валютних активів банківської системи України відповідає 37,9% (41,3% станом на 01.01.2017р.). Спостерігається тенденція до збільшення частки ОВДП в портфелі цінних паперів, станом на 01.01.2018 вони складають 84,7% (76,8% на 01.01.2017р.).

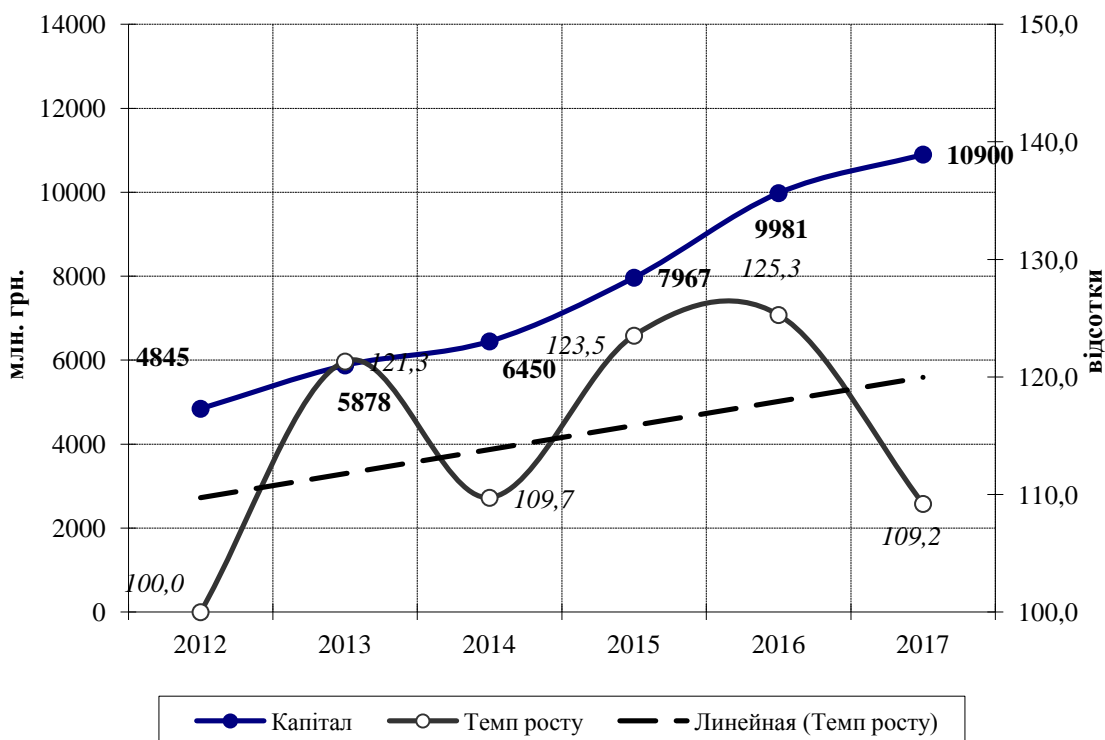

Рис. 2.3. Динаміка капіталу

Чисті активи банків у 2018 році зросли на 1,1 % насамперед завдяки збільшенню кредитного портфеля. Міжбанківські кредити скоротилися та були частково заміщені придбанням депозитних сертифікатів НБУ в останні дні року. У жовтні - грудні чисті кредити фізичним особам у гривні зросли на 6,7%, а за повний 2018 рік – на 34,1%. Найвищі темпи зростання зафіксовано в приватних (+54,2%) та державних банках (+49,0%). Іпотечне кредитування в гривні зростало значними темпами - близько 6%. Чисті гривневі кредити корпораціям зросли на 2,0 % за квартал та на 8,1 %, а позичальникам, що не мали дефолтів – + 25.8%. Найвищий темп був у Приватбанку (+ 70 %) . Це спричинено низькою базою порівняння внаслідок резервування практично в сього портфеля, сформованого до націоналізації.

Серед інших груп фінустанов найвищі темпи кредитування були в приватних та іноземних банках: 17,6% та 7,6%. Водночас державні банки припинили нарощувати корпоративне гривневе кредитування: якщо у 2017 році чисті гривневі кредити в них зросли на 12,7%, то за минулий рік – скоротилися на 1,5%. Чисті валютні кредити бізнесу зросли на 6,0% за квартал та на 2,6%. Ключові позичальники у валюті – підприємства альтернативної енергетики,

торгівлі та аграрні компанії - експортери. Протягом 2018 року якість кредитного портфеля поліпилася, за IV квартал частка непрацюючих кредитів скоротилася на 1,7 в.п. до 52,8%. Головний фактор – жвавий розвиток роздрібногo кредитування, що призводить до статистичного скорочення частки сумнівних та безнадійних до повернення кредитів. Щоб перекрити відставання цієї складової пасивів, банки випереджаючими темпами (28.1%) формують залучення коштів фізичних і юридичних осіб.

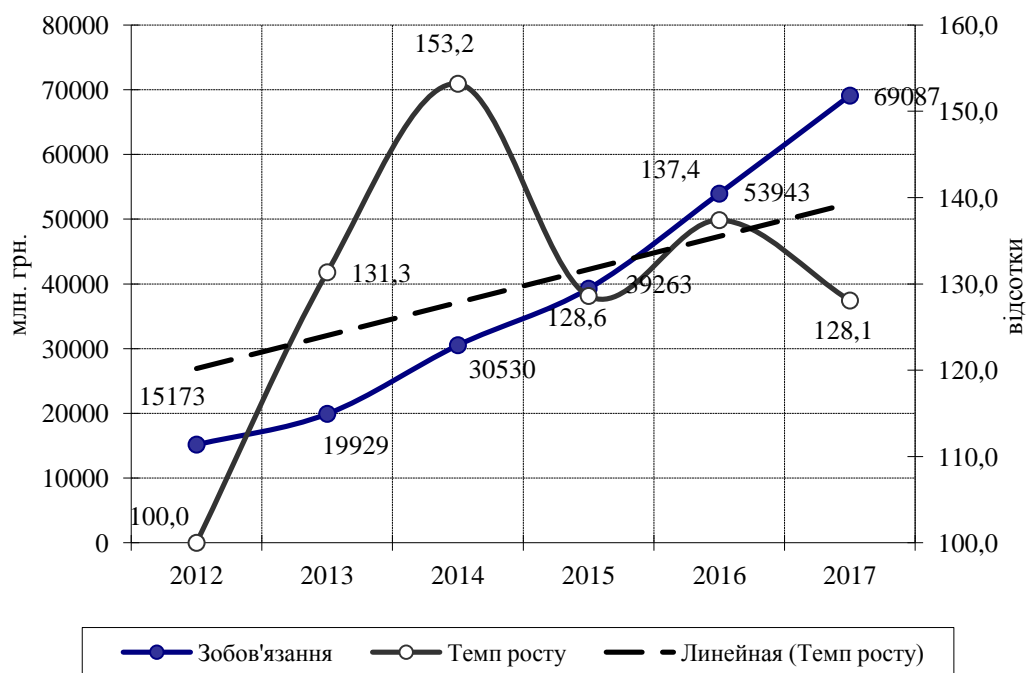

Рис. 2.4. Динаміка зобов'язань

Отже, на сьогодні ефективність функціонування банківських установ з іноземним капіталом щодо нарощення активів, балансового капіталу, кредитно-інвестиційного портфелю та фінансових результатів діяльності є значно вищою у порівнянні з українськими банками. Однак надходження іноземного капіталу у банківський сектор України також має й негативний вплив на фінансовий сектор України. Адже відсутність в Україні власних транснаціональних банків може поставити її у залежність від іноземних фінансових установ, які визначатимуть напрямки та динаміку розвитку фінансових процесів в Україні [10].

Відповідно, характерною ознакою функціонування банківської системи

України є значна кількість іноземних банків, що з одного боку, сприяє фінансовому розвитку країни, а з іншого – несе істотні загрози. Йдеться про можливість залежного розвитку банківського сектора, пов'язаного із втратою вітчизняного контролю за діяльністю банківської системи. Уникнути такої ситуації можна встановлюючи законодавчі обмеження максимально допустимої частки іноземного капіталу у банківському секторі. На наш погляд, не менше половини українських банків повинен контролювати вітчизняний капітал, що дасть змогу розвивати банківський сектор, залучаючи іноземні інвестиції, а з іншого – зберігаючи контроль і можливість впливу на ситуацію на ринку у своїх руках.

Іноземних інвесторів не варто розглядати як добродійні структури, які насамперед піклуватимуться про розвиток української економіки. Безперечно, залучення інвестицій спроможне пожвавити банківську діяльність, посилюючи рівень конкуренції, стимулювати її до розвитку та підвищення ефективності, але ці процеси повинні бути керованими з метою забезпечення реалізації національних інтересів.

В Угорщині, котра має найбільш потужну банківську систему серед країн Східної Європи, у власності іноземних банків перебуває 60 % усіх банківських активів. В Естонії і Латвії 85 % загальних активів банківського сектору належать іноземним інституціям. Разом з тим, при залученні потенціалу іноземних банків, крім позитивних наслідків, виникає загроза експорту інфляції та вивезення капіталів за межі держави [10, с. 230].

В Словаччині, Хорватії іноземний капітал становить понад 90 % у сукупному банківському капіталі цих країн. У той же час у розвинених країнах частка іноземного капіталу у банківських системах не перевищує 5-8 % (США, Швейцарія, Німеччина, Японія) [4].

У звіті «Глобальний індекс конкурентоспроможності 2016-2017» Україна посідає останню позицію серед 138 держав за показником «Надійність банків», 116 місце – за показником «Доступність фінансових послуг» та 112 місце – за показником «Легкість доступу до кредитів» [17].

Перехід Приватбанку у власність держави суттєво змінив структуру банківської системи України і станом на 1 січня 2017 року банки з приватним

українським капіталом склали близько 13%, банки іноземних банківських груп – 35%, державні – 51,3% (28,1% на початок 2016 року) [14, с. 42].

Окрім того, сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти [7, с. 95].

Наступною проблемою розвитку банківської системи України є занадто низький рівень капіталізації, що призводить до витіснення національних банків іноземними. Недостатність фінансових ресурсів у банківському секторі затримує економічне зростання країни.

Збільшуючи рівень капіталізації, банки підвищують свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, і забезпечують фінансову стабільність економіки України. Існують такі шляхи підвищення капіталізації банків України, як: створення банківських об'єднань; збільшення капіталу за рахунок прибутку; злиття та реорганізація банків; випуск банківських облігацій, депозитних сертифікатів та єврооблігацій; випуск акцій власної емісії тощо.

Невирішеною проблемою залишається низький рівень якості послуг та їхня висока вартість. Одним із головних показників, який характеризує ситуацію, що склалася, є базова облікова ставка, яка встановлює центральний банк країни. Чим вища відсоткова ставка, тим дорожче надаються кредити банкам і, відповідно, підприємствам та населенню.

Для оцінки характеру конкурентних процесів у галузі використовується показник 4-х часткової концентрації [1]:

$$CR4 = (S1 + S2 + S3 + S4) / S, \quad (2.1)$$

Де S_i - загальний обсяг продажів продукції даного типу по чотирьох найбільших фірмах (1 ... 4); S - сумарний обсяг товарообігу по даному виду товару на даному ринку. Товар банку - фінанси. Для розрахунку $CR4$ використовуємо показники виданих кредитів по чотирьох найбільших банках і представимо дані в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Обсяги кредитного портфеля основних банків України у 2018 р.

Банки	Загальна сума виданих кредитів, млн. грн.
Приватбанк	286,66
УкрСиббанк	185,60
УкрСоцбанк	357,29
Райффайзен Банк Аваль	702,69
Разом:	1532,24

Всього у 2018 році було видано кредитів на суму 92562,50 млн.грн [2].
Отже $CR4 = 1532,24 / 9562,50 = 0,1$

Індекс 4-х часткової концентрації може приймати будь-яке позитивне значення, не перевершує 1,0. Відносно низьке значення CR4 в даному випадку говорить про дуже високий ступінь конкурентності ринку.

Конкурентне середовище банку можна дослідити за допомогою побудови карти стратегічних груп. Для побудови карти стратегічних груп в табл. 2.2 наведемо кількісні оцінки показників відношення ціни та якості банківських послуг основних банків України та обсягів їх надання.

Таблиця 2.2

Показники для побудови карти стратегічних груп ринку банківських послуг України

	ПАТ "Укресксимбанк"	ПАТ «Ощадбанк»	ПАТ «Приват-Банк»	ПАТ «Укрсиббанк»	ПАТ «Креді Агроколь Банк»	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»
Ціна/Якість послуг	7,0	7,0	7,0	3,0	8,5	7,5
Обсяг реалізації послуг	2,0	3,0	7,0	7,0	10,0	10,0

Побудуємо карту стратегічних груп ринку банківських послуг України (рис. 2.2). Аналіз за допомогою карти стратегічних груп конкурентів дозволяє оцінити не тільки показники обсягів реалізації банківських послуг, але і простежити якісні показники цінової політики конкурентів, якість послуг і рівень їх надання.

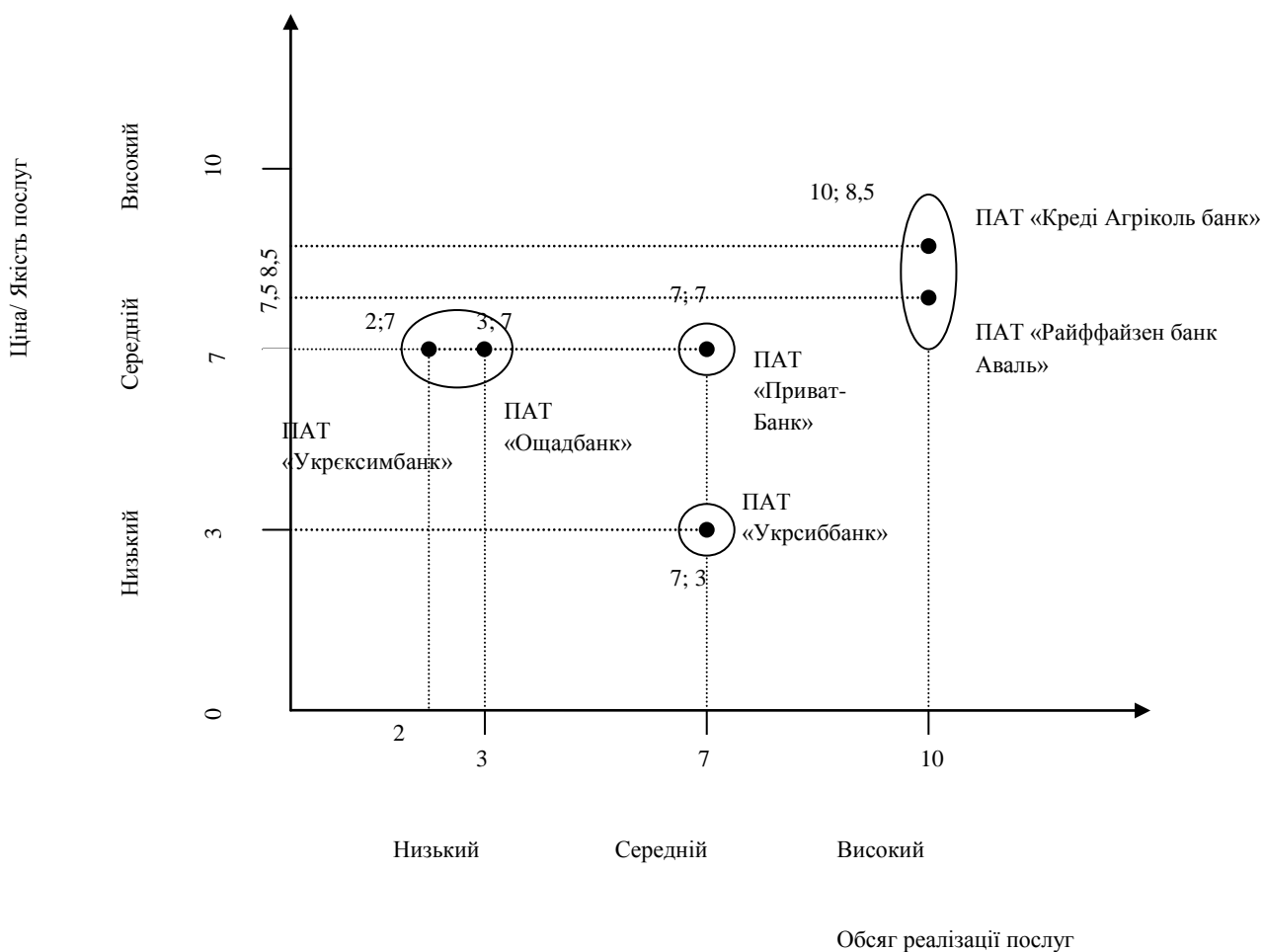

Рис. 2.5. Карта стратегічних груп ринку банківських послуг України, побудовано автором

З карти видно, що ПАТ «КредіАгріколь Банк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» знаходяться в одній стратегічній групі. Отже, Райффайзен Банк Аваль є головним конкурентом ПАТ «КредіАгріколь Банк». Також сильну конкуренцію складають ПАТ «ПриватБанк» та ПАТ «Укрсіббанк».

При проведенні аналізу макро- та мікросередовища скористаємось методикою PEST-аналізу, за допомогою якого проводиться аналіз чотирьох груп факторів зовнішнього середовища: економічних, правових, технологічних та соціально-культурних.

Фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток суб'єктів ринку банківських послуг розглянемо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток суб'єктів ринку
банківських послуг

Група факторів	Фактор	Прояв	Можливі відповідні дії банку
Економічні	Загальна характеристика економічної ситуації	Підйом, зростання ВВП	Збільшення асортименту
	Рівень безробіття	Зростає	Зменшення асортименту кредитних послуг для фізичних осіб
	Облікова ставка НБУ	Зростає	Можливе зростання вартості послуг
	Фінансовий стан суб'єктів господарювання	Тенденція до стабілізації	З'явилась можливість збільшення інвестиційне довгострокове кредитування юридичних осіб
Правові	Податкова політика	Набрання чинності Податковим кодексом України	Необхідність коригування податкового обліку Зміна податкового навантаження
Технологічні	Державна технічна політика	Стимулювання інноваційної діяльності	Збільшувати кількість науково-технічних розробок Впроваджувати нові технічні досягнення в практику роботи банку
Соціально-культурні	Підвищення доходів населення	Збільшення попиту на послуги	Розширення обсягів надання послуг

Таким чином, за результатами розгляду таблиці 2.3 бачимо, що найбільший вплив на ринок банківських послуг здійснюють економічні фактори зовнішнього середовища, безпосередньо через ріст рівня безробіття, зростання ВВП та зміни розміру облікової ставки НБУ, що в свою чергу вимагає від суб'єктів ринку дій, таких як: збільшення асортименту депозитної діяльності, збільшення вартості послуг, залучення інвестицій та зменшення асортименту кредитних послуг для фізичних осіб. Інші фактори, такі як: правові, технологічні та соціально – культурні мають менший вплив, однак вимагають від керівництва банку своєчасно коригувати податковий облік, займатись розробкою та впровадженням нових програм та технічних розробок, шукати шляхи розширення обсягів надання послуг.

Для виявлення інтенсивності конкуренції на ринку банківських продуктів і послуг ми скористалися моделлю п'яти сил конкуренції М. Портера.

Характеристика дії окремих сил для ринку банківських послуг України наведена в таблиці 2.4. Експертна оцінка за 5-ти бальною шкалою зроблена за висновками менеджерів банку. Проаналізуємо дію окремих сил.

Сила 1 - Ризик входу потенційних конкурентів обмежений вимогами законодавства щодо організаційно-правової форми, розміру статутного капіталу та необхідністю отримання ліцензії на здійснення банківських послуг. Тому дія даної сили та її вплив на діяльність банків є обмеженою.

Сила 2 - Можливості “торгуватися” (знижувати ціни) покупців Покупці, а саме споживачі банківських продуктів і послуг, мають обмежені можливості впливати на ціни, оскільки ціна банківського продукту визначається, виходячи з облікової ставки НБУ та розрахункового значення ризикованості кожної окремої банківської операції чи банківського продукту.

Сила 3 - Загрози товарів, що заміщують основний асортимент - ці загрози досить високі, оскільки банківський ринок пропонує обмежений асортимент послуг та продуктів, що переважно однаковий у всіх банків.

Сила 4 - Можливості “торгуватися” (підвищувати ціни) постачальників - є силою, що впливає на діяльність суб'єктів ринку таким чином: постачальниками банківських ресурсів є населення. Відповідно, інвестиційні очікування населення суттєво впливають на встановлення рівня ставки по депозитах.

Сила 5 - Конкуренція серед існуючих фірм-продавців, а в даному випадку ми характеризуємо конкуренцію на ринку банківських продуктів і послуг, є досить високою. Зведемо результати аналізу в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика окремих сил (за М. Портером) для ринку банківських послуг

№	Сила	Характеристика дії	Експертна оцінка за 5-ти бальною шкалою
1	Ризик входу потенційних конкурентів	Обмежений	2
2	Можливості “торгуватися” (знижувати ціни) покупців	Покупці мають обмежені можливості впливати на ціни.	2
3	Загрози товарів, що	Висока	4

	заміщують основний асортимент		
4	Можливості “торгуватися” (підвищувати ціни) постачальників	Досить високі	3
5	Конкуренція серед існуючих фірм-продавців	Досить висока	3
	Сукупна дія сил	Стабільне становище	3,0

Розрахунок сукупної дії сил: $\sum ДіяСил = \frac{\sum ЕкспернихОцінок}{КількістьСил} = \frac{15}{5} = 3,0$ [46, с. 128]

Таким чином, використання методу М. Портера показало, що в цілому становище суб'єктів на ринку банківських продуктів і послуг є стабільним. Присутні різноманітні ризики, серед яких основним є високий рівень конкуренції серед існуючих банків:

1. Характер конкуренції на ринку банківських послуг. Основними конкурентами на ринку є банки: Приватбанк, УкрСиббанк, Райффайзен Банк Аваль тощо. Конкуренція на ринку є дуже інтенсивною.

2. Поява на ринку товарів - субститутів. Для даної галузі це не представляє реальної загрози.

3. Наявність фірм, потенційно здатних увійти в галузь. В умовах фінансової кризи багато банків зазнали банкрутства. У найближчі роки цей фактор не загрожує підприємству.

4. Сила ринкової влади постачальників. Постачальниками банківських ресурсів є населення. Відповідно, інвестиційні очікування населення суттєво впливають на встановлення рівня ставки по депозитах.

5. Сила ринкової влади споживачів послуг. Обслуговування корпоративних клієнтів представляє одне з найважливіших напрямків в діяльності банку. Ринкова влада споживачів досить сильна в зв'язку з великою конкуренцією.

Отже, на основі наведеної характеристики можемо стверджувати про те, що ринок банківських послуг України динамічно розвивається в сучасних ринкових умовах.

Рейтинг привабливості банків для вкладників – інформаційний проект, спрямований на комплексне оцінювання найбільших за обсягом активів банків України, що враховує найважливіші фактори привабливості установ для вкладників, які можливо розрахувати на основі публічної інформації.

Об'єкт рейтингу – банки з першої та другої груп за класифікацією НБУ, що працюють на ринку роздрібних депозитів.

Предмет рейтингу – привабливість банків для вкладників, що визначається кількісно як загальна сума балів факторів привабливості – від 1 до 4, зважених на важливість кожного фактора – від 0 до 1.

Якісно привабливість банків визначається рейтинговою категорією групи банків – *a*, *b*, *c* чи *d*, що залежить від суми загального заліку. При цьому головне значення має рейтингова категорія групи банку, а не його порядковий номер у таблиці.

Періодичність рейтингування: щопівроку після опублікування Нацбанком та Асоціацією українських банків показників діяльності установ на відповідну дату.

Джерела даних: показники фінансової звітності, опубліковані на офіційних сайтах АУБ, НБУ та на корпоративних сайтах банків, які беруть участь у рейтингу.

Для визначення фактора “Рівень іноземної чи державної підтримки” використовується офіційна інформація НБУ про власників істотної частки банку, а також дані інформантів.

При підготовці методики рейтингу до уваги беруться наступні фактори, які визначають привабливість банків з точки зору вкладників.

1. Довгостроковий приплив або відплив депозитів.
2. Відповідність капіталу активам.
3. Ліквідність банку.
4. Рівень іноземної чи державної підтримки.
5. Ефективність діяльності банку.
6. Рівень боргового навантаження.
7. Приріст або зменшення власного капіталу.
8. Зміна довіри банків-партнерів.

9. Коефіцієнт системності.

10. Понижуючий коефіцієнт.

Фінансова діяльність комерційних банків постійно контролюється і регулюється Національним банком України [1], що сприяє підвищенню їх фінансового стану, а отже, – і конкурентноздатності. У щоденному режимі НБУ здійснює моніторинг фінансових показників усіх банків і баланс системи загалом, що дає змогу застосувати запобіжні заходи на грошовому ринку. Введено систему жорсткого контролю за ліквідністю банків і виконанням ними нормативів, що дає змогу вчасно виявляти порушення і недоліки в діяльності банків.

2.2. Діагностика інноваційного розвитку ринку банківських послуг України

Розвиток інноваційної спрямованості економіки і підвищення інноваційної активності господарюючих суб'єктів, в тому числі малого і середнього бізнесу, напряму пов'язані у першу чергу з інвестиціями. Вихід з фінансово-економічної кризи, а також подальший розвиток і модернізація економіки України в значній мірі залежать від достатності й доступності фінансових ресурсів для підприємств. В умовах недостатності власних ресурсів і майже повної обмеженості бюджетного фінансування, інноваційна діяльність дуже ускладнена. Тому пошук альтернативних джерел ресурсів на грошовому ринку є дуже актуальним для підприємств і стає майже невід'ємною частиною інноваційного процесу. При цьому банки як інституціональні інвестори є чи не головним (особливо в умовах України) елементом інноваційної інфраструктури і мають забезпечувати задоволення потреб суб'єктів економіки у банківських послугах. Як особливі фінансові посередники саме банки є основним джерелом фінансових новацій, завдяки яким розширюються можливості пропозиції грошей, інвестування заощаджень і впливу грошово-кредитної системи на економічні процеси. Стосовно безпосередньо банківського кредитування інноваціями слід вважати реалізацію у господарській практиці результатів досліджень і розробок у вигляді нових банківських продуктів і послуг, нових методів обслуговування клієнтів, нових технологій в інформаційно-технічній

взаємодії зі споживачами кредитних послуг, нових принципів управління кредитним ризиком, у тому числі, нових принципів і підходів щодо оцінки кредитоспроможності клієнтів, виходу на нові сегменти кредитного ринку. При цьому важливим завданням кредитно-інвестиційних інновацій банків є забезпечення втілення новітніх інструментів дослідження та автоматизації банківських технологій із вдосконаленням наявних і створенням та просуванням нових банківських послуг, поліпшення якості обслуговування клієнтів, що сприятиме задоволенню потреб клієнтів, забезпеченню фінансової стійкості та конкурентоспроможності вітчизняних банків.

В цілому, з метою дослідження інноваційного розвитку ринку банківських послуг можна систематизувати банківські інновації (рис. 2.6).

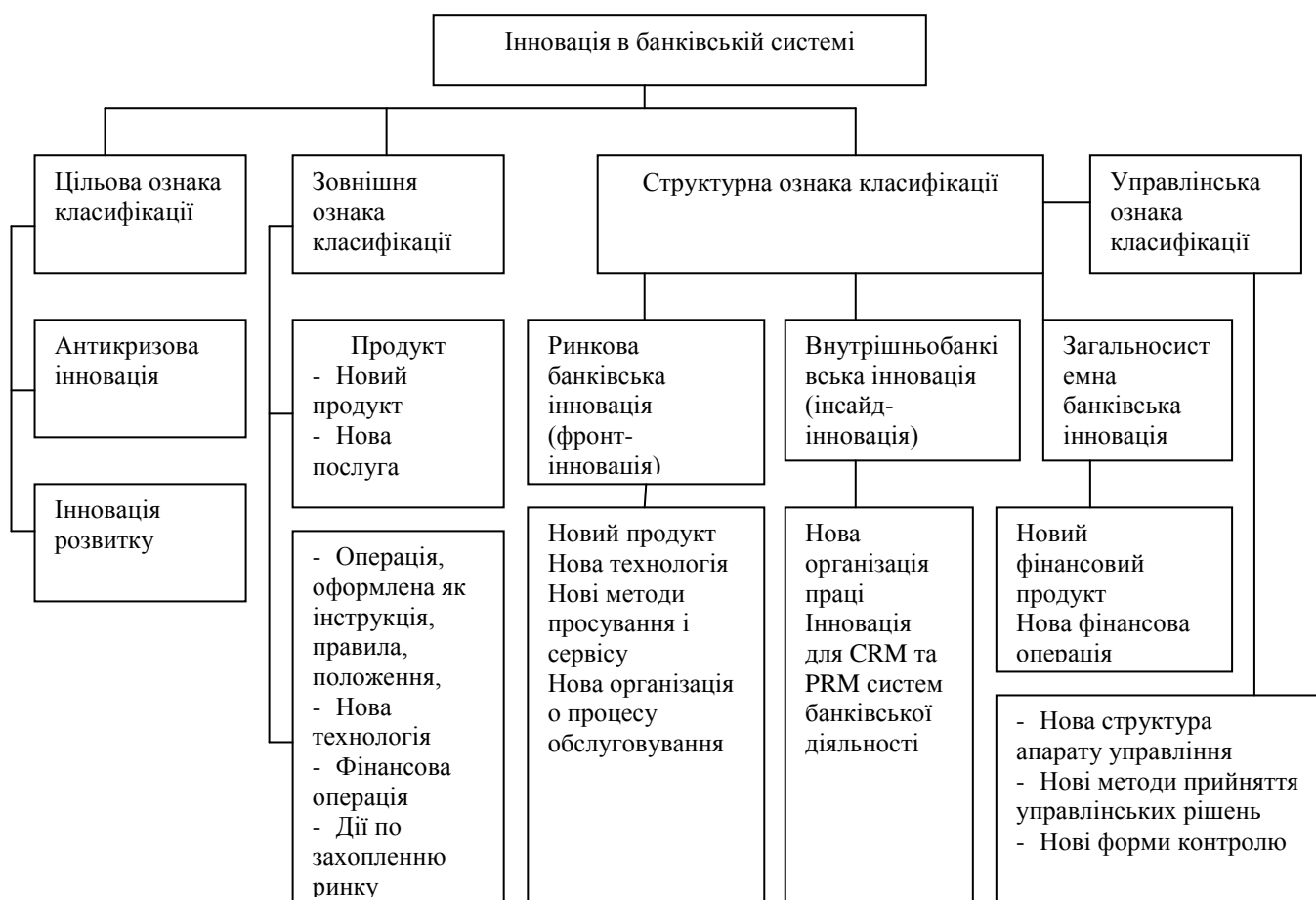

Рис. 2.4. Сутність банківських інновацій та ознаки їх класифікації, розроблено автором

Інноваційний процес у банку, який пов'язаний зі створенням, освоєнням і розповсюдженням інновацій, охоплює всі сторони діяльності банку: від

розроблення концепції та ідеї до їх практичної реалізації. Розроблення банківських інноваційних продуктів має певні особливості. Банк може застосувати декілька варіантів: удосконалити наявний продукт; розробити цілком новий (невідомий для ринку) продукт; розробити новий для банку, але уже відомий для ринку продукт. Принципово новий продукт може одразу і не принести банкові доходів, але сприятиме нарощуванню банківської технології та індустрії, підвищенню позитивного іміджу банку.

“Піонерний” статус інновації у певній ринковій ніші створює для підприємства, яке її здійснює, тимчасову можливість виходу за рамки обмежень, які накладає функціонування в конкурентній економіці, отримуючи за рахунок цього додатковий зиск, виражений у формі матеріальних чи нематеріальних активів. Це дає підстави для досить важливого висновку щодо того, що економічний ефект від інновації обумовлений саме обмеженістю сфери (чи часу) її поширення, яка створює тимчасову ринкову асиметрію. Обмеження поширенню інновації в конкурентній економіці створюються як за рахунок об’єктивних перешкод (наявність у конкурентів достатніх фінансових ресурсів, технологічних можливостей, навичок тощо), так і через систему патентно-ліцензійного права.

Інновації, що функціонують у фінансовій сфері, представляють собою фінансові інновації. А частина фінансових інновацій створюються банками у формі певних банківських продуктів чи операцій (технологій). У науковій літературі інновації прийнято класифікувати за багатьма ознаками. На наш погляд, найважливішими є такі ознаки розподілу інновацій:

- за ступенем радикальності, значенню в економічному розвитку: базисні, удосконалюючі і псевдоінновації (раціоналізуючі);
- за направленістю результатів: продуктові і процесні. Продуктові інновації охоплюють впровадження нових або удосконалених продуктів. Вони включають застосування нових матеріалів, отримання нових продуктів.

Процесні інновації діляться на технологічні = нові технології виробництва і збуту, нові організаційні структури управління та соціальні – покращення умов праці, відпочинку, задоволення потреб людини у послугах тощо. Також важливо

розділяти інновації з огляду на їх масштабність (осягнення певних територій, сфер), а також враховуючи ступінь новизни. Ці ознаки найбільше виражають якісні й кількісні характеристики інновацій і мають значення для економічної оцінки їх ефективності та наслідків, що завжди важливо і необхідно для обґрунтування управлінських рішень, що пов'язані з проведенням інновацій. Враховуючи специфіку функціонування банку як особливого ринкового інституту, під поняттям банківських інновацій, вважаємо, слід розуміти їх, як сукупність і результат певних дій щодо впровадження новацій, направлених на підвищення ефективності діяльності банку і кращого задоволення потреб його клієнтів. При цьому метою здійснення інноваційної діяльності можна вважати загальну гармонізацію інтересів банку, споживачів банківських послуг і суспільства у цілому в рамках створення продуктів і послуг з цінністю і якістю вищою, ніж у конкурентів.

З урахуванням зазначеного банківська інновація за змістом має включати:

- дійсно новий банківський продукт, що вперше з'явився на українському ринку банківських послуг, лише у одному банку;
- новий для України іноземний продукт, що вперше з'являється на українському ринку банківських послуг;
- нові фінансові операції, технології, що раніше не здійснювалися (не застосовувалися) у практиці українських банків.

Різноманітність банківських інновацій у сучасній банківській діяльності відображається їх класифікацією, яка має як загальні, так і особливі риси, що притаманні лише діяльності окремих країн. У світовій банківській практиці виділяють наступні групи інновацій, що об'єднані спільністю їх цілей: нові послуги, що пов'язані з розвитком грошового ринку, послуги з управління готівкою, інновації у традиційних сегментах ринку позичкових капіталів. Загальні категорії банківських інновацій відображають найбільш суттєві властивості окремих видів банківських продуктів і послуг.

Різноманітність банківських інновацій у сучасній банківській діяльності відображається їх класифікацією, яка має як загальні, так і особливі риси, що притаманні лише діяльності окремих країн.

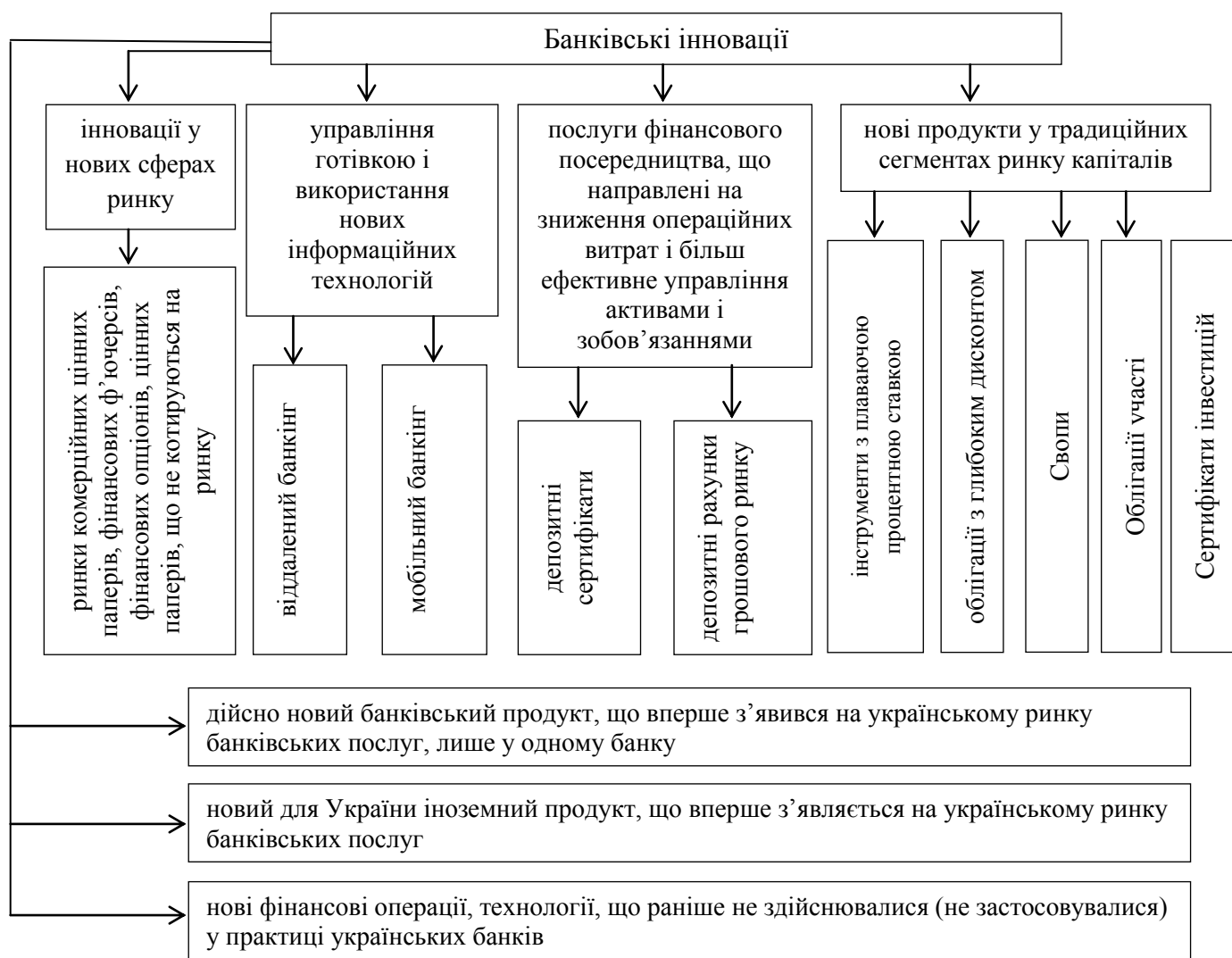

Рис. 2.4. Система банківських інновацій

Джерело: розроблено автором

У світовій банківській практиці виділяють наступні групи продуктових інновацій, що об'єднані спільністю їх цілей: нові послуги, що пов'язані з розвитком грошового ринку, послуги з управління готівкою, інновації у традиційних сегментах ринку позичкових капіталів. Загальні категорії банківських інновацій відображають найбільш суттєві властивості окремих видів банківських продуктів і послуг. У світовій практиці зазвичай виокремлюють наступні види банківських інновацій:

– інновації у нових сферах грошового ринку таких, як ринки комерційних цінних паперів, фінансових ф'ючерсів, фінансових опціонів, цінних паперів, що не котируються на ринку;

– управління готівкою і використання нових інформаційних технологій, віддалений банкінг, мобільний банкінг тощо;

– послуги фінансового посередництва, що направлені на зниження операційних витрат і більш ефективного управління активами і зобов'язаннями, наприклад, депозитні сертифікати, депозитні рахунки грошового ринку тощо;

– нові продукти у традиційних сегментах ринку капіталів, наприклад, інструменти з плаваючою процентною ставкою, свопи, облігації з глибоким дисконтом тощо, а також інструменти грошового ринку, що мають характеристики як капіталу, так і кредитних ресурсів (облігації участі, сертифікати інвестицій тощо).

Виділяють різні види банківських інноваційних продуктів, які можна класифікувати:

- залежно від причин зародження (реактивні, стратегічні);
- залежно від цілей (оперативні, перспективні);
- функціональним змістом (виробничі, інтелектуальні, управлінські, фінансові);
- за змістом (продуктові, процесні);
- за інноваційним потенціалом (радикальні, комбіновані, модифіковані);
- залежно від об'єкта реалізації інновацій (внутрішньобанківські, позабанківські);
 - залежності від темпів запровадження (швидкі, уповільнені, рівномірні, стрибкоподібні);
 - за характером потреб (спрямовані на задоволення наявних потреб, спрямовані на задоволення нових потреб);
 - за новизною (нові для банківської діяльності у світі, нові для банківської діяльності у країні).

Проаналізуємо окреслені групи банківських інновацій в Україні і почнемо з продуктових інновацій.

Аналіз діяльності вітчизняних банківських установ показав, що інновації у сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій, поширюються на такі продукти (табл. 2.6):

Продуктові інновації у сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій

Продуктова інновація	Сутність інновації
мобільний банкінг	вид дистанційного обслуговування клієнтів, який являє собою сервіс для власників карткових рахунків, що дозволяє контролювати рух коштів за допомогою мобільного телефону
Інтернет-банкінг	це система, яка забезпечує дистанційний доступ до банківських продуктів і можливість здійснювати операції за рахунками через Інтернет з комп'ютера або портативного пристрою
«зона 24»	за допомогою цього продукту клієнти можуть скористатись перевагами цілодобового доступу до найнеобхідніших банківських послуг;
POS-термінали в торговельних мережах	установлення терміналів самообслуговування в мережах торгівлі
електронний залишок (послуга «без монет»)	зарахування залишку менше ніж одна гривня на рахунок мобільного телефону клієнта або на електронний ваучер
віртуальна картка	спеціальна банківська платіжна картка, яка має всі властивості звичайних пластикових карток, тільки без фізичного пластику, призначена для платежів як в інтернеті, так і для платежів в звичайних платіжних терміналах за допомогою технології безконтактної оплати NFC або за допомогою технології оплати Qr - кодом.
Комбіновані (гібридні) депозити	являють собою вклад, половину коштів якого розміщують на депозиті, а на половину купують сертифікати інвестиційного фонду
Поєднання строкових депозитів із відкриттям овердрафту	Овердрафт або звичайний кредит за зниженою відсотковою ставкою може бути використаний клієнтом у разі термінової потреби в коштах без розірвання договору банківського вкладу
Технології кеш-менеджменту	Кеш-менеджмент належить до сфери обслуговування великих корпоративних клієнтів
P2P (Peer-to-Peer) кредитування	P2P кредитування є фінансовим інструментом отримання в позику грошових коштів одного суб'єкта від іншого без залучення фінансового посередника. Однак платформою P2P кредитування може виступати й банк, про що свідчить успішна практика впровадження цієї послуги ПАТ КБ «ПриватБанк»
Цифровий безконтактний гаманець	Компанія «Mastercard» і ПАТ КБ «ПриватБанк» 2017 році презентували цифровий безконтактний гаманець на платформі Mastercard Enablement Digital Service (MDES) в Україні. Він дозволяє клієнтам банку швидко і безпечно розраховуватися в торговельних точках за допомогою смартфона на POS-терміналах, що підтримують технологію безконтактної оплати Mastercard [10]
Віртуальний банк	Система, що забезпечує можливість доступу до банківських послуг із персонального комп'ютера або зі смартфона за допомогою мобільного застосунку через Інтернет

Джерело: узагальнено автором

Отже, нові технології стали головним поштовхом для розвитку сучасного масового банкінгу. Для клієнтів новим критерієм вибору банківської установи

для обслуговування є наявність якісного Інтернету і мобільного банкінгу, «зони 24».

Банки України активно впроваджують на ринок нові банківські продукти і технології, які раніше не мали аналогів на вітчизняному ринку банківських послуг.

Дистанційне банківське обслуговування трактують як надання банківських послуг за запитом клієнта без безпосередньої взаємодії клієнта зі співробітником банку. Завдяки можливостям сучасних способів дистанційного доступу клієнта до банку сьогодні стали звичними поняття: direct banking – прямі банківські операції; phone banking, telebanking – дистанційні операції телефоном; handy rocket banking – операції за допомогою мобільного телефону; fax-banking – операції факсом; PC-banking – операції через персональний комп'ютер.

Інтернет-банкінг, що отримав широке поширення на заході, реалізується в двох формах: за допомогою віртуального банку, що надає усі види послуг виключно в дистанційній формі (один з найбільш великих - First Direct) або шляхом здійснення деяких операцій, що виконуються традиційними банками (їх ще називають багатоканальними).

Незважаючи на те, що український ринок банківських послуг не настільки великий, як ринки європейських країн, в нашій країні вже існує безліч фінтех-стартапів, серед яких зустрічаються необанки. На жаль, повноцінно реалізованим стартапом у сфері необанкінгу сьогодні може похвалитися лише проект Monobank.

Monobank хоча і розроблявся як концепція самостійного продукту, в результаті був запущений на базі класичного комерційного банку «Універсал Банк». Monobank дає можливість просто та зручно отримати банківську картку з повним доступом за допомогою мобільного додатку. Серед банківських послуг він дає можливість користуватися поточним рахунком, платежами, а також надає невеликий ліміт овердрафту.

Головними перевагами Monobank є простота і зручність використання рахунку – те, що у світовій практиці називається UX (User Experience). В

нашому технологічному суспільстві, обділеному вільним часом, лише цей один чинник може відіграти вирішальну роль у популярності продукту.

Однак, незважаючи на величезну кількість переваг нового сервісу, Monobank не просто функціонувати в реаліях українського банківського регулювання, зокрема в питаннях щодо відкриття і ведення банківських рахунків.

Що стосується багатоканальних банків, та більшість найбільших банків світу, передусім транснаціональних, надають дистанційні послуги через інтернет.

Мобільний банкінг забезпечує інтерактивні банківські послуги за допомогою мобільного телефону. При цьому послуги інформаційного характеру про трансакції клієнта за допомогою SMS - повідомлень відносити до мобільного банкінгу не слід. Неправомірно також говорити про мобільний банкінг, якщо клієнт використовує мобільний телефон як модем або GPRS - терміналу для обслуговування через інтернет.

Багато експертів вважають мобільний банкінг найбільш перспективним електронним каналом доставки банківських послуг, оскільки він дозволяє реалізувати маркетингову концепцію «банк, який завжди з тобою»: користувачі мобільних телефонів - найбільш активна і перспективна для банків частина суспільства. Іншими словами, розвиток мобільного зв'язку відкриває перед банками нову можливість вийти на роздрібний ринок не вкладаючись при цьому в розвиток філіальної мережі.

На шляху розвитку цього виду банкінгу є перешкоди економічного і організаційного характеру. Перша проблема пов'язана з неможливістю для банку повністю контролювати цінову політику при просуванні своєї послуги. Друга - з відсутністю стандартизованих рішень і технологій (мобільний банкінг сьогодні можливий лише в межах мережі «свого» стільникового оператора) і повільним поширенням систем мобільної комерції (наприклад, в порівнянні з торгівлею через інтернет) із-за неопрацьованості міжнародних стандартів, що регламентують архітектуру мобільних систем, і неможливості розмежування інтересів. Усі пропоновані сьогодні рішення для організації мобільного банкінгу відносяться до категорії «приватний» і навряд чи вийдуть на міжбанківський,

міжоператорський і тим більше міжнародний рівень. Говорити про впровадження систем фінансового роумінгу за допомогою мобільного банкінгу тим більше передчасно. Ця проблема має і технологічний аспект: тенденції в розвитку систем стільникового зв'язку і комп'ютерної індустрії свідчать про поступове зближення Інтернету і мобільного зв'язку.

Питання про застосовність мобільного банкінгу можна розглянути і з боку споживача. Ця послуга однозначно орієнтована на приватних осіб і має на увазі виключно безготівкові розрахунки (таким чином можна оплачувати послуги операторів, комунальні платежі, покупки в магазинах). Тобто оплата за допомогою мобільного банкінгу позиціонується як альтернатива використання банківських карт. Проте слід мати на увазі, що пластикові карти ринок вже завоювали (причому міжнародні платіжні системи переважають над місцевими), а мобільний банкінг знаходиться на етапі становлення. Крім того, на відміну від пластикових карт останній дуже міцно прив'язаний до тандему «оператор зв'язку – банк», тобто може мати лише обмежене територіальне застосування.

Тому для дрібних покупок споживачеві набагато зручніше користуватися пластиковими картами, для великих - інтернет-банкінгом або за допомогою звернення в офіси банку. Таким чином, за відсутності належної інфраструктури мобільний банкінг обмежений в розвитку.

Одна з «просунутих» і перспективних стратегій - розвиток мережі електронних офісів банку (відділень самообслуговування клієнтів). Це - структурні одиниці банку, що виконують обмежений спектр банківських операцій і оснащених спеціальним устаткуванням, дозволяючи клієнтам виконувати ці операції самостійно. Простим прикладом такого офісу може служити приміщення, де розташований банкомат. Через нього можна отримати не лише готівкові грошові кошти у будь-якій валюті, але і зробити деякі платежі (наприклад за мобільний зв'язок та ін.), хоча для здійснення таких операцій зазвичай використовуються інфокіоски, комп'ютерні термінали. У рамках цієї системи пропонуються наступні види послуг :

- «help-desk» - надання довідкових послуг клієнтам;
- здійснення безготівкових операцій для клієнта по його рахунках (внутрішньобанківські і міжбанківські перекази, відкриття і закриття

депозитних і інших рахунків, поповнення «карткових» рахунків, платежі за певні товари і послуги і т. д.);

- прийом готівки із зарахуванням їх на рахунок клієнта;
- проведення валютно-обмінних операцій;
- надання виписок по операціях за рахунком клієнта, роздрук різних документів, форм анкет для надання у відділення банку;
- здійснення рекламної діяльності (інфокіоск може прокручувати звукові і рекламні ролики послуг банку).

Нині подібні термінали активно впроваджуються в західних банках і покривають практично увесь спектр його операцій з фізичними особами. Єдиний недолік такого відділення - неможливість відкрити перший рахунок і стати клієнтом. Це можна зробити лише в традиційному порядку, звернувшись в звичайне відділення і пред'явивши документи, що засвідчують особу, почекавши реєстрації у базі даних і отримавши деякий елемент ідентифікації (пластикову карту або електронний ключ touch - memo), який забезпечить клієнтові самостійний доступ до його рахунків через інфокіоск. Незважаючи на наявність деяких негативних моментів, в найближчому майбутньому можна чекати розвитку цих систем, оскільки переваги їх використання проявлятимуться у міру розширення застосування.

Банківський маркетинг успішно розвивається через роздрібні банки (retail banking), що займаються масовим обслуговуванням фізичних і юридичних осіб. Він розрахований на поточкові технології, невеликі суми, стандартні продукти, максимальну швидкість обслуговування.

В протилежність масовому обслуговуванню прийнято виділяти персональне обслуговування приватних осіб (private banking) або VIP - обслуговування (операції з великими сумами, нестандартний характер угод, великі витрати часу на одного клієнта). Незважаючи на спільність розуміння в розвинених країнах термінів «retail» і «private» обслуговування, підходи в їх реалізації розрізняються. Так, багато європейських банків (зокрема, німецькі Deutsche Bank, Dresdner Bank, Commerzbank) починають усвідомлювати нерентабельність змісту філій в невеликих містах і планують скорочення філіальної мережі, розвиваючи інтернет-банкінг.

На заході автоматизація процесів обслуговування клієнтів через банкомати, інфокіоски, інтернет-банкінг і тому подібне є засобом реалізації масового банкінгу. Обслуговування VIP - клієнтів виводиться в окремі спеціальні банки або їх підрозділи, де ними займаються персональні менеджери. Хоча це зовсім не означає, що звичайні клієнти не мають можливості отримати грошові кошти через філію банку, а VIP - клієнти не мають доступу до банківських карт.

Пластикові карти забезпечують її утримувачеві надання широкого спектру послуг: усі види розрахунків, конверсійні операції, виконання постійних доручень клієнтів на підтримку залишку на рахунку або регулярні платежі отримання готівки у банкоматах і пунктах видачі готівки, кредитування (кредитний ліміт по карті), додатковий пакет послуг (страхування, бонусні програми і т. д.), погашення вкладів і відсотків по вкладах.

Спектр роздрібних послуг, що надаються, у рамках цієї технології розширюється. У додаткових офісах банку обслуговування організовується за принципом «наскрізного» (клієнт звертається у будь-який офіс банку) і «одного вікна». Таким чином пластикова карта в розумінні клієнта поступово перетворюється на засіб ефективного управління своїми рахунками і засіб швидкого і якісного банківського обслуговування. Картковий бізнес, що бурхливо розвивається, за останні роки створив ефективні технології масового залучення клієнтів у банк і їх обслуговування (зокрема, «зарплатні» проекти).

Ефективність продажів підвищується і при розширенні каналів доставки послуг клієнтам. Успішно розвиваються роздрібні проекти, що надають клієнтам доступ до певного набору банківських продуктів, інформаційним послугам через інтернет і мобільний телефон, проекти продажів «віртуальних карт» (управління рахунками через інтернет).

Основними інноваційними каналами продажу банківських послуг в Україні стає інтернет-банкінг, фінансові супермаркети, ко-брендинг, банкомати, пристрої самообслуговування тощо.

Управління банківськими інноваціями містить алгоритм розроблення нових банківських інноваційних продуктів, що включає розробку концепції банківського інноваційного продукту; формалізацію та опис банківського

інноваційного продукту; маркетингові дослідження інноваційності продукту; розроблення, погодження та затвердження інноваційного продукту; упровадження інноваційного продукту[6].

Лідером за кількістю інноваційних банківських продуктів на вітчизняному ринку банківських послуг є ПАТ КБ «ПриватБанк». Він першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу – «Privat24» і GSM-банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів і POS-терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку, IP-телефонії та ін.

ПАТ «Альфа-Банк» упровадив нову технологію Alfa-Pay, яка дозволяє використовувати годинник для платежів. Значною конкурентною перевагою ПАТ «Альфа-Банк» є те, що він має один із найбільш якісних і швидких каналів обслуговування фізичних осіб. Також цей банк активно просуває технологію NFC в Україні. Сьогодні NFC активно підтримують такі відомі компанії, як Apple, Google, Microsoft, Nokia, NXP Semiconductors, Philips, Samsung, Sony, що свідчить про перспективність розвитку цієї технології.

Державний банк АТ «Ощадбанк» розробив інноваційний продукт – «Віртуальну картку». Її пропонують клієнтам для самостійного відкриття і проведення розрахунків одразу після її випуску без звернення до банку. Картка не має фізичного носія і призначена для зручного та безпечного здійснення розрахунків виключно в мережі «Інтернет», що є основною метою її впровадження. Клієнт сам установлює максимальний ліміт грошей на картці та може за бажанням у будь-який момент самостійно заблокувати або закрити картку. Упровадження таких інноваційних продуктів, як «Віртуальна картка», можливе тільки на основі застосування дистанційного банківського обслуговування (ДБО) [8].

Здійснимо аналіз частки безготівкових розрахунків, наявності різноманітних пристроїв обслуговування банківських платіжних карток і розглянемо конкурентні можливості банків України в порівнянні з провідними країнами світу (таблиця 2.7).

Частка користувачів банківськими платіжними картками у 2017/2018 роках

Назва	Країни									
	Україна		Великобританія		США		Австралія		Німеччина	
Роки	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
1. Частка безготівкових розрахунків, %	38,6	39,5	52	52,3	45	45,8	35	36	33	33,7
2. Кількість платіжних карт на одного жителя: - дебетових, %	0,59	0,61	1,48	1,5	0,94	0,95	1,75	1,8	1,25	1,27
кредитних, %	0,17	0,21	0,88	0,9	2,9	3	1	1	0,06	0,09
3. Кількість банкоматів (ATMs), шт.	38 600	43 200	70 020	73 280	425 000	450 000	64 182	69 400	61 118	63 500

Джерело: [8, 9, 10]

Роздрібний банкінг завжди був одним із напрямів просування банківських продуктів і впровадження нових технологій. За даними таблиці 2.7 можна зробити висновок про низьку частку використання клієнтами в Україні кредитних карток у порівнянні із зарубіжними країнами. Позитивним явищем є зростання частки безготівкових розрахунків загалом, що зумовлено розвитком інноваційних банківських продуктів і нестандартних каналів продажу фінансових послуг.

Новітнім банківським продуктом, що активно позиціонується на ринку щодо залучення депозитних ресурсів є Інтернет-еквайринг. Його суть полягає у роботі кредитної організації (банку-еквайрера) щодо розрахунків з установами електронної комерції за операціями, які здійснюються з використанням банківських карт у Інтернет-мережі. В умовах сьогодення є лише кілька банківських установ, що мають змогу запропонувати елементи даної послуги в Україні. І хоча вітчизняні банківські установи можуть похизуватися фахівцями, які спроможні розробити відповідне програмне забезпечення, проте цей продукт не має широкого застосування у банківському секторі України.

Вплив глобальних банківських груп (Citygroup, ING group, BNP Paribas, KBC, Allianz) призвів до підвищення конкурентної боротьби за клієнта,

використання досвіду роботи холдингових моделей ведення бізнесу в ключі отримання синергетичного ефекту від використання можливостей своїх бізнес-партнерів. На сьогодні надзвичайно актуальним стає поняття електронної моделі фінансового супермаркету: відкриття загального порталу для всіх підприємств фінансової групи, можливість консолідації рахунків клієнтів за різними операціями, вільний перехід від одного провайдера фінансових послуг до іншого в рамках однієї фінансової групи, висока швидкість проведення і стандартизації операцій, доступ клієнтів до різноманітної, складної фінансової інформації.

Класична модель фінансового супермаркету – це мережа пунктів продажу всіх видів фінансових продуктів під одним дахом. Клієнт може отримати фінансову консультацію, придбати страховий поліс, зробити інвестицію, узяти кредит, розмістити гроші на депозит – і все в одному офісі.

Продуктова політика банківської установи в такому конгломераті значно складніша: різні продукти можуть дублювати або виключати одне одного, різні клієнти мають різну довіру до продавців фінансових продуктів (брокерів, страховиків і банкірів).

Натомість електронна система фінансового супермаркету передбачає можливість співпраці великої кількості різноманітних банківських і небанківських структур. Прикладом фінансового супермаркету в режимі онлайн може бути проект «Ліга фінанси», на порталі ЛІГА.net, що пропонує своїм клієнтам банківські послуги від усіх банків України, страхові послуги представлені компаніями «UTICO», «Оранта», «Дженерал Гарант», а також інвестиційні послуги, представлені фінансовими установами «P&S Group», «X-Trade Brockers», «iTrader», «Онлайн капітал». Щодо кожного виду фінансових послуг існує можливість задати питання експертам, а також онлайн спілкування із загальним менеджером – консультантом фінансового супермаркету.

Обслуговування підприємств, діючих у сфері малого бізнесу, також слід розглядати як частину роздрібного бізнесу. Надання кредиту підприємцеві за класичною схемою дуже часто буває не вигідно ні банку, ні його клієнтові. В результаті банки частенько відмовляються від обслуговування таких клієнтів, позбавляючи себе можливості освоєння цілого сектора банківських послуг. При

цьому виникає небезпека втратити вигідного клієнта, який згодом може вирости у великого підприємця. Для того, щоб цей вид бізнесу не виявився для банку збитковим, потрібна стандартизована (як і для приватних осіб) технологія масового обслуговування підприємців.

Одна з новітніх технологій управління стосунками з клієнтами - CRM - стратегія (Customer Relationship Management). У найзагальнішому вигляді вона може бути представлена у вигляді набору додатків, пов'язаних єдиною бізнес-логікою і інтегрованих в корпоративне інформаційне середовище банку на основі єдиної бази даних.

Функціонально CRM можна представити у вигляді великих модулів - автоматизації маркетингу (аналіз і формування цільової клієнтської аудиторії бази даних по банківських продуктах, ставках, стану ринку і конкурентах; планування і проведення маркетингових кампаній і аналіз їх результатів, створення інструментів для проведення інтернет-маркетингу; маркетинг з використанням сучасних каналів збору інформації і баз даних), автоматизації банківського обслуговування (прогнозування банківських операцій, управління контактами, робота з клієнтами, генерація клієнтських баз і прайс-листів, аналіз прибутків і збитків та ін.).

Автоматизація процесу надання довідкової інформації по клієнтах - ключова стадія взаємодії з ними, що дозволяє впливати на формування їх лояльності і схильності до придбання нових банківських послуг (історія контактів з клієнтом, моніторинг проходження запитів, база знань про виникаючі типові питання і відповіді на них, що дозволяє понизити собівартість сервісу, засоби управління запитами клієнтів і так далі).

Технологія CRM вимагає серйозних управлінських і організаційних змін. Службовці банку і консультанти повинні не лише виступати користувачами бази даних про клієнтів, але і виконувати функції збору відповідної інформації. Ці зміни призводять до усунення ієрархічної структури управління, яка, на думку фахівців, не відповідає вимогам часу.

Велику роль CRM грає в створенні баз даних, орієнтованих на клієнта. Нині у багатьох банках фахівцям з маркетингу доступна лише агрегована інформація по усіх клієнтах банку (вікові, професійні характеристики,

інформація про розміри вкладів і т. д.). У цій ситуації у рамках інтернет - банкінгу фахівці можуть здійснювати лише узагальнену сегментацію ринку.

Багато європейських і американських банків збирають не лише внутрішньобанківську інформацію про клієнтів, але і обмінюються інформацією зі своїми партнерами - страховими компаніями, брокерськими, туристичними фірмами. Таким чином, банк отримує у своє розпорядження структуроване зведення даних про клієнтів, яке постійно аналізується і доповнюється.

Необхідно відмітити, що CRM є ширшим поняттям, ніж традиційна автоматизована банківська система (ABC). Впровадження CRM не зводиться до послідовності етапів прийняття нової програмної платформи. Потрібна зміна менталітету співробітників, реорганізацію бізнес-процесів (з переорієнтацією на клієнта), робочих місць службовців банку, що безпосередньо контактують з клієнтами, децентралізація функцій банківського маркетингу.

Ефективна CRM - стратегія повинна відповідати місії банку і бути пов'язана із спільними цілями бізнесу. Інформаційні технології в даному випадку грають лише забезпечуючу роль. Кожен банк зобов'язаний самостійно вибрати ті засоби автоматизації, які будуть максимально ефективні для нього на поточному етапі розвитку його взаємин з клієнтами.

Отже, інтеграція маркетингу взаємодії в систему маркетингового управління на основі комплексної інтеграції CRM та PRM - систем управління для банку забезпечить досягнення конкурентних переваг за рахунок комплексного використання маркетингових інструментів та інформаційних технологій управління як комплексом маркетингу, так і управління маркетинговими відносинами і діяльністю на принципах їх взаємодії.

Серед організаційних інновацій на ринку банківських послуг необхідно відзначити запровадження в Україні з 05 серпня 2019 року міжнародного номера банківського рахунку за стандартом IBAN. Відповідно, ця інновація в системі державного регулювання підтримується Наказом Міністерства фінансів України від 09.07.2019 № 292 «Про внесення змін до Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до контролюючих органів» (далі – нова редакція Порядку) набере чинності з 05 серпня 2019 року, але не раніше дня його

офіційного опублікування. Для реалізації цього регуляторного акту створено тестове середовище для тестування обміну між банками та ДФС файлами повідомлень про відкриття/закриття та зміну рахунків за новою структурою та з використанням оновленого програмного забезпечення із використанням електронних документів у новому форматі.

Ці оновлені електронні форми документів для кожного типу файла повідомлень та схеми контролю розміщено на офіційному вебпорталі ДФС (www.sfs.gov.ua) у розділі «Електронна звітність» - «Програмний модуль для формування та направлення повідомлень про відкриття/закриття рахунків» - «Форми електронних повідомлень про відкриття/закриття рахунків».

Для тестування на даному етапі банкам пропонується використовувати Програмний модуль для формування та направлення повідомлень про відкриття/закриття рахунків (API), який можливо безкоштовно отримати з офіційного вебпорталу ДФС у розділі «Електронна звітність» - «Програмний модуль для формування та направлення повідомлень про відкриття/закриття рахунків».

Вказаний модуль (API) дає можливість накласти кваліфікований електронний підпис та печатку (за наявності) на електронне повідомлення про відкриття/закриття рахунків, підготовлене засобами будь-якого програмного забезпечення, та направити це повідомлення засобами телекомунікаційних мереж на адресу Інформаційного порталу ДФС.

Тестування буде проводитись на тестовій базі даних ДФС, а отже направленні до ДФС повідомлення про відкриття/закриття рахунків у нових електронних форматах документів у тестовий період не будуть вважатися офіційно поданими до контролюючих органів. Після набрання чинності новою редакцією Порядку слід повторно надати відповідні повідомлення, якщо операція відкриття/закриття чи зміни рахунку була реальною [95].

2.3. Вплив інноваційного розвитку ринку банківських послуг на національну економіку

Інноваційний шлях розвитку економіки забезпечує конкурентоспроможність виробництва шляхом постійного оновлення

технології, товарів і послуг різноманітного призначення, стабілізацією і розширенням ринків збуту, ефективним використанням науково-технічного потенціалу і стимулюванням його росту.

Говорячи про необхідні для підвищення конкурентоспроможності банківського сектора України умови, слід зазначити, що для того, щоб відповідати вимогам та викликам сьогодення, процес упровадження змін у банківському секторі повинен мати постійний характер. Ідеться не про подальшу регламентацію діяльності банків (контроль, нагляд тощо), бо в цій справі вже напрацьовано достатньо механізмів, а про створення середовища, в якому вони можуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з погляду легалізації.

У фінансовій площині передусім потрібно створити умови для розвитку середньо- та довгострокових стратегій. У цьому контексті особливого значення набуває стабілізація фінансових ринків, зниження волатильності фінансових інструментів, збереження стабільного курсу гривні, оскільки це безпосередньо впливає на ціни кредитних продуктів.

Важливим є питання свободи економічної діяльності, політичної ситуації, стану соціальної сфери та численних соціальних проблем. Рівень життя населення, політичні настрої, панівні ідеології, релігія, розвиток освіти, стан сфери послуг, виробництва товарів, міжнародне положення країни – усе це так чи інакше впливає на здійснювані з метою поліпшення стану банківської системи зміни.

Це умови зовнішні. Проте, як відомо, конкурентоспроможність галузі (у даному випадку – банківського сектору економіки) формується насамперед конкурентоспроможністю кожного окремого її суб'єкта (тобто банку). Звідси впливає важливість для проведення бажаних змін умов внутрішніх. А це:

- особливості формування статутного капіталу та пріоритетні напрями його концентрації;
- універсалізація банківської діяльності;
- територіальне наближення послуг до цільових груп споживачів;
- пропозиція банківських продуктів;
- можливості варіації цін на запропоновані послуги;

- стан банківських технологій;
- стан управління та якість управлінського персоналу;
- імідж банку як в Україні, так і за кордоном (що, у свою чергу, досягається завдяки стандартам обслуговування клієнтів; дотриманню законів, етичних норм і правил чесного ведення бізнесу; сумлінному виконанню зобов'язань та постійному піклуванню про власну репутацію);
- турбота про працівників банківської установи, створення умов для реалізації кожним із них своїх здібностей;
- відповідність якості послуг міжнародним стандартам (ISO, Європейського Союзу, ООН, S.W.I.F.T, Міжнародного валютного фонду та ін.);
- власна концепція розвитку та управління;
- система інформаційного забезпечення процесів управління;
- системний аналіз та прогнозування діяльності банку;
- стан внутрішньобанківської нормативної бази, яка б усебічно регламентувала діяльність банку (інструкцій, методик, положень, технологічних карт, функціональних обов'язків, прав доступу до баз даних, прав підпису документів, аналітичної бази облікових процедур, принципів конфіденційності тощо);
- процедура підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Відповідно, для ефективного проведення змін з метою підвищення конкурентоздатності банківського сектора необхідне поєднання сприятливих зовнішніх і внутрішніх умов, які б разом створили певне позитивне середовище для функціонування і успішної діяльності банків України.

Національний банк у зв'язку із переходом банків до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) скасував економічні нормативи миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5) з 2 вересня 2019 року, аргументуючи це тим, що запроваджений у грудні 2018 року норматив LCR установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. По суті він є більш жорстким, ніж нормативи Н4 та Н5, а тому немає практичної доцільності у подальших розрахунках цих чинних нормативів. Водночас до запровадження нормативу LCR на консолідованій основі контроль

за достатнім рівнем ліквідності банківської групи до 31 дня забезпечуватиметься через контроль нормативу Н5 на консолідованій основі, розрахунок якого не змінюється. Відповідне рішення затверджене постановою Правління Національного банку України від 01 серпня 2019 року № 102 “Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України”, яка набирає чинності з 02 вересня 2019 року.

Наступним кроком у реформі системи нормативів ліквідності стане запровадження до кінця 2019 року коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR).

Незважаючи на достатню кількість досліджень в даній області, стан виконання економічних нормативів комерційними банками, а також особливості їх функціонування в складних умовах потребують постійного аналізу та вдосконалення. Своєчасне виявлення, оцінка, та ефективне управління проблемами банку є ключовими умовами успішного врегулювання криз та підвищення стійкості банківської системи.

Оскільки до вересня 2019 року банки розраховували нормативи ліквідності Н4 та Н5, то в подальшому ретроспективному аналізі нормативів банківського нагляду по банківській системі України будемо враховувати їх.

З 1 грудня 2018 року Національний банк затвердив розрахунок нормативу LCR як обов’язковий і зобов’язав банки розраховувати його щоденно як 30-денну середньоарифметичну ковзну величину [6]. Згідно з рішенням Правління НБУ, що врахувало підсумки проведення тестових розрахунків LCR, на початку мінімальне значення нормативу LCR в іноземній валюті було встановлено на рівні 80% з поетапним його доведенням до рівня 100%.

Проте уточнені розрахунки LCR в іноземній валюті, які банки здійснювали у грудні 2018 р., засвідчили необхідність пом’якшення вимог терміном на півроку. Протягом цього періоду банки зможуть збільшити обсяг високоякісних ліквідних активів (ВЛА) в іноземній валюті, необхідних для виконання нормативу, адже в цей час будуть погашені окремі випуски облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) в іноземній валюті, які є у власності банків.

Треба відмітити, що методика розрахунку нормативу LCR передбачає, що власне ОВДП в іноземній валюті із залишковим терміном погашення понад 30 днів враховуються лише до ВЛА для розрахунку нормативу LCR за всіма валютами і не враховуються як ВЛА для LCR в іноземній валюті.

Таблиця 2.8

Перелік високоякісних ліквідних активів

Високоліквідні активи в національній валюті	Високоліквідні активи в іноземній валюті
Банкноти та монети	Банкноти та монети
Депозити у НБУ	Депозити у НБУ
ОВДП в національній валюті; ОВДП в іноземній валюті (зі строком погашення > 30 днів)	ОВДП в іноземній валюті (зі строком погашення < 30 днів), ОЗДП
Боргові ЦП міжнародних банків розвитку	Боргові ЦП міжнародних банків розвитку
Депозитні сертифікати НБУ	Боргові ЦП державних органів країн G-7 з рейтингами провідних світових рейтингових агентств не нижче AA-/ Aa3
Кошти на кореспондентському рахунку в НБУ	Кошти на коррахунках в інших банках з рейтингом не нижче інвестиційного класу

Джерело: [4]

Другий норматив, який передбачається впровадити в межах імплементації рекомендацій Базельського комітету, – це коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR), що відображатиме достатність довгострокової ліквідності у банку.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) розраховується як співвідношення між обсягом наявного стабільного фондування, який розраховується на основі структури ресурсної бази банку залежно від її виду та терміновості із застосуванням так званих коефіцієнтів наявного стабільного фондування, та обсягом необхідного стабільного фондування, що визначається залежно від структури активів і позабалансових зобов'язань банку із застосуванням коефіцієнтів необхідного стабільного фондування:

$$NSFR = \frac{\text{Обсяг наявного стабільного фондування}}{\text{Обсяг необхідного стабільного фондування}} \geq 100\% \quad (2.5)$$

Для розрахунку NSFR різним категоріям активів банків присвоюються різні питомі ваги, які дозволяють визначити потреби в забезпеченні за рахунок стабільних джерел фондування. Якщо у банку всі кредити є довгостроковими,

то застосовується підвищений коефіцієнт, який трансформується в підвищену потребу в стабільному фондуванні.

Зокрема, для готівки і державних облігацій застосовуються коригуючі коефіцієнти від 0% до 5%, для корпоративних боргових цінних паперів – 15%, для депозитів, що знаходяться в інших фінансових установах для оперативних цілей, та кредитів банкам-кореспондентам – 50%, для іпотечних кредитів – 65%, для роздрібних кредитів та необоротних цінних паперів – 85%, для інших активів – 100%.

Відповідно, до пасивів також застосовуються коефіцієнти залежно від виду і терміновості, а саме фінансування від Європейського центрального банку та деривативи, що підлягають сплаті, зважується під 0%, повне незабезпечене фінансування – 50%, роздрібні депозити з залишковим терміном погашення менше одного року – 90–95%, капітал 1 рівня – 100% [10]. Коригуючі коефіцієнти відображають стабільність доступного фондування і дюрацію активу. Таким чином, на основі NSFR можна порівняти середньозважені показники терміновості активів та пасивів банків.

Норматив NSFR орієнтований на горизонт одного року. Дотримання нормативу створює стимули для банків до збільшення строковості пасивів, підвищення стабільності фондування та зменшення схильності до короткострокового фондування, тобто довгострокові кредити не мають фінансуватися за рахунок короткострокових депозитів. Це зумовлюється необхідністю запобігання надмірній залежності від короткострокових та волатильних джерел запозичень для фондування неліквідних активів.

Виконання економічних нормативів в цілому по банківській системі України з 01.01.2016 по 01.09.2019 рр. наведено в табл. 2.9.

Проведений аналіз виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками протягом 2016-2019 рр. дозволив констатувати, що, в цілому, комерційні банки дотримуються їх виконання. Проте необхідно констатувати, що до кінця 2017 року норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) не виконувався по банківській системі Україні.

Таблиця 2.9

Виконання економічних нормативів в цілому по банківській системі України з 01.01.2016 по 01.09.2019 рр.

№ з/п	Норматив		Дати							
			01.01.2016	01.12.2016	01.01.2017	01.12.2017	01.01.2018	01.12.2018	01.01.2019	01.09.2019
1	H1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	129 816,9	138 526,0	109 653,6	112 154,5	115 817,6	121 742,1	126 116,7	142 200,5
2	H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	12,31	13,34	12,69	15,35	16,10	15,52	16,18	18,00
3	H4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	78,73	59,30	60,79	45,61	55,55	61,76	68,66	66,37
4	H5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	79,98	87,40	102,14	106,67	108,08	104,72	99,12	99,05
5	H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	92,87	91,01	92,09	96,52	98,37	94,17	93,52	93,29
6	H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	22,78	21,37	21,48	20,61	20,29	20,43	19,83	18,06
7	H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	364,14	321,28	308,27	232,12	208,31	173,88	176,23	138,26
8	H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	31,19	28,80	36,72	20,05	17,89	11,23	10,41	8,61
9	H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,002	0,001	0,001	0,000005	0,0001	0,0003	0,0009	0,0004
10	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	1,10	0,64	0,60	0,32	0,22	0,16	0,15	0,16

Джерело: узагальнено за [11]

Зростання цього показника протягом 2016-2017 рр. свідчить про підвищення кредитного ризику в банківській системі України. Рівень кредитного ризику банківської системи був надзвичайно високим, що негативно впливає на стабільність функціонування усієї банківської системи. Лише з кінця 2018 року рівень кредитного ризику банківської системи нормалізувався, що характеризує зниження кредитного ризику банківської системи України. Порівняння фактичних нормативів інвестування з граничними дозволяє зробити висновок про низьку інвестиційну активність банківської системи України. Банки не зацікавлені в здійсненні прямих інвестицій в компанії України.

Значний прорив в технологіях та інформаційній сфері спонукає країни орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Сучасний етап пов'язаний із зайняттям чільного місця серед складових динамічних порівняльних переваг науково-технічними досягненнями та інноваціями на всіх стадіях життєвого циклу продукту, починаючи від створення товару або послуги, через просування його від виробника до споживача та закінчуючи наступною утилізацією.

З огляду на те, що на ринку фігурує і конкурує вже не окремий товар, а комбінований пакет товарів, послуг та інформації, конкурентоспроможність продукції залежить вже не лише від її конкретного виробника, а й від спроможності національного зокрема і глобального загалом середовища і його учасників до супроводження й використання цього продукту. Різко зростає вимога до цілісності цього середовища, кваліфікованості, дисциплінованості, платоспроможності його учасників.

Модель п'яти сил конкуренції Портера є найбільш розповсюдженим, потужним інструментом для систематичної діагностики основних конкурентних сил, що впливають на ринок, оцінювання ступеня впливу кожної з них та визначення характеру конкурентної боротьби на даному ринку.

Відповідно до цієї моделі конкурентне середовище формується під впливом таких конкурентних сил як суперництво між конкуруючими продавцями однієї галузі; конкуренція з боку товарів, що виробляються фірмами інших галузей, і які є гідними заміниками (субститутами), а також конкурентоспроможні за ціною; загроза входу в галузь нових конкурентів;

економічні можливості та торговельні спроможності постачальників; економічні можливості та купівельні спроможності покупців. П'ять чинників конкуренції відбивають той факт, що конкуренція в галузі не зводиться лише до гри між підприємствами, які вже закріпилися на ринку. Покупці, постачальники, товари - замітники та претенденти на вхід до галузі — це "конкуренти" підприємства на певному ринку, що відіграють різну роль залежно від обставин [79].

У реальному секторі економіки та на фондовому ринку існують різні принципи формування очікувань щодо прибутковості інвестицій, що передбачають наявність відмінних інституціональних механізмів ціноутворення на активи, в основі яких знаходяться різні моделі поведінки та мотивації економічних суб'єктів. Якщо для корпорацій придбання активів потребує довгострокової оцінки власної безпеки, можливого зростання, майбутньої кон'юнктури попиту на продукцію, похідного попиту на виробничі ресурси та поліпшення свого статусу, то фінансові інвестори орієнтовані на урахування факторів короткострокової дії, які визначаються насамперед спекулятивною діяльністю на фондових ринках. З точки зору інституціональної теорії інституціоналізація кредитно-фінансової сфери є умовою подолання недорозвиненості фінансових ринків на сучасному етапі становлення корпоративних відносин та прискорення економічного розвитку.

В інституціональному механізмі функціонування корпоративного сектора економіки діють не лише інститути кредитно-фінансової сфери, які являють собою елемент ринкової інфраструктури, а й інститути, які забезпечують прозорість відносин власності, господарських угод, здійснення прав власності та реалізацію фінансових контрактів, формування культури контрактних відносин, сприяють підприємницькій ініціативі та мотивації.

Метою діяльності банківської установи як підприємства особливого типу є отримання максимального прибутку, що стає можливим у більшій мірі завдяки реалізації ефективної політики управління банківськими продуктами.

Таким чином, виходячи із мети банку, ефективне управління продуктами повинне відповідати критерію дохідності, адже прибуток банківської установи безпосередньо залежить від надходжень від збуту та обслуговування її продуктів.

З іншої сторони, не менш важливим критерієм ефективного управління продуктами банку є конкурентоспроможність банківських продуктів, адже саме привабливість продуктів банку дозволяє збільшити обсяги реалізації та доходи банку. Встановлення великої ціни на продукти банку зменшує їх конкурентоспроможність, що звужує попит та може призвести до зниження прибутків банку.

Третім не менш важливим критерієм ефективної політики управління банківськими продуктами, на нашу думку, є забезпечення прийняттого рівня ризиків, адже пропонування високодохідних, проте в той самий час високо ризикових банківських продуктів хоча й може призвести до надвисоких прибутків у короткостроковому періоду часу, проте у середнє строковій перспективі може призвести до фінансових збитків та може поставити під загрозу діяльність банківської установи в цілому.

Таким чином, ефективне управління продуктами банку є можливим при відповідності політики менеджменту банківських продуктів трьом критеріям: конкурентоспроможності, прибутковості та забезпечення прийняттого рівня ризикованості. Причому така відповідність має бути зваженою, адже підвищення конкурентоспроможності продуктів банку може реалізовуватись за рахунок зниження ціни, а підвищення прибутковості продажу продуктів банку може призвести до зменшення їх конкурентоспроможності, в той самий час, як зменшення рівня ризикованості банківських продуктів може призвести до зниження прибутків банку.

Стосовно якісних параметрів банківських продуктів, то зазвичай до них відносять наступні: реклама, поліпшений сервіс обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування підрозділів банку у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка до потреб клієнтів, наявність індивідуального менеджера тощо.

Успіх банківського продукту (послуги) на ринку досягається через вирішення комплексу завдань, одне з яких — інформування цільового сегмента про основні характеристики продукту, місце його придбання, а також про банк, який його пропонує. Необхідно переконати максимальну кількість клієнтів в

існуванні певних достоїнств продукту. Треба сформувавши або підсилити наміри певної кількості клієнтів скористатися банківською послугою.

Мета маркетингу в контексті програми комунікації банку — це інформування як потенційних, так і наявних клієнтів, переконання, прагнення змусити клієнта купити продукт.

Приймаючи рішення щодо виходу на ринок, можливостей його сегментації, банк може застосувати три стратегії охоплення ринку: масовий маркетинг, диференційований маркетинг та цільовий маркетинг.

Недиференційований маркетинг (агрегований, масовий) базується на процесі ринкового агрегування, тобто розглядає ринок як єдину однорідну сукупність споживачів. Тобто банк виходить на ринок з одним видом послуг і розробляє єдиний комплекс маркетингу, концентруючи увагу на загальних потребах споживачів, залишаючи поза увагою їхні відмінності.

Ринкове агрегування – процес, протилежний ринковій сегментації: якщо сегментація заснована на встановленні відмінностей в межах певного ринку, то агрегування досліджує загальні риси, які були властиві всім споживачам ринку.

Банк приймає рішення ігнорувати різні сегменти ринку і замість пошуку відмінностей в потребах намагається сконцентрувати свої зусилля на загальному для споживачів попиті. Тоді маркетингові заходи банку будуть спрямовані на розширення чисельності клієнтів, масову рекламу, масові засоби стимулювання продажу. Їхньою метою стає надання банківським продуктам таких споживчих властивостей, які роблять його найпривабливішим для всіх споживачів. При цьому одна частина витрат на маркетинг зростає, а друга (дослідження, планування) знижується. Існують прихильники такого підходу, але є й противники. Напевне, усе залежить від конкретного банківського продукту, від конкретних ринкових умов.

Стратегія недиференційованого маркетингу поділяється на спрощений і ускладнений варіанти.

Спрощений недиференційований маркетинг полягає в тому, що виробляється банківський продукт із спрощеними (мінімальними) функціональними властивостями.

Ускладнений недиференційований маркетинг має місце тоді, коли зі зростанням та розвитком ринку банк ускладнює свій продукт, насичує його найрізноманітнішими функціональними рисами й подає його таким, який задовольняє всіх.

Стратегія диференційованого маркетингу, як і стратегія недиференційованого маркетингу, відтворює бажання банку задовольнити потреби значної ринкової частки й орієнтується на значний ринковий потенціал. Але на відміну від недиференційованого маркетингу диференційований маркетинг заснований на розподіленні (сегментації) ринку за певними ознаками та виході на декілька ринкових сегментів.

Стратегія диференційованого маркетингу передбачає охоплення декількох сегментів ринку й розроблення для кожного з них окремого комплексу маркетингу. Це зменшує для банку рівень ризику й негативні економічні наслідки в разі невдачі на якомусь сегменті.

Диференційований маркетинг потребує ретельного аналізу. Ресурси й можливості банку мають бути достатні для виробництва та маркетингу двох чи більше банківських продуктів. Банк повинен ретельно підкреслювати відмінності банківських продуктів на кожному сегменті й підтримувати їх образ. Тобто сутність стратегії диференційованого маркетингу в тому, щоб виробляти значну кількість різновидів банківських продуктів, розрахованих на різні сегменти ринку, і кожен з яких забезпечений певним комплексом маркетингових засобів [21,с.160].

Порівняно зі стратегіями недиференційованого та концентрованого маркетингу диференційований маркетинг є найдорожчим і вимагає найбільших фінансових витрат.

Найбільша величина витрат на диференційований маркетинг пояснюється такими факторами:

- збільшуються інноваційні витрати, оскільки існує необхідність дослідження різноманітних потреб споживачів та трансформування їх у маркетингові концепції;

- зростають адміністративні витрати, що зумовлено збільшенням кількості адміністративних функцій;

- підвищуються витрати на просування, оскільки кожен ринковий сегмент вимагає власної системи маркетингових комунікацій;

- збільшуються загальні витрати на маркетинг.

Враховуючи такий високий рівень фінансових витрат, стратегію диференційованого маркетингу спроможні застосувати тільки фінансово могутні банки. Переважно це ринкові лідери.

Цільовий, чи концентрований маркетинг орієнтований на вузьку специфічну групу споживачів (сегмент ринку) через спеціалізований комплекс маркетингу, спрямований на задоволення потреб саме цього сегмента. Стратегія цільового маркетингу ефективна насамперед для невеликих банків, які пропонують банківські продукти конкретного призначення в обмеженій кількості.

Для досягнення ринкового успіху важливо, щоб банк краще, ніж конкуренти, задовольняв потреби обраного сегмента ринку. Водночас ця стратегія пов'язана з підвищеним рівнем ризику. Якщо обраний сегмент не виправдає надій, банк зазнає збитків. Тому багато банків надають перевагу диверсифікації банківських продуктів й орієнтації на декілька сегментів, тобто використовують третю стратегію – передбачають орієнтацію діяльності банку на одному невеликому ринковому сегменті – на ринковій ніші.

Відмінність між сегментом і нішею полягає в тому, що:

- сегмент має порівняно більший розмір, аніж ніша;

- сегмент формується на основі розподілення загального ринку за одним або декількома факторами, тоді як ніша є результатом розподілення споживачів за сукупністю ознак;

- як правило, сегмент є ареною сильнішої конкурентної боротьби порівняно з нішею;

- якщо сегмент має подальше розподілення, він може перетворитися на сукупність ніш.

Вибір стратегії недиференційованого, диференційованого або концентрованого маркетингу залежить від стадії життєвого циклу товару. На стадії впровадження й зростання можливе ефективне застосування стратегії недиференційованого маркетингу з метою ініціювання первинного попиту на

банківський продукт. З подальшим просуванням банківського продукту по життєвому циклу зростає рівень конкуренції й необхідність розширення асортименту банківських продуктів (тобто застосування стратегії диференційованого маркетингу) або переорієнтації діяльності на вузький ринковий сегмент (тобто застосування стратегії концентрованого маркетингу).

Цільовий сегмент – той ринковий сегмент, на який банк орієнтує свою діяльність. Для того, щоб сегмент, який сформовано в процесі сегментації, був обраний як цільовий, він має відповідати таким основним вимогам:

- мати достатній обсяг та бути привабливим для банку,
- характеризуватися сприятливою конкурентною структурою,
- відповідати меті та ресурсам банку.

Обсяг сегмента визначається через його потенційну місткість або ринковий потенціал. Ринковий потенціал характеризує верхню межу споживчого попиту, який очікується в даному сегменті.

Перспективність сегмента визначається потенційними темпами його розвитку. Сегмент може характеризуватися значною потенційною місткістю, але мати тенденцію до зменшення (звуження), наприклад, унаслідок наближення до стадії спаду життєвого циклу. Такий сегмент недоцільно обирати як цільовий, оскільки необхідно враховувати, що розробка й реалізація стратегії виходу на певний сегмент потребує деякого часового терміну, і якщо сегмент не є перспективним, банк може втратити його вже в момент упровадження свого продукту.

Прибутковість сегмента означає можливість сегмента забезпечити певний прибуток для банку. Якщо сегмент має достатній обсяг та високу привабливість, необхідно оцінити його реальну й потенційну конкурентні структури.

Конкурентна структура сегмента оцінюється за допомогою моделі п'яти сил конкуренції М. Портера, яка передбачає аналіз галузевих конкурентів, товарів-замінників, купівельної сили споживачів та постачальників [21, с.162].

На основі аналізу конкурентної структури ринку та маркетингової стратегії банку розраховується потенційна ринкова частка банку на даному сегменті. Підсумковий етап оцінки сегмента полягає у встановленні його відповідності меті та ресурсам банку. Важливою ланкою цього етапу є

встановлення конкурентної переваги банку в цільовому сегменті. Процес оцінки цільового сегмента дає змогу зробити висновки щодо вимог, які ставляться до цільового сегмента. Цільовий сегмент повинен мати певну місткість, бути перспективним, прибутковим, мати сприятливу конкурентну структуру, забезпечувати банку значну ринкову частку, відповідати довгостроковій меті, ресурсам і можливостям банку, забезпечувати йому певну конкурентну перевагу.

Процес оцінки цільового сегмента має наступну послідовність:

Перший етап - визначення обсягу та перспективності сегмента. При цьому робиться розрахунок:

- місткості сегмента;
- темпів зростання сегмента;
- потенційного прибутку;
- долі фірми в сегменті.

Другий етап - аналіз конкурентної структури сегмента. На цьому етапі відбувається дослідження п'яти сил конкуренції, за Портером:

- галузеві конкуренти;
- товари-замінники;
- потенційні конкуренти;
- споживачі;
- постачальники.

Також проводиться розрахунок потенційної ринкової частки фірми в даному сегменті.

Третій етап - установа відповідності сегмента меті та ресурсам банку.

На цьому етапі проводиться аналіз:

- відповідності сегмента довгостроковій меті банку;
- наявності у банку відповідних ресурсів для обслуговування сегмента.

Після оцінки виділених у процесі сегментації ринку сегментів необхідно визначити, скільки сегментів обслуговуватиме банк і як він їх обслуговуватиме. При цьому постає стратегічне питання вибору цільових сегментів, під час вирішення якого необхідно враховувати два фактори: вимоги до вибору цільового сегмента; товарно-сегментну структуру загального ринку.

Залежно від товарно-сегментної структури загального ринку існують п'ять стратегій вибору цільового ринку:

- односегментна концентрація;
- товарна спеціалізація;
- сегментна спеціалізація;
- селективна спеціалізація;
- повне охоплення ринку.

Стратегія односегментної концентрації передбачає вибір як цільового одного ринкового сегмента і зосередження на ньому діяльності банку. Таким чином, стратегія односегментної концентрації, концентрований маркетинг і стратегія ринкової ніші є синонімічними категоріями.

Переваги стратегії односегментної концентрації полягають у тому, що:

- спеціалізація діяльності банку на потребах певного ринкового сегмента дає змогу найкращим чином їх задовольнити,
- спеціалізація на одному сегменті забезпечує економію завдяки концентрації коштів.

Ризики стратегії односегментної концентрації:

- існує можливість загострення конкурентної боротьби в цільовому сегменті внаслідок упровадження вузької сегментації з боку конкурентів,
- темпи зростання цільового сегмента можуть зменшитися, у результаті чого сегмент матиме тенденцію до скорочення, а банк – до втрати цільового сегмента [21,с.163].

Стратегія товарної спеціалізації передбачає орієнтацію діяльності банку на певному різновиді товару, який пропонується різним групам споживачів у межах загального ринку.

Перевагою стратегії товарної спеціалізації є можливість постійного вдосконалення даного різновиду банківського продукту й досягнення високого іміджу в галузі цього продукту.

Стратегія сегментної спеціалізації означає орієнтацію діяльності банку на задоволення різних потреб одного ринкового сегмента.

Переваги стратегії сегментної спеціалізації:

- завдяки зосередженню на потребах певної групи споживачів існують можливість їх широкого задоволення й досягнення позитивного іміджу серед даного сегмента ринку;

- банк уникає залежності від одного різновиду банківського продукту. У разі зменшення потреби в одному різновиді банківського продукту в нього є можливість підвищити увагу до інших різновидів банківських продуктів.

Основний ризик стратегії сегментної спеціалізації полягає в можливому звуженні цільового сегмента.

Стратегія селективної (вибіркової) спеціалізації полягає у виборі цільових сегментів у межах загального ринку без їх відповідності товарній або сегментній ознаці. Основними факторами вибору цільових ринків у даному випадку є їхня прибутковість та відповідність ресурсам і можливостям банку.

Порівняно з попередніми стратегіями вибору цільового ринку стратегія селективної спеціалізації характеризується значно меншим ризиком від можливого скорочення деяких сегментів або морального старіння деяких різновидів банківських продуктів у межах загального ринку. Отже, основною перевагою цієї стратегії є незалежність від однієї групи споживачів (на відміну від стратегій односегментної концентрації й сегментної спеціалізації) та від одного різновиду банківського продукту (на відміну від товарної спеціалізації).

Недоліком стратегії селективної спеціалізації є диверсифікація зусиль і коштів банку, їх зосередження за різними напрямками діяльності.

Стратегія повного охоплення ринку відтворює прагнення банку задовольнити потреби загального ринку в цілому. Ця стратегія може бути реалізована шляхом використання альтернатив – недиференційованого або диференційованого маркетингу.

Як уже зазначалося, і недиференційований, і диференційований маркетинг ставлять за мету задоволення потреб ринку в цілому і пропонують різні шляхи реалізації цієї мети:

- недиференційований маркетинг – через пошук спільних рис у межах загального ринку (через ринкове агрегування);

- диференційований маркетинг – через пошук розбіжностей в потребах споживачів загального ринку (через ринкову сегментацію) [21,с.164].

Порівняльну характеристику маркетингових стратегій односегментної концентрації, товарної спеціалізації, сегментної спеціалізації, селективної спеціалізації та повного охоплення ринку з огляду на їхні переваги та недоліки наведено у додатку Д.

Висновки до розділу 2

Таким чином, аналіз науково-практичних основ інноваційного розвитку ринку банківських послуг України дозволяє зробити висновки про те, що зменшення кількості банків в Україні є наслідком політики активного втручання НБУ у функціонування банківської системи шляхом ліквідації неплатоспроможних банків та банків, які порушували українське законодавство, що сприяло підвищенню прозорості банківської системи, проте стрімке зменшення учасників банківського сектору може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів.

Використання методу М. Портера показало, що в цілому становище суб'єктів на ринку банківських продуктів і послуг є стабільним. Присутні різноманітні ризики, серед яких основним є високий рівень конкуренції серед існуючих банків

Основними інноваційними каналами продажу банківських послуг в Україні стає інтернет-банкінг, фінансові супермаркети, ко-брендинг, банкомати, пристрої самообслуговування тощо. Аналіз діяльності вітчизняних банківських установ показав, що інновації у сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій, поширюються на мобільний банкінг, інтернет-банкінг тощо. Нові технології стали головним поштовхом для розвитку сучасного масового банкінгу. Для клієнтів новим критерієм вибору банківської установи для обслуговування є наявність якісного Інтернету і мобільного банкінгу, «зони 24».

Дистанційне банківське обслуговування трактують як надання банківських послуг за запитом клієнта без безпосередньої взаємодії клієнта зі співробітником банку.

Ефективне управління продуктами банку є можливим при відповідності політики менеджменту банківських продуктів трьом критеріям:

конкурентоспроможності, прибутковості та забезпечення прийняттого рівня ризикованості. Причому така відповідність має бути зваженою, адже підвищення конкурентоспроможності продуктів банку може реалізовуватись за рахунок зниження ціни, а підвищення прибутковості продажу продуктів банку може призвести до зменшення їх конкурентоспроможності, в той самий час, як зменшення рівня ризикованості банківських продуктів може призвести до зниження прибутків банку.

Отже, ефективність функціонування банку, фінансова стійкість, надійність і конкурентоспроможність на фінансовому ринку суттєво залежать від рівня впровадження інноваційних банківських продуктів і технологій, які здатні стати поштовхом у подальшому розвитку банківського сектору України.

Основні результати дослідження по розділу 2 опубліковані в роботах [62, 63, 64]

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

3.1. Науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг

Банківська система функціонує в умовах підвищеного ризику. При чому, реалії сьогодення свідчать про те, що діяльність банків, спрямована на зниження ризику, часто суперечить засадам соціальної економіки чи суспільній корисності.

Світова фінансова криза виявила вразливість банківської системи. Тому потрібна стабілізація банківської системи, як ключова умова відновлення економічного зростання в Україні, підтримка ліквідності та платоспроможності українських банків, підвищення довіри населення до банківської системи загалом, удосконалення регулювання ліквідності банків, підвищення дієвості нормативів ліквідності, здійснення масштабної реформи банківського сектора.

Відкритість економіки для країн з нестабільними ринками створює нові можливості для прогресу, але й несе серйозні загрози. Відповідно, глобалізація стає потенційним джерелом ризиків, проблем і конфліктів, через що більшість держав, що розвиваються, виявляються залежними від коливань світової фінансової кон'юнктури. Проблема полягає в тому, щоб шляхом використання позитивного потенціалу фінансової глобалізації мінімізувати ризики для національних економік, що пов'язані з глобалізацією.

Підтримуємо позицію О. Береславської, що для збільшення валютних надходжень в Україну є три ключові напрями – нарощувати обсяги експорту, створювати економічні умови для припливу інвестицій (бажано прямих) та шукати нові нетрадиційні джерела надходження валюти в країну [2, с. 26-33].

Насамперед уряду необхідно розробити програму щодо стимулювання експорту вітчизняних товарів та послуг на міжнародні ринки. Такої програми Україна не мала, оскільки уряду було простіше та швидше забезпечувати надходження валюти до країни шляхом здійснення зовнішніх запозичень, ніж шукати кошти на заходи з просування українських товарів на світові ринки.

Водночас це не означає, що необхідно нарощувати обсяги експорту в межах тієї структури, яка нині існує в Україні, оскільки значну частку вітчизняного експорту має продукція з низьким рівнем доданої вартості – на товари проміжного споживання.

Активізація участі банків у фінансуванні інвестиційних проектів, які характеризуються високою ризиковістю та тривалим терміном окупності, можлива лише за високого рівня фінансової стійкості вітчизняної банківської системи та її спроможності ефективно управляти ризиками. Заходи забезпечення ефективного управління ризиками наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Заходи антикризового управління валютно-фінансовим ринком в межах банківської системи

Заходи	Спосіб та мета реалізації
вдосконалення банківського законодавства	поліпшення банківського регулювання та нагляду
підвищення якості банківських послуг, раціональнішого розміщення фінансово-кредитних організацій по регіонах	підвищення конкурентоспроможності банківського сектору
використання системи рефінансування комерційних банків	розширення пропозиції “довгих” ресурсів і переломлення негативної тенденції до прискореного зростання зовнішніх приватних запозичень
концентрація та централізація капіталу	підвищення якості банківських послуг та раціоналізація розміщення фінансово-кредитних організацій по регіонах
активне нарощування капіталу банків і поліпшення його якості	дозволить забезпечити достатній рівень покриття ризиків, пов’язаних із розвитком інноваційного кредитування
поліпшення якості управління ризиками на основі рекомендацій Базельського комітету із банківського нагляду, а також прийнятих в міжнародній банківській практиці методів управління ризиками	активний вплив на визначення конкретних напрямів діяльності кредитних організацій
зміцнення та розвиток сегменту банків з державним капіталом (Ощадбанк, Ексімбанк, Банк реконструкції і розвитку)	забезпечення стратегічних задач економічного зростання, а також довгострокового інвестиційного кредитування із внутрішніх джерел
використання заходів прямого обмеження активно-пасивних операцій банків в іноземній валюті	- установлення лімітів на позики та депозити в іноземній валюті, у тому числі з нерезидентами; - запровадження податків на посередництво при здійсненні операцій в іноземній валюті
удосконалення системи пруденційного нагляду та ризик-менеджменту в українських банках	стимулювання активного переходу від управління валютними ризиками на основі забезпечення рівнозначних обсягів активів і пасивів в іноземній валюті до більш складних і сучасних технологій

Джерело: складено автором

Конституція України [5] свого часу встановила жорстку вимогу стабільності грошової одиниці (ст. 99 Конституції). Забезпечення цієї стабільності є основною функцією центрального банку держави — Національного банку України — як головного органу валютного регулювання у країні. Засади валютного регулювання нині мають встановлюватися виключно законами України (ст. 92 Конституції), що поставило під сумнів легітимність декретів. Тому відсутність Закону про «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» стала однією з довгострокових проблем валютного регулювання в Україні.

На сьогодні державне регулювання валютно-фінансових відносин здійснюється на підставі Декрету Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» із змінами і доповненнями [6].

Головним інструментом при здійсненні регулятивних дій в сфері валютних розрахунків в Україні залишається валютний контроль, спроможний за допомогою наявного комплексу заходів вирішувати завдання, що стоять нині перед економікою України. Валютний контроль забезпечує поступовість економічного піднесення та переходу до ринкової економіки, сприяє стабілізації потоків заощаджень резидентів на етапі, коли довіра до валютної політики ще не зміцніла.

Підвищеної уваги потребує управління потоками іноземних капіталів через філії іноземних банків, присутність яких в Україні протягом останнього часу активно розширюється. Чинні норми законодавства, що стосуються цього питання, мають досить суперечливий характер і спрямовані переважно на обмеження в кількісному виразі обсягів цих операцій і лише частково – на поліпшення структури розподілу цих коштів. На наш погляд, для використання фінансового потенціалу філій іноземних банків з метою фінансування інвестиційно-інноваційних процесів було б доцільно:

- створити механізми регулювання напрямів вкладень іноземних банків по галузях економіки, наприклад, залучення банків з іноземним капіталом до співпраці з державними фондами підтримки певних секторів економіки;

- ввести систему нормативно-організаційного відбору та моніторингу доступу іноземного банківського капіталу згідно з національними пріоритетами розвитку.

При формуванні концепції державного регулювання інноваційним розвитком доцільно враховувати вплив монетарних інструментів. Широкий спектр інструментів оздоровлення банківського сектору можна розділити на три категорії: фінансові, операційні та структурні (рис. 3.2).

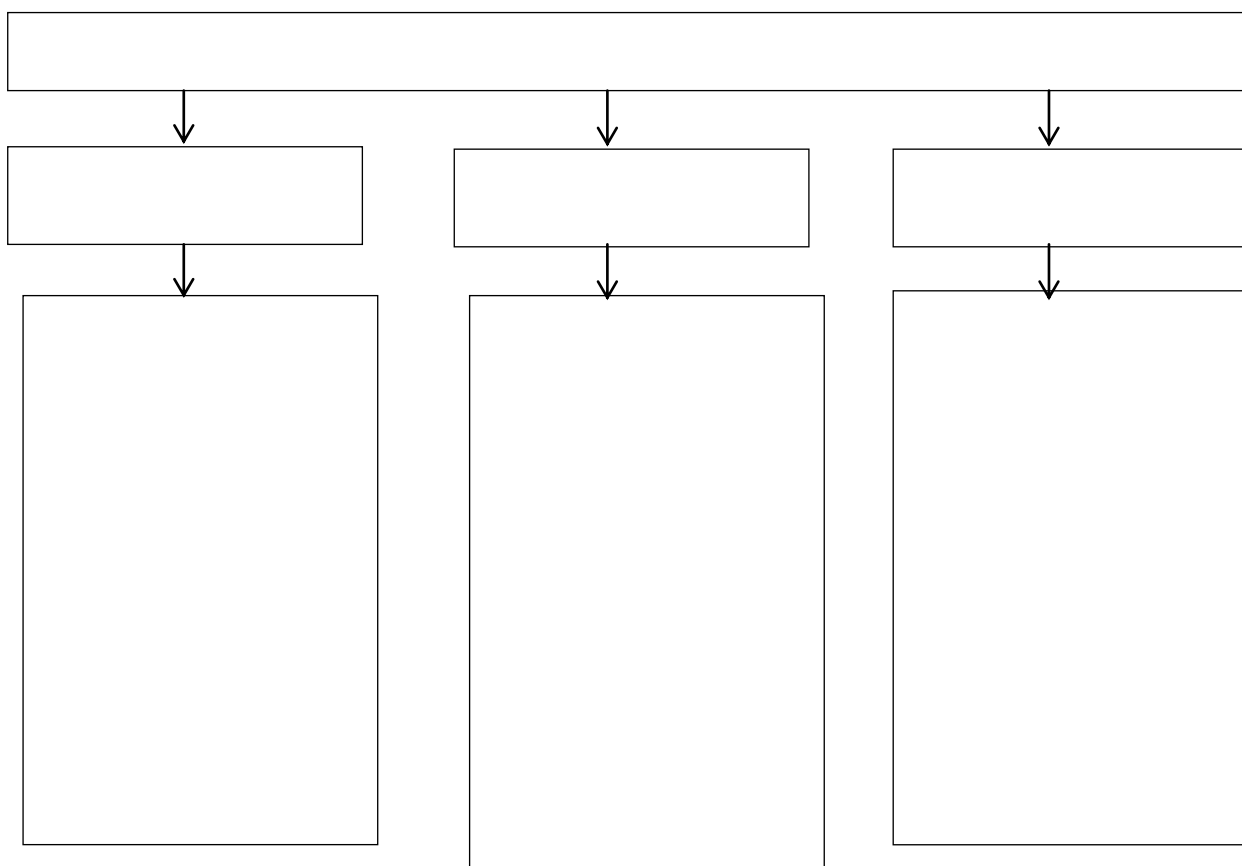

Рис. 3.2. Інструменти державного регулювання в банківському секторі для забезпечення стабільності на валютно-фінансовому ринку

Джерело: складено автором за [7]

Фінансові інструменти призначені для вирішення поточних проблем фінансового забезпечення банківських установ. В свою чергу, операційні інструменти застосовуються з метою поліпшення управління банківською діяльністю в умовах кризи. Структурні інструменти покликані вирішувати

проблеми на рівні банківського сектору шляхом упровадження і застосування принципів конкуренції та забезпечення стійкості банківської системи.

Використання всього набору фінансових інструментів антикризового управління характерне для системних криз, коли доводиться вирішувати проблеми ліквідності не лише окремих банків, а й усієї банківської системи. За таких обставин регулювання спрямовується на поліпшення якості банківських активів, урегулювання зобов'язань, пряме збільшення капіталу, тобто на відновлення та підвищення платоспроможності банківських установ.

На основі аналізу державного антикризового регулювання банківського сектору різних країн світу можна виділити головні антикризові заходи, які найчастіше застосовуються у світовій практиці: створення спеціальних фондів; зниження центральними банками облікової ставки; розширення переліку активів, що приймаються центральними банками як застава за кредит; зниження нормативів мінімальних резервних вимог для комерційних банків; збільшення розміру державних гарантій на банківські вклади; запровадження тимчасових адміністрацій і кураторів центробанків у банківських установах; гарантування міжбанківських кредитів, позичок для малого та середнього бізнесу, підтримки компаній, які не в змозі залучити необхідне фінансування через проблеми в банківському секторі; запровадження нових програм кредитування; націоналізація компаній; субсидування банкам відсоткових ставок за кредитами, наданими населенню для придбання нових товарів; відокремлення “проблемних” банківських активів від “хороших” шляхом створення спеціальних установ; підвищення фінансової дисципліни тощо [1].

З нашої точки зору, послідовне вдосконалення важелів валютно-курсової політики на основі наведених рекомендацій, яке має відбуватися з належною наступністю та збалансовано із формуванням відповідних економічних, інституційних та нормативно-правових умов, дозволить валютній політиці посісти належне місце в системі державної підтримки інноваційної діяльності. У свою чергу, становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку створюватиме надійну основу для зміцнення позицій української валюти в довгостроковій перспективі та сприятиме формуванню в українській економіці позитивних взаємозалежностей, коли національна валюта зміцнюється

відповідно до темпів підвищення рівня фінансового та економічного розвитку й цим стимулює подальше розгортання інноваційно-інвестиційних процесів.

У свою чергу, інвестиційно-інноваційна модель розвитку національної економіки має створити надійну основу для зміцнення позицій національної валюти України в довгостроковій перспективі та сприяти формуванню в економіці позитивних взаємозв'язків фінансового та реального сектору, коли національна валюта зміцнюється відповідно до темпів підвищення рівня економічного розвитку, що в свою чергу стимулює подальший розвиток інноваційно-інвестиційних процесів.

Головною метою державної інноваційної політики в Україні є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій тощо [10].

Інноваційний потенціал банків України є досить високим. Вітчизняні банки активно використовують досвід зарубіжних партнерів, цьому сприяє попит клієнтів на інноваційні продукти і технології. Банківські інновації дозволяють створити унікальні для клієнтів продукти, підвищити привабливість і зручність для клієнта послуг банку.

Механізм упровадження інновацій у комерційних банках має певні особливості, які визначаються загальними рисами інноваційної активності у сфері послуг, у тому числі фінансових як специфічному секторі суспільного виробництва:

- нематеріальний характер результату діяльності;
- тісніший зв'язок зі споживачами;
- дещо спонтанний процес появи інноваційних ідей, які не є результатами наукових досліджень;
- важлива роль самонавчання організації;
- дифузія (розповсюдження)..

У наукових дослідженнях пропонуються такі варіанти схем здійснення банківського інноваційного процесу:

- постановка цілі; планування; визначення умов та організація виконання; керівництво;
- формулювання ідеї; визначення можливості її втілення; конкретизація ідеї та утвердження її в межах організації; продаж ідеї назовні;
- стратегія розвитку послуги; операційне та логістичне управління; раціоналізація; внутрішній контроль; регулювання ззовні.

На наш погляд, ці схеми більше відображають загальні підходи до механізму управління інноваційними процесами, не розкриваючи всі аспекти послідовності створення банківських інновацій та сукупності необхідних дій працівників банку.

Теоретично та практично доведено, що ефективна інноваційна діяльність можлива лише за умови оптимальної організації інноваційного процесу, який має бути відповідно формалізованим, видимим та документованим (зокрема, у картах, схемах, регламентах) і в такому вигляді доведеним до працівників банку. Щодо цього варто зробити два уточнення.

По-перше, тій чи іншій фазі інноваційного процесу повинен відповідати певний набір організаційних умов. На перших стадіях найсприятливішими чинниками будуть відсутність бюрократичних бар'єрів, децентралізація активності, забезпечення масовості учасників. Проте на стадіях від реалізації до комерціалізації нововведення доцільними є жорстке управління та постійний контроль за виконанням.

По-друге, будь-яка організація, у тому числі й комерційний банк, усвідомлює необхідність формалізації інноваційного процесу і поступово здійснює її, створюючи відповідну технологію, на певному етапі свого розвитку, коли опановуються методи процесного управління, а інноваційна діяльність виділяється як специфічний його об'єкт, відокремлений від звичайних виробничих процесів. [4]

Таким чином можемо сказати, що навіть у провідних українських банках тільки починається інституціоналізація інноваційної діяльності, тобто створення структур, які цілеспрямовано займаються цими проблемами, відповідних правил, регламентів, схем взаємодії, механізмів оцінки та контролю. У нас це

стає неодмінною умовою забезпечення результативності й ефективності інноваційного процесу, оскільки дає змогу:

- чітко визначити всіх його учасників та міру їх відповідальності;
- організувати послідовно-паралельне виконання його етапів зі встановленням зворотних зв'язків та можливістю коригувальних дій;
- зекономити час та витрати на розробку й запровадження інновацій;
- сформувати збалансований, стратегічно вивіреним портфель інновацій;
- здійснювати постійний моніторинг запровадження інновацій.

Етап вибору ідеї інновації називається скринінг [4] Він здійснюється з урахуванням їх відповідності стратегічним цілям банку на основі аналізу його реальних можливостей.

Образним відображенням цього етапу може бути модель, запропонована американськими вченими С. Уілрайтом і К. Кларком, яка отримала назву "лійка". Модель описує процес руху від значної кількості незрілих ідей, які конкурують за обмежені ресурси, до невеликого числа перспективних варіантів інновацій. Для ефективного управління "лійкою" банку необхідно вирішити дві проблеми: розширити її вхід та звужити горловину

Тобто, з одного боку, заохочувати надходження інноваційних ідей з будь-яких джерел, а з другого - використовувати дієві методи їх відбору: застосовувати експертні оцінювання, рейтингування, економіко-математичні методи тощо.

Співвідношення поданих та ухвалених ідей іноді вражає. Зокрема, у так званому інформаційному каналі інновацій, створеному в 2005 році "Дойче банком", містилося близько трьох з половиною тисяч ідей, а очікувалося, що дійсно плідною буде одна з тисячі.

Фахівці, як правило, аналізують відповідність потенційної інновації стратегії розвитку банку, вивчають можливості практичної реалізації ідеї, її сумісність із нормативним і технологічним середовищем банку, ступінь адекватності потребам споживачів (клієнтів або самої кредитної установи). Стосовно останнього зауважимо, що навіть коли інновація розробляється на замовлення одного чи кількох клієнтів, одразу постає питання про можливість її тиражування, надання послугі масового характеру.

Якщо йдеться про створення нових фінансових продуктів, то враховується їх вплив на стан і структуру балансу банку, показники його ліквідності. Також з'ясовуються види та рівень ризиків, які можуть супроводжувати реалізацію самого інноваційного проекту чи з'явитися з упровадженням нововведення, оцінюються можливості й вартість їх мінімізації. Аналізується вплив нововведення на роботу інших підрозділів банку (з урахуванням так званої "канібалізації", тобто можливого підриву позицій інших продуктів).

Зроблені при цьому висновки враховуються також при проведенні економічного аналізу - в аспекті потенційних витрат на втілення інновацій. Складність розрахунку економічного ефекту залежить від виду інновацій - найпростіше він з'ясовується при оптимізації процесів (скорочення витрат праці, часу, матеріалів тощо). Стосовно продуктів та послуг необхідні ґрунтовні маркетингові дослідження обсягів попиту й допустимих меж встановлення тарифів. Найскладніше розраховувати економічний ефект від впровадження маркетингових, а також масштабних організаційно - управлінських інновацій, які мають довгострокові наслідки та вплив на діяльність банку. Результатом аналізу й відбору інноваційних ідей стає бізнес-пропозиція, що становить документ, у якому детально викладено всю інформацію, необхідну для прийняття остаточного рішення щодо впровадження нововведення.

Застосовуючи системний підхід, керівництво банку має вирішити два взаємопов'язані завдання: визначити, які з запропонованих ідей найкращі (проблема оцінки), та створити певну сукупність - портфель відповідних проектів, який оптимально відповідатиме загальним цілям кредитно-фінансової установи (проблема балансування). Щодо останнього - обов'язково береться до уваги характер інноваційних рішень: радикальні - інкрементальні; системні - локальні, ті, що можна реалізувати власними силами, - ті, що потребують зовнішньої кооперації тощо.

Фаза реалізації проектів для кожного з них має особливий конкретний зміст. Оскільки найчастіше в банках розробляють інноваційні продукти, доцільно, на наш погляд, розглянути подальшу методологію організації інноваційного процесу. [4]

Після відбору найперспективніших ідей та формування моделі нової банківської послуги розробляється бізнес-процес її надання. Насамперед необхідно описати наскрізний бізнес-процес, що охоплює всі підрозділи банку, які беруть участь у реалізації продукту, чітко визначити їх функції та відповідальність. Слід враховувати, що часто при впровадженні нового продукту (в разі поліпшуючої інновації) достатньо модифікувати один із існуючих бізнес-процесів, а не проектувати його з нуля. Ця робота завершується розробкою технологічної карти процесу.

Крім того, слід розробити регламенти, інструкції для виконавців, методику бухгалтерського обліку, схеми документообігу, форми необхідних документів та процедури внутрішнього контролю.

Важливим моментом є технічне забезпечення процесу, а при необхідності - й розробка програмного забезпечення. Для підвищення ефективності нового бізнес-процесу слід по можливості автоматизувати всі його основні процедури. Тому на цій стадії вирішуються питання про виділення або придбання потрібного обладнання (комп'ютерна техніка, банкомати, електронні табло, сканери, пристрої ідентифікації тощо), а також готуються технічні завдання на розробку або доопрацювання програмного забезпечення.

Упровадження нового продукту неможливе без підготовки працівників банку, які повинні ознайомитися з інструкціями й регламентами, оволодіти новими програмними продуктами, відпрацювати методи та прийоми роботи з клієнтами. Плідна інноваційна ідея і досконалий бізнес-процес можуть не дати жодних результатів, якщо реалізовуватимуться некваліфікованими працівниками, оскільки "виробництво" банківських продуктів відбувається саме у процесі обслуговування клієнтів.

З метою запобігання можливим помилкам та перевірки ефективності системи внутрішнього контролю інноваційний банківський продукт варто, по можливості, протестувати. У тестуванні повинні брати участь усі структурні підрозділи банку, які проводять операції з формування продукту.

Зрештою, ще одним елементом процесу розробки інноваційного банківського продукту є підготовка маркетингового забезпечення, хоча слід враховувати, що маркетингові дослідження повинні проводитися й на етапі

аналізу ідей. На цій же стадії проводиться якісна рекламна кампанія нововведення, яка має ознайомити потенційних клієнтів з його основними конкурентними перевагами, викликати їх зацікавленість та бажання ним скористатися.

Крім того, слід мати на увазі, що після впровадження нового продукту на ринок починається, відповідно до положень теорії маркетингу, його життєвий цикл, який означає поступову типізацію інновації. Він супроводжується такими діями маркетингового підрозділу банку:

– етап зростання: відповідно до популярності нововведення банк ухвалює рішення, спрямовані на розширення клієнтури, модифікацію даної послуги з урахуванням специфіки конкретних груп клієнтів;

– етап зрілості: продукт активно продається, тобто користується популярністю у клієнтів і водночас його існування відповідає інтересам самого банку;

– етап спаду: настає під впливом певних об'єктивних зовнішніх (ринкових) та внутрішніх причин. На цьому етапі застосовуються такі альтернативні варіанти дій, як "пожвавлення" або "згортання" послуги.

Проходження банківськими нововведеннями певних фаз життєвого циклу не слід ототожнювати з їх дифузією на банківському ринку, тобто впровадженням у практичну діяльність інших банків, швидкість якого залежить від характеру інновацій та можливості їх захисту як об'єктів інтелектуальної власності. Найшвидше поширюються модифікуючі інновації продуктів, сервісу, деяких напрямів маркетингу. Поліпшуючі нововведення у таких сферах, як управління і технології є значно складнішими для копіювання. Зрештою, будь-які радикальні інновації поширюються у банківській сфері досить повільно.

Окремий цикл інноваційного процесу не може вважатися завершеним без проведення аналізу та оцінки впровадження інноваційного заходу з точки зору міри досягнення поставлених фінансових та інших цілей; фактичних термінів його реалізації та обсягів здійснених витрат; строку окупності останніх; забезпечення належної координації дій залучених підрозділів та працівників. Результати цього аналізу є основою для відповідних дій щодо вдосконалення інноваційної діяльності кредитно-фінансового інституту.

В умовах глобалізації фінансового ринку банки повинні розробити нову інноваційну стратегію діяльності, що буде зосереджена на удосконаленні наявних банківських продуктів шляхом застосування нових підходів і технологій, на розвиткові інноваційних каналів продажу банківських продуктів, методів онлайн конкуренції, використання моделі фінансового інтернет-супермаркету.

Держава як регулятор підприємницької діяльності формулює пріоритети в сфері розвитку корпоративного сектору економіки країни, легалізує інституційне, економічне й організаційне підґрунтя державного регулювання розвитку корпоративного сектору, диктує умови функціонування існуючого інституційного середовища корпоративного сектору, забезпечує функціонування корпоративних утворень в економіці через систему фінансових, кредитних та податкових важелів, а також генерує організаційні правила інформаційного та ресурсного забезпечення для результативного економічного розвитку в країні.

Для системи партнерства держави і приватного сектору характерно те, що така співпраця часто набуває форму взаємодопомоги. Приватний сектор забезпечує нарощування обсягів фінансування діяльності. Держава ж, насамперед, надає фінансову, інформаційну підтримку, забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів. З іншого боку, держава стежить за дотриманням компаніями принципів її економічної політики.

3.2. Розробка концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України

В Україні рівень інноваційного потенціалу є досить високим, але на сучасному етапі не реалізується в повному обсязі. Згідно загальним законам економіки між фінансовою стабільністю, ефективністю, конкурентоспроможністю та інноваційним потенціалом банку існує стійка залежність, тому фінансові інновації відіграють важливе значення в їхньому забезпеченні. На жаль, в Україні практика фінансових інновацій, які реалізовані державними банками, є незначною. У той же час значна питома вага інноваційних ініціатив існує в сегменті комерційних банків. Українські банки ,

як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що унеможливорює набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, але скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію. Так в Україні впроваджується система онлайн-верифікації BankID. Система є спільним проектом «ПриватБанку» та «Ощадбанку» та створена за образом і подобою до систем, які вже давно використовуються в Великобританії, Швеції та Фінляндії. Система дозволяє підтвердити особу користувача в інтернеті, використовуючи його банківські дані, і працює за принципом верифікації через Facebook. Ця інноваційна програма дозволяє запобігати шахрайництву з банківськими рахунками та пластиковими картками. [11].

На сучасному етапі найкрупніші українські банки, такі як ПриватБанк, ПУМБ, UniCredit Bank, ОТП Банк підтримують функцію інтернет банкінгу та створення власного кабінету на своїх офіційних сайтах.

Новим трендом у банківських інноваціях є зближення банків із соціальними мережами. Зараз передовими проектами у сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта за фотографією в соціальних мережах. Так, компанія «Socure» розробила програму «Perceive», що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон, і зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter і LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька лондонських банків у режимі тестування. Для запобігання випадкам шахрайства, а також з метою спрощення і прискорення процесу обробки чеків Union National Bank (UNB), один із лідерів ринку фінансових послуг ОАЕ, першим із фінансових інститутів регіону ввів інноваційну систему автоматичної перевірки підпису. Раніше службовцям UNB доводилося візуально звіряти підпис у чеку з електронним зразком, що зберігається в базі даних. Нова ж система забезпечує перевірку підпису відразу за двома критеріями: за відносно стабільними індивідуальними особливостями підпису і за динамічними особливостями його написання, які також мають суто індивідуальний характер. Ця система в декілька разів знижує ризик правопорушень, оскільки практично унеможливорює підробки підпису в чеку[9].

Загалом, погоджуємося із думкою про те, що розвиток ринку фінансового посередництва має ґрунтуватись на тому, що першочергове значення мають якість і доступність фінансових послуг. Відповідно, для розвитку функціонування ринку фінансових послуг необхідний комплексний підхід, який повинен включати як цілісну стратегію цілеспрямованого державного регулювання ринку послуг фінансового посередництва, спрямованих на його якісний розвиток, так і розвиток власне посередників як самостійних суб'єктів шляхом здійснення міжнародного співробітництва для обміну досвідом, та виконання відповідних дій на фінансовому ринку України [32, с. 199-205].

В аспекті розроблення Концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України необхідно відзначити, що Національним банком України вже зроблено низку дій щодо фундаментального оновлення системи законодавчого регулювання українського ринку платежів і переказу коштів, щоб гармонізувати його із європейським. Зокрема, в планах НБУ запровадження низки нових фінансових послуг, а також гармонізація національного законодавства із європейським відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. Йдеться про старт процесу імплементації норм європейської директиви PSD2 (щодо Open Banking) у національному законодавстві, що посилить конкуренцію на фінансовому ринку та сприятиме інноваційному розвитку вітчизняного платіжного ринку. Робота відбуватиметься із залученням зовнішньої юридичної експертизи за технічної підтримки іноземних донорів.

Зокрема, Національний банк планує:

1. Запровадити низку нових платіжних послуг (фінансових і нефінансових).

Замість однієї послуги з переказу коштів з'явиться 8 нових, з яких 6 фінансових - внесення коштів на платіжний рахунок, зняття/списання коштів, переказ коштів, переказ коштів за рахунок кредиту, емісія/еквайринг, грошові перекази; та 2 нефінансові - ініціювання платежу та послуга надання консолідованої інформації за платіжним рахунком.

2. Трансформувати суб'єктів переказу коштів і змінити ролі платіжних систем, а саме скасувати необхідність створення або членства у платіжній системі для надання платіжних послуг. Крім постачальників платіжних послуг,

на ринку мають з'явитися нові постачальники інформаційних послуг – ініціювання платежу та надання консолідованої інформації за платіжним рахунком.

3. Категоризувати постачальників послуг таким чином, що платіжні послуги зможуть надавати банки, платіжні установи, установи електронних грошей, поштові оператори, державні установи тощо. Також з'являться постачальники обмежених платіжних послуг - телеком та інтернет-оператори, соціальні проекти тощо.

4. Запровадити відкритий банкінг. Йдеться про безпечний онлайн-доступ до коштів і даних на клієнтських рахунках для окремих категорій постачальників, що надають послуги ініціювання платежу та надання консолідованої інформації за рахунками.

5. Створити нові правила ліцензування і реєстрації небанківських установ, які надаватимуть платіжні послуги, а також нагляду за ними. Йдеться про скасування необхідності попереднього набуття статусу фінансової установи перед зверненням до Національного банку для отримання ліцензії: статус фінансової установи надаватиметься одночасно із видачою ліцензії.

6. Ліцензія на надання платіжних послуг видаватиметься у електронній формі, так само як і звітність та взаємодія між учасниками ринку. Реєстрація здійснюватиметься через включення інформації до Єдиного реєстру постачальників платіжних послуг і послуг платіжної інфраструктури.

6. Створити нове регулювання у сегменті електронних грошей щодо суб'єктності їхніх емітентів та забезпечення операцій з їхнього обігу, а також надання права небанківським фінансовим установам на емісію та еквайринг платіжних карток, випуск електронних грошей, відкриття рахунків.

7. Упровадити платіжні рахунки разом із процедурою убезпечення коштів користувачів платіжних послуг на таких рахунках, а також посилення вимог до захисту послуг – зокрема, встановлення вимог щодо посиленої клієнтської автентифікації та безпечної віддаленої взаємодії.

8. Підвищити захист прав користувачів платіжних послуг, для чого планується встановити чіткі вимоги до постачальників щодо їхніх обов'язків, запровадити ліміти відповідальності за неавторизованими операціями тощо.

9. Визначити роль НБУ як регулятора ринку платіжних послуг, оскільки саме НБУ має бути наділений правом контролювати надання платіжних послуг, організувати роботу зі зверненнями користувачів тощо. Здійснення таких кроків "сприятиме осучасненню держрегулювання у платіжній галузі" та "надасть позитивний імпульс розвитку інноваційних бізнес-рішень на ринку платіжних послуг".

Сучасний підхід щодо ефективності функціонування банківської системи України в сучасних умовах інтеграції і глобалізації адаптований на:

- стратегічний напрям розвитку національної банківської системи України має стати її спрямованість у світовий банківський простір на основі глобалізації фінансових ринків;

- концентрацію українського банківського капіталу та зростання капіталізації, що сприятиме підвищенню її фінансової стійкості та надійності;

- посилення конкуренції на ринку банківських послуг України сприятиме зниженню вартості фінансових ресурсів та зростанню їхньої доступності для підприємств і населення;

- збільшення присутності іноземного капіталу в національній банківській системі та забезпечення і дотримання національних інтересів, щодо недопущення загроз фінансовій безпеці країни.

Перевагами наведеного на рис. 3.3 алгоритму є його універсальність, тобто можливість використання в економічній системі будь-якого рівня. Розроблений алгоритм можна вважати інноваційним, тому що у ньому містяться всі складові, що забезпечують високий рівень управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг, мають місце нові підходи до розробки стратегії (на основі моніторингу), використовуються науково обґрунтовані підходи до прийняття управлінських рішень тощо.

На підставі результатів проведеного дослідження вбачається доцільною розробка Комплексної концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України (далі - Концепція). Дана Концепція має стати основою програм розвитку ринку банківських послуг. Довгострокове планування базується на гіпотезі про можливість спеціаліста передбачати та контролювати майбутнє.

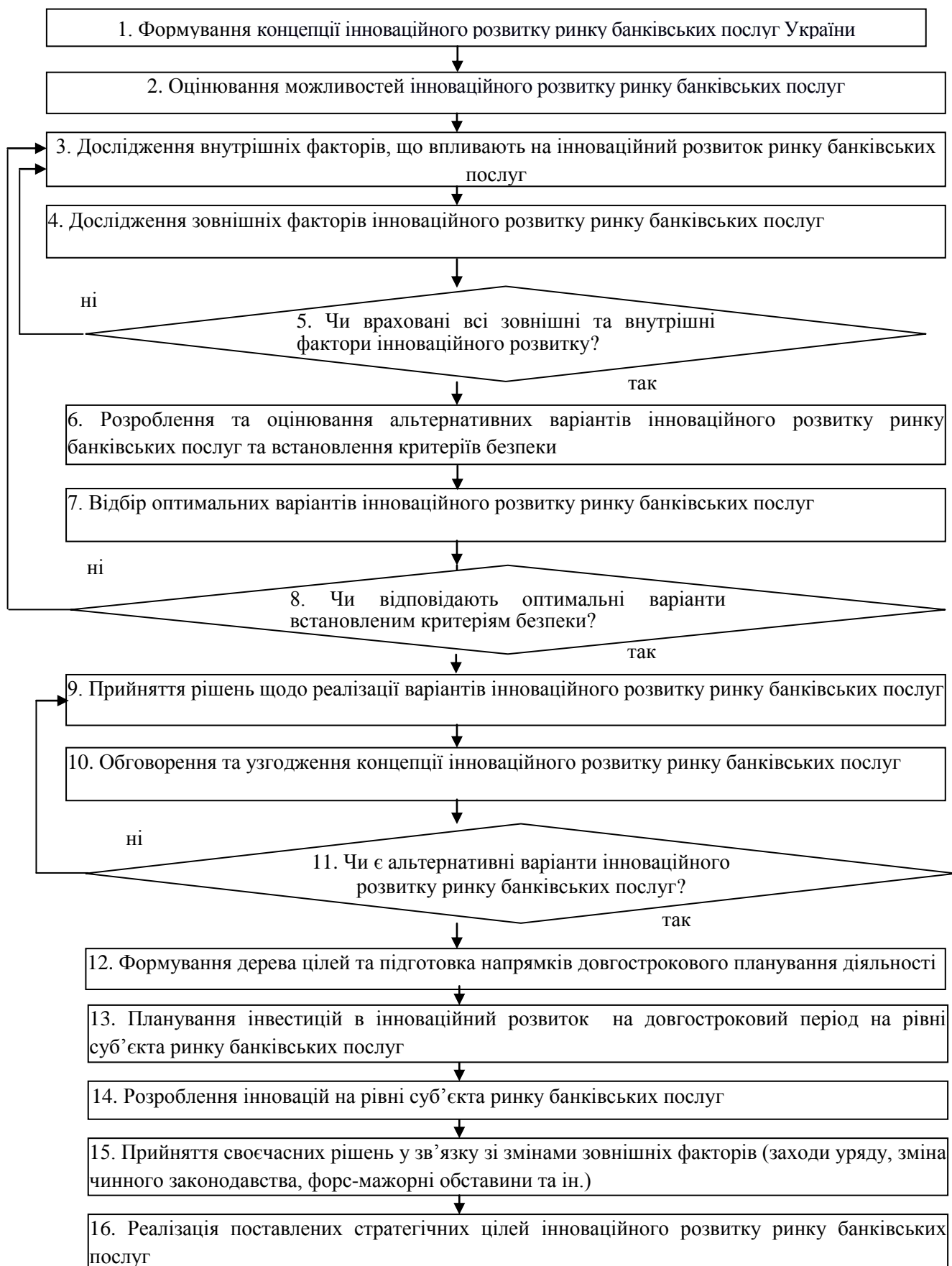

Рис. 3.3. Алгоритм розроблення Концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг, розроблено автором

На основі запропонованого алгоритму можливо зробити висновок, що головна мета пропонованої Концепції – забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. Реалізація даної мети сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток. Платформу пропонованої комплексної Концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України наведено на рис. 3.4.

Мета: забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки		
Стратегічна мета: Підвищення ефективності інноваційного розвитку ринку банківських послуг України		Тактична мета: Впровадження продуктивних та організаційних інновацій на ринку банківських послуг
Суб'єкти: - банки; - суб'єкти господарювання; - Національний банк України; - домогосподарства; - ІТ кластер; - органи влади; - громадські організації - органи влади; - міжнародні організації.		
Принципи: - гуманізму та пріоритету інтересів суспільства; - адекватності заходів державного впливу; - соціальної збалансованості та відповідальності; - захисту навколишнього середовища; - безпеки господарської діяльності, товарів та процесу їх споживання, послуг та процесу їх надання; - узгодженості; - раціональності; - використання системного підходу до управління; - науковості управління; - орієнтації управління розвитком ринку банківських послуг на інноваційний шлях розвитку; - правова регламентація відносин; - матеріальна і моральна зацікавленість в результатах праці; - ефективність і оптимальність; - інноваційність; - забезпечення безпеки всієї банківської системи та споживачів банківських послуг; - правильний підбір і раціональна розстановка кадрів; - єдиноначальність; - єдність політичного і господарського управління; - достатність інформаційного забезпечення; - соціальне спрямування державного управління.		
Завдання (заходи): - сприяння реалізації Концепції сталого розвитку України; - сприяння формуванню відносин зі споживачами банківських послуг та забезпечення їх фінансової безпеки; - оптимізація державного впливу на окремі сектори ринку банківських послуг; - сприяння розвитку окремих секторів ринку банківських послуг на основі поєднання структурного та системного підходів; - зниження системних ризиків окремих секторів ринку банківських послуг; - стимулювання розвитку економіки України.		
Результати: - поліпшення банківського регулювання та нагляду; - підвищення конкурентоспроможності банківського сектору; - підвищення якості банківських послуг та раціоналізація розміщення фінансово-кредитних організацій по регіонах; - покриття ризиків, пов'язаних із розвитком інноваційного кредитування; - удосконалення системи ризик-менеджменту в українських банках; - забезпечення безпеки суб'єктів ринку банківських послуг (як банків та фінансових установ, так і їх клієнтів)		

Рис. 3.4. Платформа реалізації комплексної Концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України, розроблено автором

Пропонована комплексна Концепція інноваційного розвитку ринку банківських послуг України базується, переважно, на принципах сталого розвитку, управління та інноваційного розвитку. На відміну від існуючих розрізнених концепцій розвитку окремих ринків пропонована Комплексна концепція інноваційного розвитку ринку банківських послуг України за секторами є цілісною, комплексною і системно враховує особливості розвитку ринку банківських послуг.

У свою чергу, інвестиційно-інноваційна модель розвитку національної економіки має створити надійну основу для зміцнення позицій національної валюти України в довгостроковій перспективі та сприяти формуванню в економіці позитивних взаємозв'язків фінансового та реального секторів, коли національна валюта зміцнюється відповідно до темпів підвищення рівня економічного розвитку, що в свою чергу стимулює подальший розвиток інноваційно-інвестиційних процесів.

При цьому, системно обґрунтовані та раціонально сплановані заходи державного впливу на інноваційний розвиток ринку банківських послуг сприятимуть його подальшому розвитку та підвищенню ролі даного ринку в структурі національної економіки.

Пропонована комплексна Концепція базується, переважно, на принципах сталого розвитку, управління та інноваційного розвитку, зокрема:

- гуманізму та пріоритету інтересів суспільства;
- адекватності заходів державного впливу;
- соціальної збалансованості та відповідальності;
- захисту навколишнього середовища;
- безпеки господарської діяльності, товарів та процесу їх споживання, послуг та процесу їх надання;
- узгодженості;
- раціональності;
- використання системного підходу до управління;
- науковості управління;
- орієнтації управління розвитком ринку банківських послуг на інноваційний шлях розвитку;

- правова регламентація відносин;
- матеріальна і моральна зацікавленість в результатах праці;
- ефективність і оптимальність;
- інноваційність;
- забезпечення безпеки всієї банківської системи та споживачів банківських послуг;
- правильний підбір і раціональна розстановка кадрів;
- єдиноначальність;
- єдність політичного і господарського управління;
- достатність інформаційного забезпечення;
- соціальне спрямування державного управління.

Основними завданнями пропонованої Концепції розвитку ринку банківських послуг України за секторами мають стати:

- 1). сприяння реалізації Концепції сталого розвитку України;
- 2). сприяння формуванню відносин зі споживачами банківських послуг та забезпечення їх фінансової безпеки;
- 3). оптимізація державного впливу на окремі сектори ринку банківських послуг;
- 4). сприяння розвитку окремих секторів ринку банківських послуг на основі поєднання структурного та системного підходів;
- 5). зниження системних ризиків окремих секторів ринку банківських послуг;
- 6). стимулювання розвитку економіки України.

На відміну від існуючих розрізнених концепцій розвитку окремих ринків пропонована Комплексна концепція інноваційного розвитку ринку банківських послуг України за секторами є цілісною, комплексною і системно враховує особливості розвитку ринку банківських послуг.

Підсумовуючи, відзначимо, що системно обґрунтовані та раціонально сплановані заходи державного впливу на інноваційний розвиток ринку банківських послуг сприятимуть його подальшому розвитку та підвищенню ролі даного ринку в структурі національної економіки.

3.3. Вплив інноваційного розвитку на забезпечення безпеки на ринку банківських послуг

Системотвірним елементом економічної безпеки держави у рамках реалізації її національних інтересів є фінансова безпека, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. У цьому контексті доволі переконливим аргументом є слова М. М. Єрмошенка, який зазначає, що фінансова безпека є ґрунтовною складовою економічної безпеки держави, оскільки на фінансах базується будь-яка економіка, фінанси – кров економічної системи держави. Крім того, потрібно зазначити, що забезпечення та підтримка фінансової безпеки стосуються не тільки держави у цілому, а й окремих регіонів, суб'єктів господарювання та громадян зокрема.

Фінансова безпека є не лише головною складовою економічної безпеки, вона, у свою чергу, є надзвичайно складною багаторівневою системою і тому заслуговує на вивчення як самостійний об'єкт управління. Основними ідеологами розвитку сучасного вчення про фінансову безпеку можна по праву вважати М. М. Єрмошенка, який пропонує розглядати фінансову безпеку як стан фінансово-кредитної сфери держави, що характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток.

О. І. Барановський у праці [42] наводить розгорнуте визначення, в якому увага акцентується на захищеності фінансових інтересів усіх рівнів, забезпеченості фінансовими ресурсами, збалансованості підсистем національної економіки, наявності та якості фінансових інструментів та послуг.

Обидва визначення виходять із всеосяжності проблеми фінансової безпеки і впливу її на всі сфери життєдіяльності громадян, суб'єктів господарювання, регіонів, галузей господарських комплексів та держави у цілому.

Підтримуємо позицію, що державні та регіональні органи законодавчої та виконавчої влади повинні створити сприятливі умови для розвитку підприємницької діяльності у сфері послуг на основі: використання методів стимулювання інвестиційної діяльності; надання податкових пільг суб'єктам господарювання, що здійснюють фінансування пріоритетних програм; зменшення орендних платежів для підприємств, які здійснюють надання громадянам комплексу соціальних послуг, що буде сприяти скороченню витрат організаційно-правових структур; використання механізму податкових вирахувань для фізичних осіб, які здійснюють фінансування господарюючих суб'єктів; пільгового кредитування господарюючих суб'єктів за рахунок коштів кредитних організацій, які перебувають у державній власності; формування сучасної інфраструктури підготовки технічних і управлінських кадрів, що дозволить ефективно вирішувати завдання поточного та перспективного розвитку господарюючих суб'єктів даної галузі національної економіки за рахунок максимального використання їх трудового потенціалу.

Відповідно, ефективний механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України має вирішувати проблему багатосторонньо, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності та підтримуючи ключову роль банківської системи в національній економіці.

на сучасному етапі необхідно вдосконалювати співробітництво національного банківського нагляду агентств із органами нагляду, не тільки від закордонних країн, а й інших областей економіки держави. Потрібно вибрати ряд принципів управління ризиками в

сфері послуг електронного e-banking для керівництва банків у ході нормального ведення бізнесу. Принципи механізмів державного регулювання ризиками діляться на три більші групи.

I. Механізми нагляду керівництва банку.

Перш ніж Банк почне надавати електронні послуги

міжнародним клієнтам, дирекція й Рада повинна прийняти чіткі

стратегічні установки за даним напрямом та

створення ефективної системи моніторингу операцій, які здійснюється за допомогою електронних засобів.

Нові проекти у сфері e-banking, які можуть мати значний вплив на конфігурацію та ризики їх впровадження, повинні розглядатися на засіданнях Ради директорів з підготовкою поглибленого стратегічного аналізу й детальної оцінки з погляду співвідношення очікувані витрат і доходів. Управління повинне бути дуже динамічний і забезпечити негайне й ефективне реагування на будь-які проблеми; для цього необхідно створення системи попередження керівних органів про виникнення негативних тенденцій. Рада директорів і

Правління зобов'язано добитися інтеграції процесу керування ризиками у сфері онлайн послуг та формуванні потужного банківського механізму управління ризиками. Комплекс питань, пов'язаних з електронними послугами за кордоном, вимагає особливої уваги управління [3].

2. Впровадження комплексного управління процедури, щоб підтримувати необхідний рівень державного регулювання безпеки інформаційних технологій.

Гарантувати безпеку банківських активів є одним з найважливіших обов'язків, ради директорів і топ-менеджерів. Для виконання цього завдання, на наш погляд, необхідно зосередитися на наступних основних областях:

— призначення певних осіб (крім аудиторів) відповідаючими за ситуації в зазначеній сфері;

— формулювання твердих правила для моніторингу спроби вторгнення в мережі комунікацій і для запобігання несанкціонованого доступу до комп'ютерних технологій, програмного забезпечення і баз даних;

— регулярний огляд заходів безпеки з метою впровадження останніх технологічних досягнень і своєчасну модернізацію програм, які використовуються.

3. Організація взаємодії з партнерами, які надають певні види послуг електронного банкінгу. Керівними органами банку повинні постійно оцінювати рівень співробітництва з постачальниками спеціалізованих послуг. Крім того, необхідно встановити практику проведення періодичних перевірок систем і операцій, у тому числі їх в системі управління ризиками.

Якщо загальна політика механізмів забезпечення безпеки інформаційних технологій визначається керівництвом Банку, прямою побудовою відповідних систем повинні займатися середнього рівня фахівці, робота яких спрямована на впровадження наступних принципів [4, с. 89].

1. Міжнародна автентифікація клієнтів, які використовують електронні служби канали.

Багатофакторна автентифікація (за допомогою декількох методів) забезпечує більш високий рівень захисту, який особливо важливо, у поширенні послуг електронного банкінгу іноземним клієнтам. Підключення до системи e-banking необхідно ретельно контролювати (для запобігання заміщення автентифікованих клієнтів іншими особами).

2. Відмова, у випадку виникнення надзвичайних ситуацій виникнення ризику, для онлайн-транзакцій і суворя відповідальність за свою поведінку.

Надійним засобом уникнути неналежного повороту електронної угоди є використання цифрового підпису сертифікатів на основі суспільних ключових об'єктів інфраструктури ((PKI), при якому кожна договірна сторона має свою власну пару ключів (шифри). Через секретний ключ створюється цифровий підпис і зашифрований текст і за допомогою відкритого ключа здійснюють розшифровки й засвідчується документ.

Банк сам може стати центром сертифікації та видавати сертифікати, або найняти послуги незалежних центрів. В останньому випадку необхідно вибрати організації, які надають такого ж рівня автентифікації, як банк.

3. Ефективний контроль за процедурою авторизації й доступу до системи e-banking, баз даних і додатків. Головне в організації такого контролю є гарантування безпеки баз даних, які зберігають інформацію на права авторизації й доступ до тих або інших операцій.

4. Цілісність даних операцій і записів у сфері онлайн-послуг. Усі послуги в системі інтернет-банкінгу повинні бути організовані таким чином, щоб добитися підвищення стійкості операцій і запису крадіжок і викривлень, одержати майже повну гарантію для виявлення будь-яких несанкціонованих змін. Цілісність даних повинні ретельно перевірятися у періоди модернізації комп'ютерних систем й програм [5, с. 34].

5. Точний облік операцій, зроблених за допомогою електронних засобів.

Критичність обліку операцій, які надаються у таких областях:

- відкриття, змінення й закриття рахунку клієнта;
- операція впливу на стан балансу банку;
- дозвіл на перевищення обмеження, що попередньо повинна бути погоджена із клієнтом;
- зміна або скасування права на доступ до системи e-banking.

6. Конфіденційність інформації ключових положень банку. Усі важливі дані й записи повинні бути захищені під час передачі через відкриті та закриті комунікаційні мережі і доступні лише тим агентам й системам, які мають відповідні повноваження й пройшли процедуру автентифікації.

Стандарти, розроблені в системі державного регулювання для гарантій конфіденційності, банк повинен поширити на сторонні організації, які залучені до надання електронних послуг. Усі зразки доступу до таких даних і записів повинні бути зареєстровані, і файли реєстрації потрібно дати підвищену стійкість до крадіжки й викривлень.

Безпека банківських установ визначає фінансову безпеку країни, оскільки банківська система є найважливішою складовою фінансово-кредитної сфери держави. Так, стан банківського сектора зумовлює рівень фінансово-кредитної безпеки, а, отже, й рівень фінансової безпеки держави. С.І. Адаменко зазначає, що проблеми банківської сфери є одночасно і проблемами фінансової безпеки держави. Він також підкреслює, що саме стабільність і надійність банківської системи, удосконалення банківського менеджменту і зміцнення його стратегічної складової можуть забезпечити фінансову безпеку держави [1, с. 54].

Науковці, які досліджують фінансову безпеку, вказують на те, що ця проблема повинна розглядатися з двох позицій. З одного боку, необхідно працювати над забезпеченням фінансової безпеки банківської системи в цілому, а з іншого – потрібно досліджувати питання забезпечення фінансової безпеки окремого банку. Безпека окремого банку й безпека банківської системи в цілому взаємозалежні та тісно пов'язані між собою. Так, проблеми, що виникли в одному банку, здатні викликати «ефект доміно» і призвести до системної банківської кризи. Це зумовлено природою і специфікою банківської діяльності,

адже банки працюють переважно з чужими грошима на відміну, наприклад, від промислових підприємств. Саме тому будь-яка недовіра з боку населення до окремого банку, особливо великого, може зумовити масовий відтік депозитів з банківської системи. З іншого боку, структурні проблеми банківського сектора підривають довіру до будь-якого окремого банку. Все це пояснює важливу роль, яку відіграє забезпечення безпеки банківських установ. Поняття безпеки банківської системи, як правило, визначається як стан, при якому фінансова стабільність і репутація банківських установ не можуть бути втрачені внаслідок цілеспрямованих дій певної групи осіб або організації як всередині, так і за межами держави, а також через негативні макроекономічні та політичні фактори [2, с. 134].

Безпека банківських установ розглядається у двох аспектах: – щодо фінансових наслідків діяльності банків для країни в цілому та окремих клієнтів і контрагентів; – щодо недопущення та запобігання явним і потенційним загрозам фінансовому стану всієї банківської системи країни, Національного банку України й окремих банківських установ [1, с. 228].

Великий економічний словник дає таке визначення: «Безпекою банківських установ є стан захищеності його життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань і окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування і розвитку відповідно до статутних цілей» [6, с. 75]. М.І. Зубок і Л.В. Ніколаєв у спільній роботі «Організаційно-правові основи безпеки банківської діяльності в Україні» визначають такі складові банківської безпеки: – особиста безпека – забезпечення ритмічної роботи, вільного переміщення та відпочинку кожного працівника банку; – колективна безпека – забезпечення планової й ефективної роботи підрозділів банку; – економічна безпека – забезпечення умов для ефективного проведення банком операцій і виконання угод, раціонального використання кредитних і фінансових ресурсів банку, надійного зберігання і транспортування готівки та цінностей; – інформаційна безпека – формування інформаційних ресурсів банку та організація гарантованого їх захисту [7, с. 45].

П.А. Герасимов акцентує лише на економічній безпеці банківських установ, не розглядаючи окремо його фінансову безпеку. На його думку, економічна безпека банку – це не лише стан захищеності інтересів самого банку та його акціонерів, матеріальних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів від наявних і потенційних загроз, але й забезпечення поступального розвитку банку і абсолютного виконання контрагентами взятих ними перед банком зобов'язань [5, с. 21]. На думку О.І. Хитріна, безпеку банку можна визначити як динамічний стан, при якому він: – юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; – забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; – володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу [9, с. 122]. О.І. Хитрін також вказує на те, що головною метою безпеки банку є усунення можливостей нанесення шкоди банку або упущення ним вигоди, забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в даний момент часу та накопичення достатнього потенціалу для розвитку і зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій і угод [9, с. 123].

Д.А. Артеменко у дисертаційній роботі економічну безпеку банку поділяє на такі складові: фінансову, технічну, правову, інформаційнотехнологічну, соціально-психологічну, організаційну. Він підкреслює, що фінансова складова є основою забезпечення економічної безпеки банківської діяльності, тому що в стійкому банку, що ефективно працює, достатньо коштів для вирішення завдань із захисту інформації, охорони співробітників, залучення у всі структури висококваліфікованих співробітників. Сутність безпеки банківської діяльності, на думку Д.А. Артеменка, полягає в забезпеченні організаційно-управлінських, режимних, технічних і профілактичних заходів, які гарантують якісний захист прав та інтересів банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення поворотності кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей [1, с. 45]. Інше трактування дає відомий дослідник проблем безпеки О.І. Барановський. На його думку, безпека банку – це: – сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану

банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдавати збитків при функціонуванні банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей; – стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує [4, с. 12].

Що стосується поняття «загроза», то воно є близьким за змістом до терміна «небезпека» за рівнем впливу на об'єкт. На сьогодні авторами праць [42-47] проведено аналіз сучасного стану фінансово-кредитної сфери України, на основі якого були зроблені висновки щодо сукупності дестабілізуючих чинників, наявність яких тепер загрожує національним фінансовим інтересам.

Усі загрози національним фінансовим інтересам умовно поділяють на внутрішні та зовнішні, існуючі та потенційні. До основних внутрішніх загроз можна віднести:

- недосконалість і незавершеність законодавства у фінансовій сфері;
- недостатність золотовалютного запасу держави;
- неефективність податкової політики;
- недосконалість бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету;
- значний розмір боргової залежності держави;
- високий рівень інфляції;
- тінізацію та криміналізацію економіки, нелегальний вплив капіталу;
- низький рівень інвестиційної та інноваційної діяльності;
- низький рівень доходів населення;
- слабкість банківської системи;
- нерозвиненість фондового ринку;
- високий рівень корупції.

До основних зовнішніх загроз фінансовій безпеці відносять такі:

- значне від'ємне зовнішньоторговельне сальдо;
- залежність реформування економіки від отримання іноземних кредитів;
- втручання міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави;

- вплив світових фінансових криз на фінансову систему України;
- зростання зовнішнього державного боргу.

Як показує вітчизняний досвід, загрози фінансовій безпеці території (державі, регіону) можуть довгий час не проявлятися у відкритій формі, проте це не означає, що вони не мають тяжких наслідків. Крім того, соціально-економічні та політичні процеси в Україні і взагалі у світі мають динамічний характер, тому постійне простежування й визначення основних загроз фінансовій безпеці значно полегшує її підтримання на належному рівні.

Під час дослідження висвітленого питання пропонуємо також розглянути такі поняття, як: фінансову гнучкість держави, фінансову стійкість держави, рівновагу фінансової системи держави.

Для своєчасного реагування на загрози фінансовій безпеці держави необхідно здійснювати відповідний моніторинг на основі апробованої системи індикаторів фінансової безпеки. На цей час немає загальноприйнятого розуміння в підходах щодо змістового та кількісного наповнення системи індикаторів.

Так, при виділенні індикаторних ознак М. М. Єрмошенко використовує підхід щодо декомпозиції фінансово-кредитної сфери країни і відповідно фінансової безпеки держави на функціональні складові [46]. Тобто індикатори фінансової безпеки держави мають входити до складу системи показників, що належать до складу таких функціональних підсистем: бюджетної, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної, фондової, страхової.

В. М. Федосов та С. І. Юрій [45] наводять групи індикаторів фінансової безпеки та їх граничні значення, які використовуються при оцінці фінансової безпеки у складі економічної безпеки держави.

Об'єктивно, що формування відповідного рівня фінансової безпеки пов'язується не лише із класифікацією індикаторних ознак, але й з активізацією фінансових механізмів досягнення цього рівня в інтересах сталого соціально-економічного розвитку держави. Зазначимо, що розроблення заходів щодо забезпечення фінансової безпеки держави повинно здійснюватись як для кожної із складових фінансової безпеки, так і для фінансової безпеки в цілому.

Криза фінансових систем країн з нестабільними фінансовими ринками

потребує подолання шляхом сполучення саморегулювання ринкових відносин й стратегії державних коректив процесу трансформації фінансової системи. Національна політика на фінансових ринках в умовах глобалізації в першу чергу має вирішувати проблеми співвідношення прибутковості цінних паперів і прибутків реального сектору економіки.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що безпека банківських установ – це важлива складова національної безпеки і такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. Сьогодні тривають дискусії щодо визначення засад організації оптимального підходу до формування системи безпеки банківського сектору в умовах глобалізації та інтеграційних процесів. На думку дослідників, заходи щодо її реалізації мають спрямовуватися на послаблення дії низки загроз, зокрема на: – підвищення вимог до мінімального капіталу; – стимулювання подальшої капіталізації банківського сектору, а саме: запровадження пільг у разі спрямування прибутку на збільшення власного капіталу банків; – розширення переліку і посилення вимог до публічної інформації про фінансовий стан власників і структуру управління банків; – продовження уніфікації основних показників банківської діяльності і методології їх обчислення з міжнародними стандартами; – підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості банків шляхом покращення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності ризик-менеджменту, вдосконалення відносин органів управління банків, акціонерів; – посилення законодавчого захисту прав кредиторів; – наближення діяльності вітчизняних банків до міжнародних стандартів; – підтримання низьких темпів інфляції та стабільного валютного курсу; – створення сприятливого інвестиційного клімату, що підвищить міжнародні рейтинги України [3, с. 173-174].

Підвищенню рівня безпеки банківських установ сприятиме розробка методичних підходів до оцінки системи безпеки банківського сектору національної економіки. Основними критеріями ефективності системи безпеки банківських установ, на наш погляд, слід вважати максимізацію прибутку і

оптимізацію його якості, а також максимізацію ринкової вартості вітчизняних комерційних банків. Оцінку ефективності застосованих засобів захисту банківського сектору від загроз слід проводити шляхом співвіднесення вартості збереженого ресурсу з вартістю застосованих коштів і засобів. Крім того, ефективність використаних коштів і засобів захисту має вимірюватись і з урахуванням зменшення тривалості часових інтервалів на здійснення такого захисту з урахуванням вартісного чинника. Це означає, що система безпеки банківських установ має включати комплекс охоронних заходів, оптимальних за часом реакції на загрози і прийнятних за вартістю. Зменшення тривалості часових інтервалів і витрат на здійснення захисту від загроз безпеці банківських установ, а також мінімізації втрачених можливостей, на наш погляд, слід досягати за рахунок: – експертизи нормативно-правових актів, що регламентують формування системи забезпечення безпеки банківських установ чи впливають на неї; – складання реєстру об'єктів і суб'єктів безпеки банківських установ; – завчасної класифікації наявних і потенційних загроз і викликів безпеці вітчизняного банківського сектору та визначення їх масштабу й імовірності прояву, оцінки їх характеру і ступеня впливу на різні аспекти функціонування банківського сектору; – перевищення швидкості реагування суб'єктів безпеки банківських установ на небезпеки (загрози) швидкості їх формування й визрівання. При цьому така реакція має бути спрямована, насамперед, на ліквідацію небезпек (загроз); – виявлення резервів забезпечення фінансово безпечного функціонування банківських установ; – формування переліку індикаторів, що визначають межі негативних процесів і надсилають сигнали про можливі сфери неблагополуччя, для обґрунтованої оцінки безпеки банківського сектору національної економіки, визначення їх порогових значень і збір, групування й обробка вихідних показників його функціонування; – постійного моніторингу (індикативного аналізу на основі сукупності індикаторів безпеки) стану найбільш вразливих сфер функціонування банківського сектору економіки України, що уможливить судження про еволюцію наявних небезпек і загроз у цій сфері і їх моделювання; – розрахунку поточних значень індикаторів безпеки банківських установ і порівняння їх з пороговими значеннями для оцінки різних сфер функціонування банківського

сектору вітчизняної економіки; – розпізнання передкризових ситуацій, ранньої діагностики (формулювання проблем і їх аналіз) кризових явищ (відплив депозитів, кредитний «бум»; виникнення проблем повноцінного фондування банків; різкі коливання валютних курсів; зниження прибутків і рентабельності, збитковість комерційних банків; проблеми з формуванням резервів, відсутність коштів на реструктуризацію, неплатоспроможність, низька ліквідність; зростання інфляційних і девальваційних очікувань клієнтів; зниження якості видів банківської діяльності, банківських продуктів, послуг і операцій; використання банків для обслуговування тіньової економіки і відмивання «брудних» грошей; розвиток процесу дезінтермедіації й інших деструктивних (зростання криміналізації тощо) процесів у банківському секторі; поява різного роду структурно-функціональних деформацій в банківському секторі національної економіки і оцінка їх масштабів); – прогнозування криз і можливих наслідків для банківського сектору вітчизняної економіки рішень, що ухвалюються в економіці загалом і в банківській сфері зокрема, а також варіантів поведінки окремих комерційних банків і банківського сектору вітчизняної економіки в цілому; – розробки можливих сценаріїв протидії (запобігання) зниженню рівня безпеки банківського сектору української економіки та переліку учасників їх реалізації й характеру їх взаємодії; – терміновості (що раніше вживатимуться антикризові механізми, то більші можливості для відновлення матиме банківський сектор) і адекватності (рівень витрат і втрат має бути адекватним рівню загрози) реагування на кризові явища в банківському секторі економіки України; – максимально повної реалізації внутрішніх можливостей окремих вітчизняних банків для виходу з кризи.

Таким чином, формування системи безпеки на ринку банківських послуг – комплексна і дуже складна проблема, вирішення якої потребує системного підходу у цій сфері, визначення ієрархії цілей, підходів до їх забезпечення з розробкою чіткого механізму реалізації, організації належної координації зусиль усіх учасників вітчизняного ринку банківських послуг з дотримання і підвищення рівня безпеки банківського сектору країни.

Висновки до розділу 3

Отже, в третьому розділі дисертаційної роботи були визначені науково-методичні підходи до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи, встановлений вплив інноваційного розвитку на забезпечення безпеки банківської системи та розроблена комплексна концепція державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України, що дозволило зробити такі висновки.

1. Дослідження існуючих та розроблення нових науково-методичних підходів до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи приводить до висновку, що послідовне вдосконалення важелів валютно-курсової політики на основі наведених рекомендацій, яке має відбуватися з належною наступністю та збалансовано із формуванням відповідних економічних, інституційних та нормативно-правових умов, дозволить валютній політиці посісти належне місце в системі державної підтримки інноваційної діяльності.

У свою чергу, становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку створюватиме надійну основу для зміцнення позицій української валюти в довгостроковій перспективі та сприятиме формуванню в українській економіці позитивних взаємозалежностей, коли національна валюта зміцнюється відповідно до темпів підвищення рівня фінансового та економічного розвитку й цим стимулює подальше розгортання інноваційно-інвестиційних процесів. У свою чергу, інвестиційно-інноваційна модель розвитку національної економіки має створити надійну основу для зміцнення позицій національної валюти України в довгостроковій перспективі та сприяти формуванню в економіці позитивних взаємозв'язків фінансового та реального сектору, коли національна валюта зміцнюється відповідно до темпів підвищення рівня економічного розвитку, що в свою чергу стимулює подальший розвиток інноваційно-інвестиційних процесів.

2. Встановлено, що ефективний механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України має вирішувати проблему багатосторонньо, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин

інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності та підтримуючи ключову роль банківської системи в національній економіці.

3. Розроблено комплексну концепцію державного регулювання інноваційного розвитку ринку банківських послуг України, метою якої є забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. Реалізація даної мети сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток.

Основні результати дослідження по Розділу 3 опубліковано в роботах автора [60, 61]. Окремі результати дослідження доповідалися і отримали схвалення на Міжнародній науковій Інтернет-конференції [59], міжнародному науковому семінарі [169].

ВИСНОВКИ

У дисертації шляхом системного та структурного аналізу процесів розвитку ринку банківських послуг в Україні на основі теоретичного узагальнення наукових підходів та статистичних даних розроблено напрямки удосконалення державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг в Україні на основі формування комплексної системи. Основною методичною ідеєю в процесі вирішення даного завдання стало дослідження інноваційного розвитку ринку банківських послуг в Україні з позицій управління національною економікою, що дозволило сформулювати такі висновки та внести наступні пропозиції і рекомендації, які забезпечують вирішення поставлених завдань відповідно до визначеної мети дисертаційної роботи.

1. На підставі дослідження загальних аспектів державного регулювання банківською системою та ринком банківських послуг встановлено, що банківська система є законодавчо визначеною, ієрархічно структурованою системою взаємозв'язаних банків, яка забезпечує ефективне функціонування грошового ринку та сприяє розвитку економіки. В свою чергу, ринок банківських послуг є складним середовищем формування попиту і пропозиції на продукти банківської діяльності, що динамічно розвивається та набуває нових рис у контексті сучасних світогосподарських процесів. Разом з тим, ринок банківських послуг є складною структурою, що може бути класифікованою за різними критеріями: типами споживачів, географічним охопленням, продуктовою ознакою тощо. При цьому існування адекватних теоретичних підходів до визначення базових дефініцій банківської діяльності є однією з необхідних умов розробки правильної стратегії практичної оптимізації функціонування ринку банківських послуг.

2. Дослідження державного регулювання інноваційним розвитком в Україні дозволило зробити висновки, що інноваційна інфраструктура в Україні лише формується і є далекою від бажаного стану, і це суттєво стримує інноваційну діяльність в країні. Окрім цього, важливим засобом реалізації державної політики в інноваційній сфері є державне замовлення на виконання

пріоритетних проєктів наукового, технічного, природничого, гуманітарного характеру. Цей засіб є найбільш ефективним у тих випадках, коли необхідна концентрація організаційної, фінансової та економічної діяльності держави.

3. Вивчення зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг свідчить, що сфера управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг у світі охоплює велику кількість організаційних структур, які включаються в інноваційний процес на різних його стадіях і виконують визначені функції: генерування нових ідей, формування концепції новації, її матеріалізація у певному продукті, розробка практичних способів її використання, виробництво новинки і виведення її на ринок.

4. Аналіз науково-практичних основ інноваційного розвитку ринку банківських послуг України дозволяє зробити висновки про те, що зменшення кількості банків в Україні є наслідком політики активного втручання НБУ у функціонування банківської системи шляхом ліквідації неплатоспроможних банків та банків, які порушували українське законодавство, що сприяло підвищенню прозорості банківської системи, проте стрімке зменшення учасників банківського сектору може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів. Дослідження стану ринку банківських послуг свідчить, що в цілому становище суб'єктів на ринку банківських продуктів і послуг є стабільним. Присутні різноманітні ризики, серед яких основним є високий рівень конкуренції серед існуючих банків.

5. Діагностика інноваційного розвитку ринку банківських послуг дозволила систематизувати та класифікувати інновації на даному ринку. Відповідно, до інновацій на ринку банківських послуг належать інновації в системі нагляду з боку держави в особі Національного банку України. В системі управлінських та організаційних інновацій було виділено та проаналізовано основні інноваційні канали продажу банківських послуг в Україні, серед яких інтернет-банкінг, фінансові супермаркети, ко-брендинг, банкомати, пристрої самообслуговування тощо. Аналіз діяльності вітчизняних банківських установ показав, що інновації у сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій, в основному поширюються на сервісні

інновації, а саме мобільний банкінг, інтернет-банкінг тощо. Нові технології стали головним поштовхом для розвитку сучасного масового банкінгу. Для клієнтів новим критерієм вибору банківської установи для обслуговування є наявність якісного Інтернету і мобільного банкінгу, можливість отримати банківські посліги цілодобово без вихідних, без відвідування банку та без черг. Дистанційне банківське обслуговування трактується як надання банківських послуг за запитом клієнта без безпосередньої взаємодії клієнта зі співробітником банку.

6. Ефективне управління інноваційними продуктами банку є можливим за відповідності політики менеджменту банківських продуктів трьом критеріям: конкурентоспроможності, прибутковості та забезпечення прийнятної рівня ризикованості. Причому така відповідність має бути зваженою, адже підвищення конкурентоспроможності продуктів банку може реалізовуватись за рахунок зниження ціни, а підвищення прибутковості продажу продуктів банку може призвести до зменшення їх конкурентоспроможності, в той самий час як зменшення рівня ризикованості банківських продуктів може призвести до зниження прибутків банку. Ефективність функціонування банку, фінансова стійкість, надійність і конкурентоспроможність на фінансовому ринку суттєво залежать від рівня впровадження інноваційних банківських продуктів і технологій, які здатні стати поштовхом у подальшому розвитку банківського сектору України.

7. Дослідження існуючих та розроблення нових науково-методичних підходів до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи приводить до висновку про послідовне вдосконалення заходів антикризового управління в аспекті превентивного менеджменту на основі наведених рекомендацій має відбуватися з належною наступністю та збалансовано із формуванням відповідних економічних, інституційних та нормативно-правових умов, що дозволить забезпечити ефективне державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.

8. Розроблено комплексну Концепцію державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України, метою якої є

забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. Реалізація даної Концепції сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток цього ринку.

9. Встановлено, що ефективний механізм державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи України спроможний вирішувати проблему багатосторонньо, забезпечуючи безпеку всіх суб'єктів економічних відносин інноваційного розвитку банківської системи, гарантуючи їх інтереси, визначаючи сфери їх відповідальності та підтримуючи ключову роль банківської системи в національній економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аврамчук Л. А. Інноваційні підходи до залучення депозитів банками як основного джерела фінансування [Текст] / Л. А. Аврамчук, І. С. Сьомкіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181(2). – С. 10-14.
2. Аналитический отчет об условиях IT сервисов и услуг для частных клиентов в 50 крупнейших розничных банках Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.prostobankir.com.ua.
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2007. – 599 с.
4. Английские банки тестируют идентификацию клиентов по селфи / Банковские инновации // [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://prodengi.kz/innovacii_v_bankah/anglijskie_banki_testiruyut_identifikaciyu_klientov_po_selphi/
5. Андрійчук А.В. Форми банківського нагляду // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ПРАВО». – Випуск 1. – 2014.
6. Антонов К. А. Оценка эффективности инновационных систем на примередистанционного обслуживания / К. А. Антонов // Управление в кредитной организации. – 2012. – № 3 (67). – С. 77-86.
7. Базилевич В.Д. Відновлення фінансової стійкості банківської системи України: антикризові заходи // Вісник національного банку України. Матеріали круглого столу — № 5. — 2009. — С. 9.
8. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / И. Т. Балабанов – СПб: Питер, 2001. – 304 с.
9. Банківський менеджмент : підручник / за ред. О.А. Кириченка, В.І. Міщенко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 831 с.
10. Банківські операції. Підручник: А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2006. — 384 с.
11. Банківські операції: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Тернопіль : ТЗОВ “Терно-граф”, 2013. – 688 с.

12. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн // Вісник Національного банку України – 2009. – № 4. – С. 8–19
13. Береславська О. Девальвація гривні та спричинені нею виклики для України // Вісник Національного банку України. - 2015. – № 2. – С. 26-33
14. Береславська О.І., Наконечний О.М., Пясецька М.Г. та ін Міжнародні розрахунки та валютні операції: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ – 2006 – 392 с.
15. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посібник. — Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. — 364 с.
16. Велесько Е. И. Инвестиционное проектирование. 3-е изд. доп. и перераб. /Е. И. Велесько - Мн.: БГЭУ, 2012. - 295 с.
17. Виговська Л. 100 млрд на рік. Ринок мобільного та інтернет-банкінгу в Україні б'є рекорди [Електронний ресурс] / Л. Виговська, М. Оліярник. — 2016. — Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/publications/100-mlrd-na-rikrinok-mobilnogo-ta-internet-bankingu-vukrajini-b-je-rekordi-108675.html>
18. Викулов В. С. Типология банковских инноваций / В. С. Викулов // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 75-82.
19. Виленский П. Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов. Теория и практика / П. Л. Виленский, В. Н. Лившиц, С. А. Смоляк. – М :Издательство «Дело». – 2002.
20. Винник Т. Переваги та вигоди мобільного банкінгу / Т. Винник, О. Пастущин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених "Соціально-економічні аспекти розвитку економіки", 27— 28 квітня 2017 року. — Т.: ТНТУ. — 2017. — С. 46—47.
21. Власенко О.С. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. /О.С. Власенко . К.: Знання, 2011. – 439 с.
22. Волощенко Л.М., Козина Л.В. Актуальні проблеми розвитку посередництва на фінансовому ринку України// Економічний простір. – 2009. - №21. – с. 199-205
23. Все о коммерческом банке. Методологии анализа, обеспечивающие основные банковские процессы управления. Том 2. / Под ред. В. И. Видяпина, К. Р. Тагирбекова. – М : 2007. – 368 с.
24. Вступ до банківської справи / за ред. І.М. Савлука. – К. : Вид-во "Лібра", 2008. – 344 с.
25. Гайдущий А. Как Украине привлечь дополнительные \$10 млрд.

/А.Гайдуцкий// – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/opinions/1370748-kak-ukraine-privlechdo-pol-nitelnye-10-mlrd>

26. Гайдуцький А. Не за крихти. Україні потрібна якісно нова стратегія залучення іноземного капіталу / А.Гайдуцький // Дзеркало тижня Україна. – 2014. – 20 грудня. – С. 7. – (Ukrainian source).

27. Гетьман В. Банківська система України: діяльність і проблеми // Банківська справа. – 2005. – № 1. – С. 8-21.

28. Глосарій банківської термінології Сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733

29. Горчакова М.Е. Дистанционное банковское обслуживание: учеб. пособие. — Иркутск: Изд"во БГУЭП, 2009. — 65 с.

30. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі : навч. посібн. – К. : Вид-во "Алерта", 2004. – 478 с.

31. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні [Текст] / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2006. – № 5 – 6. – С. 23 – 35

32. Дзюблюк О.В. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.

33. Диба М., Осадчий Є. Вплив глобалізації на банківську систему України / М. Диба, Є. Осадчий // Вісник Національного банку України – 2011. - №11. – С.19-23.

34. Дистанционное банковское обслуживание / [колл. авторов. Аксенов и др.]. — М.: КНОРУС: ЦИПСИР, 2010. — 328 с.

35. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації : монографія / за ред. Л. В. Кузнецової. – Одеса : ОНЕУ, 2015. – 289 с.

36. Дмитров С., Черняк В., Кузьменко О. Система скорингу на основі індикаторів ризику як ефективна складова фінансового моніторингу в банку / С. Дмитров, В. Черняк, О. Кузьменко // Вісник Національного банку України – 2011. - №1. – С.26-32.

37. До уваги банків та інших фінансових установ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/387333.html>

38. Домінова І. В. Форми електронного банкінгу: еволюція, переваги та недоліки / І.В. Домінова // Облік і фінанси. — 2016. — № 2. — С. 104—109.

39. Дослідження інтернет-аудиторії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>.
40. Електронний правочин у цивільному праві України: монографія ; за наук. ред. д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України Р. О. Стефанчука / Н.Є. Блажівська. – К.: Алерта, 2014. – 240 с.
41. Еркес О.Є., Гордієнко Т.М. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України / О.Є. Еркес, Т.М. Гордієнко // Економіка і суспільство. – 2019. - Випуск № 20. – С. 635-642
42. Еш С. М. Ринок фінансових послуг [текст] : підручник. / С. М. Еш – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 400 с.
43. Єгоричева С. Б. Банківські інновації: навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
44. Єгоричева С. Методичні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева // Вісник Національного банку України – 2011. - №1. – С.53-57.
45. Єгоричева С.Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти : монографія / С.Б. Єгоричева ; ВНЗ у кооперації “Полтавський університет економіки і торгівлі”. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 2010. – 348 с.
46. Єпіфанов А.О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України: монографія / Єпіфанов А.О. – Суми: Університетська книга, 2006. – 417 с.
47. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія / М. М. Єрмошенко. — К. : ВЦ КНТЕУ, 2001. — 309 с.
48. Завадська Д. В. Інновації в банківській системі / Д. В. Завадська, О. В. Яценко // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/1_106528.doc.htm
49. Завадська Д. В. Інновації в банківській системі / Д. В. Завадська, О. В. Яценко // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/1_106528.doc.htm
50. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – Львів : Вид-во ДУ "Львівська політехніка", 2006. – 384 с.
51. Закон України «Про банки і банківську діяльність». – [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

52. Закон України «Про Національний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page3>

53. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх впровадження в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 16. Ч. 1. – С. 112–115. – Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/1/29.pdf.

54. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 1. – С. 163–179

55. Золотарьова О.В., Галаганов В.О. Сучасний стан та перспективи Розвитку банківської системи України /О.В.Золотарьова, В.О.Галаганов //Проблеми економіки та політичної економії. – 2017. - № 1. – С. 83-98

56. Инновационный менеджмент. Фатхутдинов Р.А. 6-е изд., испр. и доп. – СПб.: 2011. – 448 с.

57. Івашина О.Ф. Інституціоналізація розвитку корпоративного сектора економіки / О.Ф. Івашина // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2009. - Вип. 25. - С. 301-309

58. Інвестування [Текст]: навч. посіб. / Скрипник Галина Олексіївна, Гераймович Віолета Леонтіївна ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 307 с.

59. Карчева І.Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0 [Електронний ресурс] / І.Я. Карчева // Фінансовий простір. – 2015. – № 3(19). – С. 299–305. – Режим доступу : <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1503/15kijsti.pdf>.

60. Кенийский банк будет работать через Telegram и Whatsapp / Банковские инновации [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://prodengi.kz/innovacii_v_bankah/kenijskij_bank_budet_rabotat_cherez_telegram_i_whatsapp/

61. Кинг Бретт. Банк 3.0. Почему сегодня банк – это не то, куда вы ходите, а то, что вы делаете / Кинг Бретт [Пер. с англ. М. Мацковской]. – М : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2014. – 520 с.

62. Киселевич Ю. В. Влияние технологических инноваций на повышение конкурентоспособности банковской сферы / Ю. В. Киселевич // [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://economyar.narod.ru/kislevich.pdf>

63. Кисельов А. В. Підходи до розмежування понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» в контексті інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2018. - № 12. - С. 124-129.

64. Кисельов А.В. Загальні аспекти державного регулювання банківською системою / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2017. - № 12. - С. 98-105.

65. Кисельов А.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг / Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи: [матеріали XVIII міжнародного наукового семінару] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2019. – С. 40-42.

66. Кисельов А.В. Концептуальні засади інноваційного розвитку ринку банківських послуг України / Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали V Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Греєсе, 14-15 жовтня 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – с.148-151.

67. Кисельов А.В. Основні засади концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 5. - С. 34-41.

68. Кисельов А.В. Підходи до вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 36(1). - С. 52-55.

69. Кисельов А.В. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності у банківській сфері / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society" [Thesis of the 6th International Scientific Seminar] / by M.M. Iermoshenko, A.Y.Kucherova, I.Y.Shtuler, D.V.Solokha, Z.B.Zhyvko – Kyiv-Amsterdam-Paris: International Academy of Information Science, 2018. – P. 66-67.

70. Кисельов А.В. Сутність та класифікація інновацій на ринку банківських послуг / А.В. Кисельов // Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Збірник наукових праць Донецького державного університету

управління. Серія "Економіка". – Том XX. Випуск 311. – 2019. – С. 250-262.

71. Кисельов А.В. Сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 3. - С. 22- 27.

72. Кисельов А.В., Єрмошенко М. М. Сучасні підходи до розуміння понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» / Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22 берез., 2018 р. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. ун-т культури; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. – 333 с.

73. Клименко Т.В. Банківська система України і напрямки її розвитку // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 104-111

74. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України / В. В. Коваленко // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 28–34.

75. Коваленко В.В. Банківська система України [Текст]: монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.

76. Коваленко М.М. Складові, функції та завдання банківського нагляду як механізму державного регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kmmmdr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kmmmdr.pdf)

77. Ковбасюк Ю. В. Європейський банк реконструкції і розвитку: аспекти діяльності: монографія / Ю.В. Ковбасюк. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 268 с.

78. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 30.09.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр

79. Кращі банківські продукти за 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.prostobank.ua/e_banking/dumki/yakim_chinom_banki_rozvivatimut_tsifrovi_poslugi_dlya_naselennya_u_2012_2015_rokah

80. Кривич Я. М. Поняття банківських інновацій та їх класифікація / Я. М. Кривич // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – Суми, 2007. – Випуск 22. – С. 104–111.

81. Кривич Я. М. Управління інноваційним потенціалом банку: дис.... канд.

екон. наук : 08.00.08 / Я. М. Кривич. – Суми, 2010. – 284 с.

82. Лагутін В.Д. Догматизм грошово-кредитної політики як гальмо економічного зростання в Україні // Банківська справа. 2001. – № 4. – С. 33-40.

83. Локтева М.С. Государственное регулирование инновационной деятельности / М.С. Локтева // Апробация. — 2013. — №10 (13). — С. 56—59

84. Любунь О.С. Банківський нагляд [Текст]: підручник / О.С. Любунь, К.Є. Раєвський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 416 с.

85. Лямин Л. В. Применение технологий электронного банкинга: риск-ориентированный подход / Л. В. Лямин. – М : КНОРУС ; ЦИПСИР, 2011. – 336 с.

86. Меренкова О. В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення / О. В. Меренкова // Сучасна картина світу: Природа, суспільство, людина: збірник наукових праць. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. - С. 186-194.

87. Метлушко О.В. Новітні банківські продукти і технології : навч. посіб. / О.В. Метлушко. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 172 с.

88. Мехтиев Э. Банк будущего — возможные бизнес-модели [Электронный ресурс] / Э. Мехтиев — Режим доступа: http://www.prostobankir.com.ua/marketing_reklama_pr/stati/bank_buduschego_vozmozhnye_biznes_modeli

89. Мещеряков, А. Створення фінансово-промислових груп у контексті проблем розвитку банківської системи України [Текст] / А. Мещеряков // Вісник Академії митної служби України. – 2007. – № 2. – С. 41–46

90. Місюра В. Взаємодія як визначальний принцип державного управління в умовах громадянського суспільства / В. Місюра // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (31 травня 2005 р., Київ). — К.: Вид-во НАДУ. — 2005. — Т. 1. — С. 241.

91. Міщенко В., Незнамова А. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісник Національного банку України – 2011. - №1. – С.4-9.

92. Молчанов А.В. Коммерческий банк в современной России: теория и практика. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2006. – 230 с.

93. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011.– №12. [Електронний ресурс] –

Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/168.htm

94. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошенець // Фінансовий ринок України. -2011.-№12.-С.7-8.

95. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011.– №12. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/168.htm

96. На шляху до "розумного суспільства": інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні. — К.: НІСД, 2011. — 25 с.

97. Ноготков М. Банк будущего — это мобильный телефон [Електронний ресурс] / М. Ноготков. — Режим доступу: <http://m.-orbes.ru/article.php?id=80398>

98. Олешко А. А. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку України /А. А. Олешко // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць /наук. ред. І. Г. Манцуров – 2012. – Вип. 10 (137). – С. 39 – 42

99. Онишко С.В., Олешко А.А., Воронченко О.В. Інноватика на фінансових ринках // Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society" / by М.М. Yermoshenko, Y.V.Kostynets, V.V. Kostynets, I.Y.Shtuler – Kyiv-Prague: International Academy of Information Science, 2016. – С. 62-65

100. Онищенко В.О. Основи банківської справи : навч. посібн. – Полтава : Вид-во ПДТУ, 2002. – 163 с.

101. Орлюк О.П. Фінансове право: навч. посіб. / О.П. Орлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 528 с.

102. Основи державного управління: організаційні структури та фінансовий контроль / [Ж. Ціллер, Г. Гавенс, А. Макгуган та ін.]. — К.: Центр адаптації держ. служби до стандартів Європ. Союзу, 2010. — 206 с.

103. Офіційний сайт Factum Group Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.slideshare.net.

104. Офіційний сайт GfK Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gfk.ua>.

105. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

106. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

107. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua>.

108. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://195.78.68.84/dsszzi/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=291444&cat_id=38837.

109. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

110. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/387333.html>

111. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

112. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

113. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>.

114. Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua>.

115. Офіційний сайт ПАТ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/ua/>

116. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua>.

117. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

118. Офіційний сайт рейтингового агентства «Рюрик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua>.

119. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.org.ua>.

120. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Динаміка кількості банків – учасників ФГВФО» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/statystyka>

121. Панов А. Инвестиционное проектирование и управление проектами. /А. Панов. - М.: Экономика и финансы, 2013. - 297 с.

122. Пантелеєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози [Електронний ресурс] / Н. М. Пантелеєва // Приазовський економічний вісник. – 2017. – Вип. 3(03). – С. 68–73. – Режим доступу : http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/3_03_uk/17.pdf.

123. Паперник С. Банк в кишені. [Електронний ресурс] / С. Паперник. — 2018. — Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/papernyk/bankFvFkisheniF2449639.html>

124. Пацера М. Проект Твіннінг (Twinning) – важливий крок на шляху євроінтеграції України / М. Пацера// Вісник Національного банку України – 2011. - №8. – С.9-11.

125. Перехожев В. А. Современные подходы к пониманию категорий «банковский продукт», «банковская услуга» и «банковская операция» / В. А. Перехожев // Финансы и кредит. – 2002. – № 21. – С. 23 – 32.

126. Подік С.М. Банки і банківська діяльність: навч.-метод. посіб. – К.: ФАДА, ЛТД, 2008. – 250 с.

127. Показники банківської системи. Сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=347985935

128. Полищук А. И. Коммерческие банки: новые услуги и инновационные технологии коммуникации / А. И. Полищук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.i-free.com/industry/articles/572

129. Постанова «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>

130. Постанова Правління НБУ № 13 «Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64546644>

131. Постанова Правління НБУ від 28 грудня 2018 року № 164 «Про внесення зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114500-18>

132. Принципи агрегування ризиків і надання звітності по ризикам, Базельський комітет з банківського нагляду, січень 2013 р.

133. Принципи належного управління і нагляду за ризиком ліквідності. – Базельський комітет з банківського нагляду, 2008 р.

134. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 № 2121-111, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>

135. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 року №3687-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.

136. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/15-93.

137. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/67-2018-%D1%80>

138. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/386-2013-%D1%80>

139. Проникновение интернета в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://inau.ua/sites/default/files/file/1801/iv_kvartal_2017.pdf.

140. Пурий Г.М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України / Г.М. Пурий // Фінансовий простір. – 2017. – № 3(27). – С. 41-45

141. Регулювання діяльності банків в умовах глобальних викликів : монографія / [Л. О. Примостка, М. І. Диба, О. О. Чуб та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ. 2012. – 459 с.

142. Рисін М.В., Федюк І.В. Шляхи впровадження інноваційних банківських продуктів в умовах глобалізації / М.В. Рисін, І.В. Федюк // Вісник університету банківської справи. 2017. № 3 (30). – С. 71-76

143. Рішення Правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>

144. Розпутенко І.В. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки: метод. вказівки / І.В. Розпутенко. — К.: К.І.С., 2001. — 135 с.

145. Романишин В.О. Центральний банк та грошово-кредитна політика: навч.

посіб. / В.О. Романишин, Ю.М. Уманців. – К.: Атіка, 2005. – 480 с.

146. Савинский С. П. Банки развития Китая / С. П. Савинский // Деньги и кредит. – 2007. – № 5. – С. 63-68.

147. Семенець М. О. Fintech та кібербезпека в е-банкінгу [Електронний ресурс] / М. О. Семенець, С. Ю. Ляшко, М. М. Бричко // Наукова думка інформаційного століття. – 2017. – Том 3. – С. 6–13. – Режим доступу : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/57306/1/Semenec_cybersecurity.pdf.

148. Сербина О. Г. Тенденції розвитку мобільного банкінгу в Україні / О. Г. Сербина, В. В. Пономар // «Молодий вчений». – 2014. – № 3 (06). – С. 53-55.

149. Солонин В. Онлайн банкінг / В. Солонин // CNews Аналітика/ Онлайн / CNews Analytics // [Електронний ресурс] – Режим доступу : - <http://www.cnews.ru/reviews/free/banks2008/articles/mobile.shtml>

150. Солонин В. Онлайн банкінг / В. Солонин // CNews Аналітика/ Онлайн / CNews Analytics // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.cnews.ru/reviews/free/banks2008/articles/mobile.shtml>

151. Степаненко В. Електронні банківські послуги / Валерій Степаненко // Финансовый директор. — 2011. — № 1 — 2. — С. 13—19.

152. Степура А.Т. Банківські інновації: сутність та значення у кредитуванні малого і середнього бізнесу / А.Т. Степура // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 14. – С. 131-135

153. Стукало Н.В., Литвин М.В. Державне антикризове регулювання банківського сектору: досвід ЄС та України // Вісник НБУ. – 2010. – Липень. – С. 34-39.

154. Суховерхов А. Б. Мобильный эквайринг: реальность и перспективы / А. Б. Суховерхов // Методический журнал. Расчеты и операционная работа в коммерческом банке. – № 6. – 2015. – С. 31-38.

155. Телінгер М. Ю. Сутність та особливості визначення поняття «банківська послуга» / М. Ю. Телінгер // Прометей. – 2011. – № 1 (34). – С. 233 – 235

156. Термінологічний словник ринкової економіки: Глобалізація, маркетинг, статистика, страхування, фінанси / Р.І. Гринько, О.Р. Гринько. – Львів : НВФ "Українські технології", 2006. – 216 с.

157. Тищенко О.І. Огляд сучасних тенденцій на ринку онлайн-банкінгу в Україні / О.І. Тищенко // Економіка і суспільство. — 2017. — Випуск 13. — С. 1237—1243.

158. Ткачук В. О. Інноваційна політика банків на ринку банківських послуг / В. О.

Ткачук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 2. – С. 43-51.

159. Тренды развития мобильного банкинга для МСБ в 2018 году [Електронний ресурс]. — 2018. — Режим доступу: <https://cis.smebanking.club/38402FtrendyFrazvitiyaFmobilnogobankingaFdlyaFmsbF2018>

160. Трохименко В. І. Сутність та структура сучасного ринку банківських послуг / В. І. Трохименко // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2010. – №2. – С. 76–81

161. Трохименко В.І. Розвиток дистанційного обслуговування на ринку банківських послуг України / В. І. Трохименко // Економіка та держава. - 2012. - № 4. - С. 76-80

162. Тысячникова Н. А. Риски интернет-банкинга: принципы и организация надзора / Н. А. Тысячникова // Банковское дело. – 2010. – № 10. – С. 79-82.

163. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: підручник / Л.І. Федулова. — Київ: Либідь, 2006. — 480 с.

164. Филатова Е. Как Android Pay изменит рынок мобильных платежей в Украине — эксперты [Електронний ресурс] / Е. Филатова. — 2017. — Режим доступу: <https://psm7.com/articles/androidFpayFvFukraineFmneniyaFekspertov.html>

165. Финансовый менеджмент: теория и практика. – 6-е изд. / Под ред. Е. С. Стояновой. – М. : Перспектива, 2008. – 656 с.

166. Чайковський Я. І. Банківські інновації: перспективи та загрози електронних банківських послуг / Я. І. Чайковський, Я. Ю. Ковальчук // Світ фінансів. - 2018. - Вип. 4. - С. 121-136

167. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич // Економічні науки – Серія «Облік і фінанси» – Випуск 9 (33). – Ч. 4. – 2012. – С. 404-411.

168. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич // Економічні науки – Серія «Облік і фінанси» – Випуск 9 (33). – Ч. 4. – 2012. – С. 404-411.

169. Чухно А.А. Твори: у 3"х т. Т. 3: Становлення еволюційної парадигми економічної теорії / НАН України, Київ, нац. ун"т ім. Т. Шевченка, Наук."дослід.

фін.ін."т при Мін"фі фін. України. — К., 2007.

170. Шкода М.С. Економіко-організаційні важелі регуляторної політики інноваційного розвитку економіки України. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління», Київ, 2015. – 182 с.

171. Шпильовий В.А. Підходи до класифікації банківських послуг / В.А. Шпильовий // Економіка та держава. — 2016. — № 1. — С. 27—30.

172. Шуба М.В., Рудник А.О. Світові тренди банківських інновацій / М.В. Шуба, А.О. Рудник [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2015. - № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4638>

173. Шумпетер Ш. Теория экономического развития. М.: Изд-во Прогресс, 1982. – 455 с.

174. Що заважає українським банкам розвиватися онлайн [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/CHto-meshaet-ukrainskim-bankamrazvivatsya-onlajn>

175. Юхименко Т.В. Теоретичні засади інноваційного розвитку банківської системи / Т.В. Юхименко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – Вип. 1. – 2014. – С. 107–113

176. Юдіна С.В., Ганзюк С.М., Шкарупа К.А. Особливості виконання економічних нормативів нбу комерційними банками /Юдіна С.В., Ганзюк С.М., Шкарупа К.А. // Молодий вчений». – 2017. - № 3 (43). – С. 890-894

177. Юрчук Н.П. Перспективи розвитку інформаційних технологій в банківській системі [Електронний ресурс] / Н.П. Юрчук // Ефективна економіка. — 2015. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4305>

178. Як виглядає Інтернет-банкінг по-українськи[Електронний ресурс]: http://ua.prostobank.ua/e_banking/statti/yak_viglyadae_internet_banking_po_ukrayinski

179. EU Banking Sector: Facts and Figures [Електронний ресурс]: [http://www.ebf"fbe.eu/uploads/Facts%20&%20Figures%202010.pdf](http://www.ebf)

180. Eurostat [Electronic resource]. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

181. Financial institutions and markets. Instructor's resource manual / Robert W. Kolb, Ricardo J. Rodriguez. 2nd ed. Published. Cambridge, Mass. : Blackwell, 1996. – 454 p.

182. Groen-eldt T. Some Banks Are Heading To The Cloud — More Are Planning To

[Электронный ресурс] / T. Groen-eldt // -orbes. — 2014. — Режим доступа: [http:// www.-orbes.com/sites/tomgroen-eldt/2014/06/26/some-banksareheading-to-the-cloud-more-are-planning-to/#6-2ed3285991](http://www.-orbes.com/sites/tomgroen-eldt/2014/06/26/some-banksareheading-to-the-cloud-more-are-planning-to/#6-2ed3285991)

183. Internet Word Stars [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm>.

184. Kyseliiov A.V. Ensuring the security of banking market entities in the context of digitalization / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Proceedings of the 8th International Scientific Seminar. Part 1] / by M.M.Iermoshenko, I.Y.Shtuler, Z.B.Zhyvko etc. — Kyiv: IAIS-NAM, 2019. — P. 30-32.

185. Lerner, J. The Consequences of Financial Innovation: A Counterfactual Research Agenda [Text] / J. Lerner, P. Tufano // Annual Review of Financial Economics. — 2011. — № 3. — P. 120

186. Skinner C. Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank [Text] / C. Skinner. — Marshall Cavendish International (Asia) Pte Ltd., 2014. — 320 p.

187. Technology, The Biggest Threat For Big Banks [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/040115/technology-biggest-threat-big-banks.asp>.

188. The biggest threat to banks? Legacy systems, not fintech [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.theglobeandmail.com/report-on-business/rob-commentary/the-biggestthreat-to-banks-legacy-systems-not-fintech/article32967786/>.

189. The 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard / [H. Hernandez, A. Tubke, F. H. Soriano та ін.]. — Seville, Spain: European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies, 2013. — 124 p. — (Luxembourg: Publications Office of the European Union).

190. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf

Додаток А

№ з/п	Норматив		Нормативи банківської діяльності у 2019 році становм на:											
			01.01	01.02	01.03	01.04	01.05	01.06	01.07	01.08	01.09	01.10	01.11	01.12
1	H1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	126 116,7	124 984,7	126 448,9	128 231,2	123 439,2	134 910,1	136 023,5	137 905,8	142 200,5	143 946,1		
2	H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	16,18	16,52	16,93	16,96	16,21	17,65	17,47	17,42	18,00	18,43		
3	H3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	...	10,43	10,97	10,91	11,40	13,16	12,98	12,74	13,00	13,12		
4	H4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)¹	68,66	76,47	77,85	70,15	69,96	69,07	66,63	64,93	66,37	...		
5	H5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)¹	99,12	101,47	102,46	100,97	100,25	100,54	97,76	99,18	99,05	...		
6	H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	93,52	92,36	93,44	92,63	92,29	92,23	91,61	93,33	93,29	93,86		
7	H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	19,83	19,26	19,10	18,99	18,65	18,37	17,86	18,28	18,06	17,84		
8	H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	176,23	192,41	169,54	174,68	172,21	152,26	146,97	140,92	138,26	120,79		
9	H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	10,41	9,87	8,90	9,48	9,53	10,19	8,64	8,08	8,61	7,47		
10	H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,0009	0,0005	0,0005	0,0005	0,0005	0,0006	0,0006	0,0004	0,0004	0,0004		
11	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,15	0,15	0,15	0,19	0,15	0,16	0,16	0,16	0,16	0,15		

¹ Відповідно до змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджених постановою Правління Національного банку України від 01.08.2019 № 102, починаючи з 02.09.2019 економічні нормативи H4 та H5 не розраховуються.

Додаток В

Основні показники банків України 2019 році

Назва показника	01.02.2019	01.03.2019	01.04.2019	01.05.2019	01.06.2019	01.07.2019	01.08.2019	01.09.2019	01.10.2019 (А4)	01.11.2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість діючих банків	77	77	77	77	76	76	76	76	76	75
з них: з іноземним капіталом	37	37	36	36	36	36	36	36	36	36
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	23	23	24	24	24	24	24
АКТИВИ										
Активи	1 359 998	1 354 702	1 341 271	1 341 048	1 340 272	1 357 333	1 371 602	1 379 968	1 373 584	1 397 380
<i>Активи в іноземній валюті</i>	<i>491 107</i>	<i>479 458</i>	<i>465 290</i>	<i>457 378</i>	<i>463 193</i>	<i>471 142</i>	<i>491 708</i>	<i>487 761</i>	<i>469 674</i>	<i>484 934</i>
Готівкові кошти	43 327	42 409	42 481	54 725	43 899	48 460	46 703	47 651	46 888	48 995
Банківські метали	367	342	358	361	363	358	344	362	356	364
Кошти в Національному банку України	50 753	49 540	48 276	43 546	48 817	51 310	45 952	57 414	49 993	51 704
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	84 568	105 128	79 873	89 508	92 986	113 898	133 889	118 943	111 766	110 113
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	36 992	38 560	40 183	32 992	32 836	34 717	44 180	51 027	41 598	42 129
Кредити надані клієнтам	1 105 954	1 081 046	1 099 595	1 090 926	1 094 879	1 089 708	1 072 339	1 075 249	1 051 680	1 075 614
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	487 118	475 206	470 490	453 224	459 627	438 715	440 450	437 303	460 764	469 807
Пасиви	1 359 998	1 354 702	1 341 271	1 341 048	1 340 272	1 357 333	1 371 602	1 379 968	1 373 584	1 397 380
Капітал	162 491	169 238	171 338	159 349	160 501	166 544	173 205	181 058	186 051	188 764
<i>з нього: статутний капітал</i>	<i>465 917</i>	<i>469 217</i>	<i>469 365</i>	<i>469 786</i>	<i>469 638</i>	<i>469 672</i>	<i>469 972</i>	<i>470 031</i>	<i>470 387</i>	<i>470 387</i>
Зобов'язання банків	1 197 507	1 185 464	1 169 933	1 181 699	1 179 771	1 190 789	1 198 397	1 198 909	1 187 533	1 208 616
<i>Зобов'язання банків в іноземній валюті</i>	<i>582 702</i>	<i>567 331</i>	<i>556 729</i>	<i>539 496</i>	<i>543 539</i>	<i>548 574</i>	<i>565 450</i>	<i>563 394</i>	<i>540 117</i>	<i>560 815</i>
Кошти суб'єктів господарювання	398 498	396 708	390 778	393 353	399 541	403 637	441 265	426 881	430 252	438 667
Рентабельність активів, %	4,79	3,84	3,81	4,02	4,17	4,60	4,66	4,91	4,75	4,59
Рентабельність капіталу, %	41,03	32,13	31,29	32,93	34,28	37,86	38,21	39,94	38,32	36,66

Додаток Г

Структура доходів та витрат банків*, %

Показники	01.02.2019	01.03.2019	01.04.2019	01.05.2019	01.06.2019	01.07.2019	01.08.2019	01.09.2019	01.10.2019	01.11.2019
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	65,8	67,4	65,4	65,6	64,5	63,2	63,5	62,2	62,8	63,6
комісійні доходи	22,9	23,3	24,1	24,6	24,6	24,0	24,6	24,3	24,7	25,2
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	8,2	5,6	6,5	5,1	6,6	8,6	7,5	9,1	8,0	6,9
інші операційні доходи	2,4	2,7	3,0	3,2	3,0	2,9	3,1	3,1	3,1	3,0
інші доходи	0,4	0,6	0,8	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9
повернення списаних активів	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	42,4	39,5	40,7	41,6	41,0	41,2	41,5	41,3	41,2	41,4
комісійні витрати	10,0	9,0	8,8	8,9	9,2	9,2	9,6	9,7	9,7	9,9
інші операційні витрати	5,6	10,2	5,7	6,3	6,4	6,2	6,2	6,0	5,9	5,8
загальні адміністративні витрати	28,0	28,8	31,3	32,8	32,4	32,8	33,1	33,0	33,3	33,3
інші витрати	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
відрахування в резерви	11,9	9,7	10,5	7,1	7,7	7,2	6,0	6,6	6,1	6,3
податок на прибуток	1,6	2,2	2,4	2,7	2,6	2,6	2,7	2,7	2,9	2,6
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

*Без урахування неплатоспроможних банків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. Кисельов А.В. Загальні аспекти державного регулювання банківською системою / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2017. - № 12. - С. 98-105. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

2. Кисельов А.В. Підходи до вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 36(1). - С. 52-55. [фахове видання, міжнародна наукометрична база Index Copernicus].

3. Кисельов А. В. Підходи до розмежування понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» в контексті інноваційного розвитку банківської системи / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2018. - № 12. - С. 124-129. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

4. Кисельов А.В. Сучасний стан та місце ринку банківських послуг в структурі національної економіки / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 3. - С. 22- 27. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

5. Кисельов А.В. Основні засади концепції державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України / А.В. Кисельов // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - № 5. - С. 34-41. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

6. Кисельов А.В. Сутність та класифікація інновацій на ринку банківських послуг / А.В. Кисельов // Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія "Економіка". – Том XX. Випуск 311. – 2019. – С. 250-262. [фахове видання].

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів:

7. Кисельов А.В., Єрмошенко М.М. Сучасні підходи до розуміння понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» / Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22 березня 2018 р. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. ун-т культури; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 78-82. (Особистий внесок: автором здійснено розмежування понять "банківська система", "ринку банківських послуг", "банківський продукт" і "банківська послуга")

8. Кисельов А.В. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності у банківській сфері / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Thesis of the 6th International Scientific Seminar] / by M.M. Iermoshenko, A.Y.Kucherova, I.Y.Shtuler, D.V.Solokha, Z.B.Zhyvko – Kyiv-Amsterdam-Paris: International Academy of Information Science, 2018. – P. 66-67.

9. Kyseliov A.V. Ensuring the security of banking market entities in the context of digitalization / Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Proceedings of the 8th International Scientific Seminar. Part 1] / by M.M.Iermoshenko, I.Y.Shtuler, Z.B.Zhyvko etc. – Kyiv: IAIS-NAM, 2019. – P. 30-32.

10. Кисельов А.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційним розвитком та функціонуванням ринку банківських послуг / Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи: [матеріали XVIII міжнародного наукового семінару] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2019. – С. 40-42.

11. Кисельов А.В. Концептуальні засади інноваційного розвитку ринку банківських послуг України / Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали V Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Греція, 14-15 жовтня 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – с.148-151.

forward-bank.com
0 800 300 880
583 з мобільного

12.11.2019, № 2/1-05-3481/1

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Кисельова Андрія Васильовича, представлених в дисертації на здобуття наукового
ступеню кандидата економічних наук на тему «Державне регулювання інноваційним
ринком банківських послуг України»

В умовах глобалізації та інноваційної модернізації економіки активний інноваційний розвиток всіх сфер, ринків та галузей національної економіки є ключовим чинником розвитку сучасної конкуренції і підвищення конкурентоспроможності національної економіки та потребує державного регулювання з метою спрямування інновацій на формування суспільного добробуту. В свою чергу, ринок банківських послуг в умовах формування цифрової економіки та інформаційного суспільства є однією із найбільш інноваційних сфер національної економіки.

Тема дисертаційної роботи А.В. Кисельова є актуальною та своєчасною в аспекті необхідності реалізації функції державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) щодо діяльності Національного банку України та інших фінансових установ, які фактично є суб'єктами ринку банківських послуг України.

Особливого інтересу заслуговує запропонована в роботі цілісна концепція формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг, що представлений у вигляді ієрархічно організованої системи елементів, які розкриті на п'яти рівнях: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному, що дозволяє здійснити структурний синтез складових механізму і взаємозв'язків між ними.

Відповідно, цією довідкою підтверджуємо, що пропозиції А.В. Кисельова, розроблені в дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, сприятимуть успішному розвитку і підвищенню ефективності державного регулювання інноваційного розвитку ринку банківських послуг України.

Заступник Голови Правління
АТ «БАНК ФОРВАРД»

А.О. Прусов

АТ «БАНК ФОРВАРД»
вул. Саксаганського, 105, Київ, 01032, Україна
тел.: +380 (44) 390 95 95, тел./факс: +380 (44) 390 88 11
e-mail: info@forward-bank.com
ідентифікаційний код 34186061

JSC «BANK FORWARD»
105 Saksaganskogo str., Kyiv, Ukraine, 01032
tel.: +380 (44) 390 95 95, tel./fax: +380 (44) 390 88 11
e-mail: info@forward-bank.com
Identification code 34186061

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

Вих. № 22-10/ВР

«25» жовтня 2019 року

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Кисельова Андрія Васильовича, представлених в дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на тему: «**Державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України**»

В умовах глобалізації та інноваційної модернізації економіки активний інноваційний розвиток всіх сфер, ринків та галузей національної економіки є ключовим чинником розвитку сучасної конкуренції і підвищення конкурентоспроможності національної економіки та потребує державного регулювання з метою спрямування інновацій на формування суспільного добробуту. В свою чергу, ринок банківських послуг в умовах формування цифрової економіки та інформаційного суспільства є однією із найбільш інноваційних сфер національної економіки.

Тема дисертаційної роботи А.В. Кисельова є актуальною та своєчасною в сучасних умовах функціонування ринку банківських послуг України, а результати наукового дослідження та окремі пропозиції автора дисертаційної роботи будуть враховані при розробленні змін до законодавства України, що регулює банківську діяльність та ринок банківських послуг.

Особливого інтересу заслуговує запропонована в роботі цілісна концепція формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг, що представлений у вигляді ієрархічно організованої системи елементів, які розкриті на п'яти рівнях: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному, що дозволяє здійснити структурний синтез складових механізму і взаємозв'язків між ними.

Відповідно, цією довідкою підтверджуємо, що пропозиції А.В. Кисельова, розроблені в дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, сприятимуть успішному розвитку і підвищенню ефективності державного регулювання інноваційного розвитку ринку банківських послуг України.

З повагою
народний депутат України,
член Комітету Верховної Ради
України з питань фінансів,
податкової та митної політики

Устенко О.О.

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
(ДПС)

Львівська пл., 8, м. Київ, 04053, тел.: (044) 272-62-55
E-mail: post@tax.gov.ua, сайт: www.tax.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 43005393

від 18.11.2019 р. № 09-01-03-14/1 На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження
Кисельова Андрія Васильовича, представлених в дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством
на тему: «Державне регулювання інноваційним розвитком ринку
банківських послуг України»

У дисертаційному дослідженні Кисельова Андрія Васильовича на тему:
«Державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг
України» розроблені теоретичні положення та практичні рекомендації щодо
державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг
України взяті до уваги Державною податковою службою України.

Використання теоретичних та практичних рекомендацій щодо
державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг
України, які стосуються забезпечення безпеки суб'єктів даного ринку,
сприятиме прозорості та ефективності електронного аудиту, запровадження
якого є важливим пріоритетом ДПС України.

В. о. директора Департаменту
податкових перевірок,
трансфертного ціноутворення та
міжнародного оподаткування

Володимир ВАРГІЧ

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА
МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Б-р Дружби народів, 38, Київ, 01014
Тел.: (044) 495-56-06, факс: (044) 495-56-07
E-mail: info@dndiime.org.ua
http://dndiime.org.ua

STATE SCIENTIFIC RESEARCH
INSTITUTE FOR INFORMATIZATION
AND ECONOMIC MODELING

38, Druzhby Narodiv Blvd., Kyiv, 01014
Tel.: (044) 495-56-06, fax: (044) 495-56-07
E-mail: info@dndiime.org.ua
http://dndiime.org.ua

№ 101/2019 № 01/212/1

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
Кисельова Андрія Васильовича, представлених в дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
на тему: «Державне регулювання інноваційним розвитком ринку
банківських послуг України»**

В умовах глобалізації та інноваційної модернізації економіки активний інноваційний розвиток всіх сфер, ринків та галузей національної економіки є ключовим чинником розвитку сучасної конкуренції і підвищення конкурентоспроможності національної економіки та потребує державного регулювання з метою спрямування інновацій на формування суспільного добробуту. В свою чергу, ринок банківських послуг в умовах формування цифрової економіки та інформаційного суспільства є однією із найбільш інноваційних сфер національної економіки.

Тема дисертаційної роботи А.В. Кисельова є актуальною та своєчасною в аспекті необхідності реалізації функції державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) щодо діяльності Національного банку України та інших фінансових установ, які фактично є суб'єктами ринку банківських послуг України.

Особливого інтересу заслуговує запропонована в роботі цілісна концепція формування механізму державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг, що представлений у вигляді ієрархічно організованої системи елементів, які розкриті на п'яти рівнях: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному, що дозволяє здійснити структурний синтез складових механізму і взаємозв'язків між ними.

Відповідно, цією довідкою підтверджуємо, що пропозиції А.В. Кисельова, розроблені в дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, сприятимуть успішному розвитку і підвищенню ефективності державного регулювання інноваційного розвитку ринку банківських послуг України.

Директор ДНДІМЕ
кандидат економічних наук

Петро НЕБОТОВ

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ
ІНФОРМАТИКИ**

Україна, м. Київ, вул. Антоновича, 180
тел. 044 296 39 72
факс 044 254 31 69

**INTERNATIONAL ACADEMY
OF INFORMATION SCIENCE**

180 Antonovych Str, Kyiv, Ukraine
Tel +38 044 296 39 72
Fax +38 044 254 31 96

№ 2619-03/21
від 11.03.2019

ДОВІДКА

про практичне використання результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Кисельова Андрія Васильовича на тему «Державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України»

Довідка видана Кисельову Андрію Васильовичу, здобувачу наукового ступеня кандидата економічних наук на підтвердження того, що теоретичні положення і практичні рекомендації в сфері державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України знайшли своє практичне застосування під час проведення наукових досліджень в сфері інформаційної безпеки ринку банківських послуг, зокрема взято до уваги здійснені автором дисертаційної роботи дослідження проблем інформаційної безпеки на ринку банківських послуг України.

Банківський сектор відчуває посилюючий вплив цифровізації економіки, технологій і демографічних факторів. Цифровізація економіки змінила систему економічних відносин. Збільшуються конкуренція та дезінтермедіація з боку небанківських провайдерів послуг, зокрема, не тільки фінансово-кредитних установ, але й високотехнологічних компаній і стартапів.

**Президент МАІн,
д.е.н., професор,
Заслужений діяч науки і техніки України**

М.М. Єрмошенко

